

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
YAYINLARI

CIV

دستور زبان فارسی

FARŞA DİL BİLGİSİ
(GRAMERİ)

Hazırlayan

Dr. İsmail BANGİ

Dil ve Tarih - Coğrafya ve İlâhiyat Fakülteleri Farsça Uzmanı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
YAYINLARI

CIV

دستور زبان فارسی

FARŞA DİL BİLGİSİ (GRAMERİ)

Hazırlayan

Dr. İsmail BANGİ

Dil ve Tarih - Coğrafya ve İlâhiyat Fakülteleri Farşça Uzmanı

11.12.1977

Semirhan Altın

Ö N S Ö Z

1. Mart 1971 tarihinden beri Farsça Uzmanı olarak görevli bulunduğum İlahiyat Fakültesi'nde okuma dersleri arasında Farsça gramer dersini vermeye çalıştım . Fakat, Farsça'ya ayrılan ders saatlerinin azlığı dolayısıyla gramerin tamamı öğrencilere verilememiştir.

Hem okutulmasına zaman kalmayan derslerin verilmesi, hem de öğrencilerin isteği üzerine, bugünkü Farsça'nın gramerine uygun olarak ve aşağı yukarı Farsça gramerinin bütün kısımlarını ihtiva eden bir Farsça Dilbilgisi (دستور زبان فارسی)) hazırladım.

Kitabın fihristinden de anlaşılacağı üzere, bu kitabı yazarken dilbilgisi yazarı TÜRK ve İRAN'lı hocaların kitaplarından ve Sayın Prof. Dr. Meliha Ambarcıoğlunun notlarından faydalandım.

Bu kitabın Farsça okuyan öğrencilere öğrenimleri sırasında ve mezuniyet sonrası çalışmalarında, ayrıca, Farsça'ya ilgi duyanlara yardımcı olacağına kaniyim.

Eylül 1971

Dr. İsmâil BANGİ

Dil ve Tarih - Coğrafya ve İlahiyat
fakülteleri Farsça Uzmanı

S U N U Ş

Farsça denen İran dili ile biz türklerin ilişkisi çok eskidir. Bir kere orta ve batı Asyada oturduğumuz sıralarda iranlılarla batı komşularımız olarak uzun yıllar birlikte yaşadık. Gaznelilerden başlayıp Selçuklu türkleri, Ak ve Kara Koyunlu türkleri, Bu ortak yaşantı dahil uzun yüzyıllar Sürmüştür.

Bu türk devletleri, özellikle Selçuklular, orta ve batı Asyada yaşayan, Kırgız, Oğuz, Özbek, daha sonra Çağatay vesaire gibi türlü lehçelerle konuşan türk halklarından oluştuklarından, o zaman, tek lehçe halinde, edebi ürünlerle bürokrasi ve diplomasi dili olarak gelişmiş bulunan farsçayı, resmi haberleşme dili kabul ettiler. Bu durum, Selçuklu türkleri Anadoluya girip burayı yurt edindikten sonra da 1277 yılına dek sürüp gitti. Yani farsça, Anadolu Selçukluları Sarayı'nda bürokrasi ve diplomasi dili olarak kullanıldı.

1277 de Karaman Beyi Mehmet Bey, bütün işlemlerde, yazışmada ve medreselerde türkçenin tek dil olarak kullanılacağını ilan edip bu emrini sıkı sıkıya ve titizlikle uyguladı. Ama farsça ülkede, uzun yıllar kullanılmış ve bu dilde bir çok eser yazılmış olduğundan medreselerde yabancı dil olarak arapça yanında okutulmakta devam edildi, bu yollarla dilimize bir çok farsça kelime geçmiş oldu. Bu farsça kelimeleri ve ibareleri aydınlarımız ve şairlerimiz bol bol kullandılar. Şairlerin ve aydınların, türkçe yanında arapçayı ve farsçayı bilmeleri âdeta zorunlu gibi idi. Şairlerimiz yazdıkları türkçe divanlarına küçük birer arapça ve farsça divan (divançe) eklemezlerse divan şairi sayılmıyorlardı.

Bu türkçe-farsça ilişkilerine enteresan bir misal, Şah İsmail Safavi ile Osmanlı imparatoru Yavuz Sultan Selimin durumudur. Şah İsmail, İran hükümdarı olduğu halde şiirlerini türkçe yazmış, Yavuz Sultan Selim Türk hükümdarı olduğu halde farsça divan yazmıştır.

Farsçanın türk okullarında okutulması yirminci yüzyılın ilk çeyreği sonuna yani aşağı yukarı latin alfabesini kabul edişimize kadar sürdü. Bu nedenlerle ve türk tarihi başta olmak üzere tarihimiz ve kültürümüzle ilgili bir çok eserin yazılmış olduğu bu dilin, ilâhiyat, edebiyat ve tarih öğretimi yapan yüksek öğretim kurumlarımızda okutulması çok faydalı, hatta zorunludur. Üstelik, yabancı diller içinde bizim için öğrenilmesi en kolay olan bir dildir. Çünkü, sentaks ve gramer bakımlarından bize en yakın olanıdır, bu yüzden öğrenilmesi oldukça kolaydır. Farsçayı Fakültemizde okutmakla görevlendirildiğim yedi yıla yakın bir sürede-haftalık ders programı iki sınıfta altı saati geçmediği halde-öğrencilerim üzerinde bunu yakından müşahede ettim.

Fakültemizde bir yıldan artık bir süredir farsça dersini üstün bir çalışkanlık ve başarı ile vermekte olan ve bütün öğretim üye ve yardımcıları tarafından sevilen, sayılan Dr. İsmail Bangi, 1971 Eylül ayında öğrencilerimiz ve bu dille ilgilenen kişiler için "Farsça Dil Bilgisi" adı ile bir kitap hazırladığını ve bunun, İran Şahlığının kuruluşunun 2500. yıldönümü merasimi günlerinde basılmış olmasını arzu ettiğini bildirdi.

Dost, komşu ve kardeş iran halkının büyük önem verdiği bu törene bizim de bir katkımız olması düşüncesi ile bu isteğini sevinçle karşıladım.

Yazarın ve Fakültemin ortak arzusu olan bu eserin basımı işi,mali ve idari güçlükler yüzünden maalesef vaktinde yetiştirilemedi. Ama gene de dört beş aylık bir gecikme ile gerçekleşmiş olması bizleri sevindirdi.

Böyle güzel bir eser hazırlamış olmasından dolayı Dr. İsmail Bangiyi tebrik eder, bu yolla türk kültür hayatına katkıda bulunmasından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Prof. Dr. Neşet Çağatay

A. Ü. İlâhiyât Fakültesi Dekanı İslâm Tarihi
Kürsüsü Kürsü Profesörü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sahife</u>
A- 1) Önsöz	3
2) Sunuş	5
B- 1) İsim	17
2) Sıfat	26
3) Kinâye (Zamir)	33
4) Aded	42
5) Fiil	49
6) Kayd (Zarf)	78
7) Hurûf-i izâfe	82
8) Hurûf-i rabt	85
9) Esvât (Ünlem)	88
C- Cümle kuruluşu ve tahlili	90
D- Masterlar ve sözlük	97
Bibliyografya	119

DESTUR-İ ZEBAN-İ FARSI دستور زبان فارسی
FARŞA GRAMER

- 1- Bugünkü Farsça İran'ın en eski dili, Pehlevî ve Derî lisanlarından meydana gelmiştir.
- 2- Her dilde olduğu gibi Farsçada da yazı yazmak ve konuşmak için kelimeler kullanılmaktadır. Bu kelimeler de alfabedeki harflerden teşekkül eder.
- 3- Farsçada otuzüç harf vardır.

T Telâffuz	F Telâffuz	F Harfler	T Telâffuz	F Telâffuz	F Harfler
elif	الف	ا	sad	صاد	ص
hemze	همزه	ء (ا)	zad	ضاد	ض
be	ب	ب	ta	طا	ط
pe	پ	پ	za	ظا	ظ
te	ت	ت	'ayn	عين	ع
se	ث	ث	ğayn	غین	غ
cim	چیم	ج	fe	ف	ف
çe	چ	چ	gaf	قاف	ق
he'	ح	ح	kaf	کاف	ک
he (×)	خ	خ	gaf	گاف	گ
dal	دال	د	lam	لام	ل
zal	ذال	ذ	mim	میم	م
re	ر	ر	nun	نون	ن
ze	ز	ز	vav	واو	و
je	ژ	ژ	he (güzel he)	ه - ه	ه - ه
sin	سین	س	ye	ی	ی
şin	شین	ش	_____		

- 4- Elif ile hemzenin¹ farkı şudur:

Hemze kelimenin başında gelir ve elif şeklinde yazılır.

Örnek: ابر (Bulut) ve اشك (Gözyaşı) kelimelerinde olduğu gibi.

Elif ise sadece kelimenin ortasında ve sonunda gelir.

Örnek: سارا (İsim), بالا (Üst) ve دانا (Bilgin)

- 5- Yukarıda göstermiş olduğumuz otuzüç harften sekizi Arap dilinden Farsça'ya girmiştir: Se (ث), Ha (ح), Sad (ص), Zad (ض), Ta (ط), Za (ظ), 'Ayn (ع) ve Gaf (ق).
- 6- Farsça'da harfler birleşip birleşmemelerine göre iki kısma ayrılırlar. Kendisinden önceki harflerle birleşen fakat kendisinden sonraki harflerle birleşmeyen harfler 7 tanedir: ا - د - ذ - ر - ز - ژ - و .

Örnek: 1- اباذر (isim) - دانا (Bilgili)
2- دانشمند (Âlim) - میدان (Meydan)
3- ذوق (Zevk) - کاغذ (Kağıt)
4- اردشیر (İsim) - برادر (Kardeş)
5- زنان (Kadınlar) - سبزه (Yeşillik)
6- راه (İsim) - هریر (İsim)
7- والی (Vali) - نو (Taze)

Diğer harfler ise gerek kendisinden evvel ve gerekse kendisinden sonra gelen harflerle birleşirler.

Örnek: راضی (Memnun) - صادق (Sadık) - بد (Kötü) - خوب (İyi) ve.....

- 7- Hemze ile elif kelimenin başında birleştiği takdirde birisi elif şeklinde yazılır diğeri ise med dediğimiz şu (ّ) uzatma işareti onun üstüne konur.

Örnek: آتش (Ateş), آب (Su), آفتاب (Güneş ışığı) ve آسمان (Gök).

- 8- ا . د . ذ . ر . ز . ژ . ط . ظ . و . Harfleri dışında kalan harfler kelimenin başında ve ortasında küçük harfler ile yazılırlar. Adı geçen harflerin yazılışlarını şu şekilde gösterebiliriz:

1 Farsçada hemze kelimenin başında gelir hareke kabul eder. Elif ise her zaman sâkindir.

ا	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ش
ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	س	ش	
ص	ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک	گ	ل	م	ن	و	ه
ص	ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق	ک	گ	ل	م	ن	و	ه

(س) ve (ش) harfleri aslında üç dişlidir. Birleştikleri zaman üç dişle gösterilmelidirler. Büyük harf yazıldığı zaman sondaki diş diğer iki dişle nazaran daha çukur ve daha geniş yazılır.

Örnek: اساس (Temel) ve مسلول (Veremli).¹

Bir kelimedede iki Sin harfi, iki Şin veya bir Sin ile bir Şin birleştirilmek istendiğinde bunlardan birisi dişli diğeri düz olarak yazılması uygundur, bu ise tamamen dişlerin karıştırılması ile ortaya çıkacak güçlükleri önlemek içindir.

Örnek: گسستن (Dağıtmak-Kırmak), شش (Altı) ve نشستن (Oturmak).

Ancak 'ayn (ع), gayn (غ) ve he (ه) harflerinin kelimenin başında, ortasında ve sonunda aldığı şekiller ayrı ayrıdır:

(ع . ع . ع) (غ . غ . غ) (ه . ه . ه)

Örnek: A- عالم (Bilgili) - معلوم (Mâlum) - ولع (Hırs) - مزرع (Tarla)

B- غم (Keder) - منموم (Kederli) - بالغ (Yetişmiş) - باغ (Bahçe)

C- ناله - (Şefkatli) - مهربان (Hava) - هوا - (İnleyiş) - ماه (Ay)

9- Farsça'da bütün harfler kelime sonunda büyük harf olarak yazılır: لباس (Elbise) - كتاب (Kitap) - دانش (İlim)

10- Harekeler (حركات).

Farsça'daki bütün harfler Türkçe'deki sessiz harfler gibidir. Bu harfleri okuyabilmek için onların üzerine hareke koymaya mecburuz. Harekeler iki kısma ayrılır: kısa harekeler (حركات کوتاه) ve uzun harekeler (حركات بلند).

¹ Sin ve şin harflerinin dişsiz şekilleri:

a) س → سس

b) ش → شش

a- Kısa hareketler şu şekilde yazılır : $\frac{\overset{\cdot}{\text{a}}}{\text{—}}$ çizgiyi harf olarak kabul ettiğimizde çizginin üstünde kalan hareketler Türkçe'deki a, e ve o, ö seslerine, altında kalan hareke ise e ve i sesine yakın bir ses ifade eder. Aşağıdaki örnekler bu hareketlerin Farsça'daki seslerini daha güzel açıklamaktadır:

- 1- اکبر (Ekber) - احمد (Ehmed)¹
- 2- اردک (Ördek) - عثمان (Osman)
- 3- بسیار (Besyar).² - کاروان (Karevan)³

Bu hareketlerden harfin üzerine konulan düz işaret (Ekberde olduğu gibi) Farsça'da Zeber (زبر) Arapça'da Fetha, altına konulan düz işarete (Besyarde olduğu gibi) Farsça'da Zir (زیر) ve Arapça'da Kesre ve harfin üzerine konulan küçük vav şeklindeki harekeye (Ördekde olduğu gibi) Farsça'da Pişş (پیش) ve Arapça'da Zamme denilmektedir.

b- Alfabenin 33 harfinden üçü olan elif, vav ve ye (ا. و. ی) harfleri diğer harflerin sonuna eklendiğinde uzun hareketleri meydana getirir ve o harflere A (آ), U (او) ve İ (ای) seslerini verir.⁴

Örnek:

ا . با پا تا ثا جا چا حا خا دا ذا زا را سا شاصا ضا طا ظا
 عا غا فا قا کا گا لا ما نا وا ها یا
 و . او بو پو تو ثو جو چو حو خو دو ذو رو زو ژو سو شو صو ضو طو ظو
 عو غو فو قو کو گو لو مو نو و و هو یو
 ی . ای بی پی تی ثی جی چی حی خی دی ذی زی ری سی شی
 صی ضی طی ظی عی غی فی قی کی گیی لی می نی وی هی یی

Şunu da hemen ifâde edelim ki bütün harfler hem üç kısa ve hem de üç uzun hareke ile seslendirilebilirler:

ا ا ا آ او ای ب ب ب با بو بی پ پ پ پا پو پی
 ت ت ت تا تو تی ث ث ث ثا ثو ٹی ج ج ج جا جو جی
 چ چ چ چا چو چی ح ح ح حا حو حی خ خ خ خا خو خی

1 İsim - 2- Çok - 3- Kervan

4 Uzun Harekeler bütün harflerle birleştiğinde uzun ünlü sesler meydana çıkar. Bu uzun sesler birçok Farsça kelimenin temel hecelerini teşkil ederler.

دَ دِ دُ دا دودى ذَ ذِ ذُ ذَا ذو ذى رَ رِ رُ رَا روى
 زَ زِ زُ زَا زوى رَ رِ رُ رَا روى سَ سِ سُ سَا سوسى
 شَ شِ شُ شَا شوشى صَ صِ صُ صَا صوصى ضَ ضِ ضُ ضَا ضوضى
 طَ طِ طُ طَا طوطى ظَ ظِ ظُ ظَا ظوظى عَ عِ عُ عَا عوعى
 غَ غِ غُ غَا غوغى فَ فِ فُ فَا فوفى قَ قِ قُ قَا قوقى
 كَ كِ كُ كَا كوكى گَ گِ گُ گَا گوگى لَ لِ لُ لَا لولوى
 مَ مِ مُ مَا مومى نَ نِ نُ نَا نونى وَ وِ وُ وَا وووى
 هَ هِ هُ هَا هوهى يَ يِ يُ يَا يوى

- 11- Alâmet-i sükûn-سکون علامت (Sâkin işaretî). Onuncu maddede belirttiğimiz gibi Farsça'da bütün harfler sessiz (Sâkin) dir, ancak Farsça'ya yeni başlayan öğrencilere bunu hatırlatmak için Arapça'daki sâkin işaretini kullanmalarını tavsiye edebiliriz. Sâkin işaretî şu şekilde (^) dir.

Örnek: (Kitap) - (Hasan)

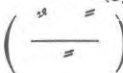
- 12- Sâkin işâreti de dahil olmak üzere bütün kısa hareketler zeber, zir ve piyş dile yeni başlayan öğrenciler için kullanılması faydalı olan işaretlerdir; ancak dile alıştıktan sonra bu işaretlerin kullanılmasına lüzum kalmaz.

- 13- Şedde - teşdid (تشديد). Birbirinin aynı olan iki harf bir kelimeye yanyana geldiği zaman bunlardan birisi yazılır diğerinin yerine Şedde veya teşdid dediğimiz şu işaret (ˆ) yazılmış olan harfin üzerine konulur.

Örnek: Testere (ارره ← ارّه) - Parça (تککه ← تکه) -
Kir izi (لککه ← لکه) .

- 14- Noktalı T harfi (حرف ت). Arapça'da yazılan yuvarlak noktalı T (ة) harfi Farsça'da daima yatık şekilde kullanılmaktadır.

Örnek: Rahmat (رحمة) ve Zahmat (زحمة) kelimeleri Farsça'da rahmet (رحمت) ve zahmet (زحمت) şeklinde yazılır.

- 15- Tenvin (تنوين). İki Zeber, iki Zir ve iki piyş şeklinde olan işaret ( ) Arapça'ya mahsus bir işâret olup, Farsça da bu işâret yalnızca Arapça'dan geçmiş olan kelimelerde kullanılır: Önceden (قبلاً) tesadüfen (اتفاقاً)

Ancak bazı kitaplarda yanlış olarak Farsça kelimelere tenvin konulduğu görülmektedir: can ile (جانا) ve Dil ile (زباناً) gibi kelimeler.

- 16- Vav-i mâdûle (واو معدوله). Farsça'da he - x (خ) harfinden sonra gelen ve kendisinden sonra elif veya ye harfleri bulunan vava (و) vav-i mâdûle denir. Bunun dışında vavlar kendi seslerini verirler.

Örnek: Kızkardeş (خواهر) - Okumak (خواندن) - Akraba veya kendi (خویش) Kendi (خویشتن) Bu kurala uymayan pek az kelime vardır.

Örnek: Hoy خوی (İran'da bir şehir ismidir).

- 17- Sonunda elif, vav ve ye (ا . و . ی) harfleri bulunan kelimelerden sonra cevher fiili olan est - است (dîr, mânasında) gelirse cevher fiili olan est'in elif'i düşer. Kelimeler şu şekilde girerler:

- 1- Bilgili (دانا + است ← داناست)
- 2- Güzel (نیکو + است ← نیکوست)
- 3- Birisi (یکی + است ← یکيست)

- 18- Çoğul eki (alâmet-i Cem²-جمعت علامت). İleride tekrar anlatacağımız gibi Farsça'da isimler sonlarına ya ha (ها + ا) ya hut da an (ان + ا) eki alarak çoğul yapılırlar. |

Örnek: Kitaplar (کتابها + ها ← کتابها)
Ağaçlar (درختها + ها ← درختها)
Adamlar (مردم + ان ← مردمان)
Gözler (چشمها + ها ← چشمها) ve Gözler (چشم + ان ← چشمان)

- 19- He harfi - Hay-i Mimi (ه - ه) Bu harf kelimenin sonunda geldiği zaman okunan he ve okunmayan he olmak üzere ikiye ayrılır. Ayrıca buna telâffuz olunan he (Hay-i melfuz) ve telâffuz olunmayan he (Hay-i gayr-i melfuz) da denilir.

Örnek: A- Hay-i Melfuz için Şah (شاه) - Ay (ماه)
B- Hay-i gayr-i melfuz için ev (خانه) - yuva (لانه)

Hay-i gayr-i melfuzun (Telâffuz olunmayan he) özellikleri:

- 1- Sonunda bu çeşit he (ه) bulunan kelimeler, elif ve nun'la (ان) çoğul yapılırken he harfi (ه) gaf-i Farisîye (Farsça Gafa-(گگ) döner.

1 Türkçe'de bu hey'e (ه) güzel he denilmektedir.

Örnek: Kōle (بنده + ان ← بندگان)

Gōz (دیده + ان ← دیدگان)

- 2- Aynı tipteki kelimeler, Arapça çoğul eki olan elif ve te (ا ت) ile çoğul yapılırken he harfi (ه), cim (ج) harfine döner.

Örnek: Yazı (میوه + ات ← میوجات)-Meyva (نوشته + ات ← نوشتجات)

- 3- Bu harfle biten kelimelere mastariyet yası (ی) eklendiğinde ge (گ) harfine döner.

Örnek: Yorgun (خسته) → Yorgunluk (خستگی)

Diri (زنده) → Dirilik (زندگی)

- 4- Bu gibi kelimelere vahdet (birlik), nispet ve zamir yeleri eklendiğinde ye (ی) harfi yazılmaz onun yerine he (ه) harfinin üzerine hemze konur.

Örnek: a- Evi aldım (خانه خریدم)

b- Save'li Adam (مرد ساوه)

c- Sen gitmişsin (تو رفته)

Yalnız bu günkü Farsça'da yukarıdaki cümleler daha çok şu şekilde yazılmaktadır:

A — خانهای خریدم → خانه خریدم ← خانهای خریدم

B — مرد ساوه‌ای → مرد ساوه ← مرد ساوه‌ی

C — تو رفته‌ای → تو رفته ← تو رفته‌ی

- 5- Bu gibi kelimelerle isim tamlaması yapıldığında he (ه) harfinin üzerine hemze (ء) konulur. Bu hemze ye (ی) sesi ile telâffuz olunur.

Örnek: a- Sizin Eviniz (خانه شما)

b- Benim Elbisem (جامه من)

- 20- Nun (ن) harfi be (ب) harfinden önce gelirse telâffuzda Me (م) harfi gibi okunur, yazılışı değişmez.

Örnek: Cumartesi (شنبه - şembe).

Farsça'da kelime çeşitleri (اقسام کلمه در فارسی)

Farsça'da 9 türlü kelime vardır. Bu türlerin her birisini ayrı ayrı ve bölümler halinde anlatmağa çalışacağız. Kelime çeşitleri şunlardır:

- 1- İsim (اسم)
- 2- Sıfat (صفت)
- 3- Kinaye (کنایه) (zahir)
- 4- Adet (عدد)
- 5- Fiil (فعل)
- 6- Zarf (قید)
- 7- İzafe Harfleri (حروف اضافة)
- 8- Rabit Harfleri (حروف ربط)
- 9- Ünlemler (اصوات)

1-İSİM - اسم

21- Varlıklara ad olan kelimelere isim denir.

Örnek: حسن (Hasan) - عقل (Akıl) - درخت (Ağaç)

22- İsm-in türleri:

- 1- اسم عام (İsm-i âm) - اسم خاص (İsm-i hâs)
- 2- ذات ” (İsm-i zât) - معنی ” (İsm-i mâna)
- 3- جامد ” (İsm-i câmid) - مشتق ” (İsm-i müştak)
- 4- معرفه ” (İsm-i me'rife) - نكرة ” (İsm-i nekere)
- 5- بسیط ” (İsm-i basit) - مرکب ” (İsm-i mürekkep)
- 6- مفرد ” (İsm-i müfred) - جمع ” (İsm-i cem)

23- İsm-i âm ve İsm-i has:

a) اسم عام İsm-i âm. Kendi cinslerinin bireylerini içine alan isme İsm-i âm denilir.

Örnek: آب (At) - شهر (Şehir)

b) اسم خاص İsm-i has. Bir tek varlığa ad olan kelimeye ism-i has denilir.

Örnek: ابن سینا (İbni Sinâ) - آنکارا (Ankara) - تهران (Tehran)

24- İsm-i zât ve İsm-i mâna:

a) اسم ذات İsm-i zât. Gözle görülebilen varlıklara ad olan kelimelere İsm-i zat denilir. Örnek: پرده (Kitap) (Perde)

b) اسم معنی İsm-i mâna. Gözle görülemiyen (varlığı diğer bir maddeye bağlı olan) varlıklara ad olan kelimelere İsm-i mâna denilir.

Örnek: دانش (Bilgili-Danış) - عدل (Adâlet' Adl)

25- İsm-i camid ve İsm-i müştak:

a) اسم جامد İsm-i câmid. Diğer bir kelimededen türememiş kelimeye İsm-i câmid denilir. Örnek کوه (Dağ-Kûh) - سير¹ (Sarımsak - Sîr) مادر (Anne-Mâder)

b) اسم مشتق İsm-i müştak. Başka bir kelimededen türememiş olan Kelimeye İsm-i müştak denilir.

Örnek: کردار (Âdet-Kirdâr)
رفتار (Davranış-Reftâr)
دیده (Göz - Dîde)

Bu kelimeler کردن (Yapmak), رفتن (Gitmek) ve دیدن (Görmek) mastarlarından (Köklerinden) türemişlerdir.

26- İsm-i mârife ve İsm-i nekere:

a) اسم معرفه İsm-i mârife. Cümle içinde geçen, dinleyen veya okuyan tarafından bilinen varlıklara ad olan kelimelere İsm-i mârife denilir.

Örnek: کتاب را خواندم (Kitabı okudum-Kitab-ra hândem)
باستانبول رفتم (İstanbul'a gittim-Be-İstanbul reftem)
نامه را نوشتم (Mektubu yazdım-Nâme-ra neveştem)

Bu cümlelerde kitap, İstanbul ve mektup kelimeleri dinleyen ve okuyan tarafından anlaşılmaktadır.

b) اسم نکره İsm-i nekere. Cümle içinde geçen, okuyan veya dinleyen tarafından bilinmeyen varlıklara ad olan kelimelere ism-i nekere denilir.

Örnek: کتابی خریدم (Bir kitap satın aldım-Kitabî harîdem)
شیشه ای شکست (Bir cam kırıldı-Şîşe-î şekest)

Bu iki cümlede dinleyen ve okuyan hangi kitabın alındığını ve hangi camın kırıldığını bilmiyor. İsm-i nekerenin işareti kelimenin sonuna eklenen bir birlik (وحدت) gösteren ye (ی) harfidir.²

Örnek: کتابی (Bir kitap) درختی (Bir ağaç) اسبی (Bir at)

1 Tok, mânasında da kullanılır.

2 Bu gibi ye (ی) harfine belirsizlik ye'side derler.

27- İsm-i basit ve ism-i mürekkep:

a) اسم بسيط İsm-i basit. Başka bir kelime veya ekle birleşmeden tek başına bir mâna ifade eden kelimeye İsm-i basit veya ism-i sâde (اسم ساده) denilir.

Örnek: مرد (Adam-Merd) ميز (Masa-Mîz) ديوار (Duvar-Divar)

b) اسم مرکب İsm-i mürekkep: Başka bir ek veya kelime ile birleşerek bir mâna ifade eden kelimelere İsm-i mürekkep veya birleşik isim adı verilir.

Örnek: جوانمرد (Yiğit-Cevanmerd)
سرایدار (Kapıcı-Saraydar)
کاروانسرا (Kervansaray-Karevanserâ)

Birleşik isimlerin türleri:

1- İki isimden meydana gelen birleşik kelimeler :

کاروان + سرا ← کاروانسرا (Put evi-Buthâne) بت + خانه ← بتخانه
(Kervansaray-KarevanSerâ)

2- İki fiilden meydana gelen birleşik kelimeler:

هست و نیست (Var ve yok-Hest ve nîst)

3- İki mastardan meydana gelen birleşik kelimeler:

زدن و خوردن (Vurmak ve vurulmak-Zeden ve hurden).¹

4- Bir isim ve bir sıfattan meydana gelen birleşik kelimeler:

سفيد رود (Nehir ismi-Sefid-Rûd) جوانمرد (Yiğit-Cevanmerd)

5- Bir ism-i fail² ve diğer bir isimden meydana gelen kelimeler: درنده خوی (Yırtıcı huylu - Derende - huy)

6- Bir ism-i mefûl³ ile başka bir isimden meydana gelen kelimeler: شکسته دل (Kırılmış gönül-Şikeste - del)

7- İki zarftan meydana gelen birleşik kelimeler:

چون و چرا (Nasıl ve niye - Çûn ve çera) - Çûn o çera

8- İki sıfattan meydana gelen birleşik kelimeler:

بد و نیک (İyi ve kötü-Nîk ve bed) - Nîk o bed

سرد و گرم (Soğuk ve sıcak - Serd ve germ)-Serd o germ

1 خوردن (Horden) kelimesinin asıl mânası yemektir

2 Etken Ortaç (İsm-i Fâil bahsine bakınız)

3 Edilgen Ortaç (İsm-i meful bahsine bakınız)

- 9- İsim ve son ekten meydana gelen birleşik kelimeler:
دهکده (Köy-Dehkede) - باغبان (Bahçıvan - Bağban)
- 10- Önek ve isimden meydana gelen kelimeler:
بازدید (Ziyâret- Bazdid) - درآمد (Gelir-Derâmed)
- 11- İki isim tamlamasından meydana gelen kelimeler:
تخت خواب ← تختخواب¹ (Hanımın babası - Peder-i zen) پدرزن
(Karyola-Taht-i hab) vs..
- 28- İsm-i müfret ve İsm-i cem:
- a) اسم مفرد İsm-i müfret. Bir tek varlığa ad olan kelimedir.
Örnek: دیوار (Duvar) - درخت (Ağaç)
- b) اسم جمع İsm-i cem. İki veya daha fazla varlığa ad olan kelimedir.
Örnek: اسبها (Atlar) - دیوارها (Duvarlar) - درختها (Ağaçlar)
- 29- İsimlerin çoğullanması.
- Farsça'da isimler iki şekilde çoğullanırlar: Ha (ها) ve An (ان)
- Örnek: اسبها (Atlar) + ان ← اسبان (Ağaçlar) + ها ← درختها
Farsça'da isimler çoğullanırken ismin canlı veya cansız bir varlığı ifade etmesi göz önünde tutulur.
- a) Şâyet isim canlı varlığa delâlet ediyorsa sonuna an (ان) eki getirilerek çoğul yapılır.
- Örnek: Kadın → Kadınlar (زن + ان ← زنان)
At → Atlar (اسب + ان ← اسبان)
Adam → Adamlar (مرد + ان ← مردان)
Ağaç → Ağaçlar (درخت + ان ← درختان)
- Ancak halk dilinde canlı varlıklara delâlet eden isimlerin, ha (ها) ile çoğul yapıldığı görülmektedir.
- Örnek: مردها (Adamlar) اسبها (Atlar) kadینلار (kadınlar) زنھا
درختھا (Ağaçlar)
- b) Eğer isim cansız bir varlığa delâlet ediyorsa, ha (ها) eki getirilerek çoğul yapılır.

1 Bir evli beyin hanımının babası, kayın pederi.

Örnek: Kitap → Kitaplar (کتاب + ها ← کتابها)
 Meyve → Meyveler (میوه + ها ← میوهها)
 Taş → Taşlar (سنگ + ها ← سنگها)

Ancak vücut organlarından çift olanlar hem ha (ها) ve hemde an (ان) ekleri ile çoğul yapılabilir; tek olan organlar yalnız ha (ها) ile çoğullandır.

Örnek: Kaş —Kaşlar (ابرو ← ابروان = ابروها)
 Dudak—Dudaklar (لب ← لبان = لبها)
 Burun—Burunlar (بینی ← — ← بینیها)
 Baş —Başlar (سر ← سران = سرها)

Sonunda elif ve vav (و - ا) harfleri bulunan kelimeler, elif ve nun (ان) ile çoğul yapılırken elif ve nun (ان) dan önce bir ye (ی) eklenir.

Örnek: دانایان ← دانان + ان (Bilgin-Bilginler)
 بینایان ← بینان + ان (Gören-Görenler)
 سخنگویان ← سخنگو + ان (Söz söyleyen-Söz söyleyenler)
 جنگجویان ← جنگجو + ان (Savaşan-Savaşanlar)

30- Farsçada bazı kelimeler Arapça'daki gibi elif ve te (ات) ile çoğul yapılır.

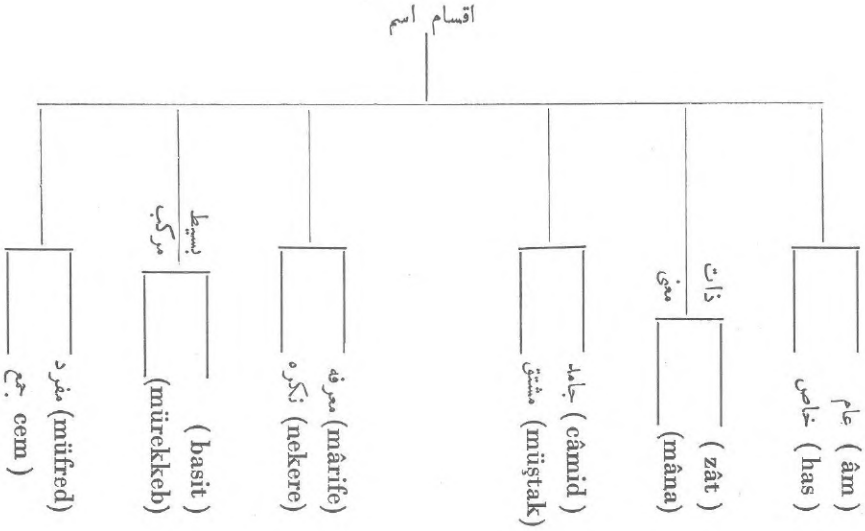
Örnek: دهات ← ده + ات (Köy-Köyler)
 باغات ← باغ + ات (Bahçe-Bahçeler)

Sonunda gayri mefuz (Okunmıyan) hay-ı mimî (ه) bulunan kelimeler elif ve te (ات) ile çoğul yapılırken elif ve te den önce bir cim (ج) harfi eklenir. Ve okunmıyan he (ه) düşer.

Örnek: میوهات ← میوه + ات (Meyve-Meyveler)
 نوشتهات ← نوشته + ات (Yazı-Yazılar)

31- Yazılıştta ve okunuştta tekil olduğu halde mâna bakımından çoğul olan isimlere de İsm-i cem topluluk ismi (اسم جمع) denir.

Örnek: دسته (Deste) - گروه (Grup)
 لشکر (Ordu) - سپاه (Ordu)

32- اقسام اسم (İsmin durumları)

İki isim mâna ve telâffuz bakımından birbirlerine göre 3 durum gösterirler:

1) مترادف (Eş anlamlı). Yazılışları ve telâffuzları ayrı ayrı fakat anlamca aynı olan kelimelere مترادف (eş anlamlı) kelimeler denir.

Örnek: خوب = زیبا = قشنگ - خانه (ev) = منزل (güzel)

2) متشابه (Benzer). Yazılış ve telâffuzları aynı fakat mânaları ayrı olan kelimelere متشابه (Benzer — müteşabih) kelimeler denir.

Örnek: شیر (Süt—Aslan—Musluk)

3) متضاد (Karşıt, zıt anlamlı). Telâffuz ve mânada zıt olan kelimelere متضاد (Karşıt anlamlı) kelimeler denir.

Örnek: شب - روز (gece — gündüz)
سرد - گرم (Soğuk — Sıcak)

33- İsim cümledeki yeri bakımından 4 kısma ayrılır:

- 1) فاعلیت (Özne durumu)
- 2) مفعولیت (Nesne veya tümleç durumu)
- 3) ندا (Ünlem durumu)
- 4) اضافه (Tamlama durumu)

- 33/1. فاعليت (Özne durumu). Cümlede özne durumundan olan isimlere failiyet (فاعليت) ismi derler.

Örnek: حسن نامه نوشت (Hasan mektup yazdı)

جام شکست (Cam kırıldı)

Cümlede که (kim-ke) ve چه (ne-çe) sorularına cevap veren kelime özne'dir.

(Bu sorular fiil yahut yükleme sorulmalıdır.

Yukarıdaki örnekte özneleri bulmak için:

Mektubu kim yazdı? → Hasan (حسن)

Ne kırıldı? → Cam (جام)

- 33/2. مفعوليت (Nesne veya tümleç durumu). Cümle içinde tümleç veya nesne yerinde bulunan kelimeye مفعوليت (Nesne ve tümleç durumu — mefuliyet ismi) denir.

Örnek: حسن بازار رفت (Hasan pazara gitti). Burada pazar kelimesi mefuliyet isimidir. Yani mefuliyet (Tümleç) görevini almıştır.

Mefûl iki türlüdür:

- a) Mef ûl-i bivasita (مفعول بیواسطه یا صریح) ismin hiçbir vasıta-ya ihtiyaç göstermeden meydana getirdiği mefulî (cümlede kimi که ve neyi چه sorularına cevap veren) kelimeye Mefûl-i bivasita veya sarih (مفعول بیواسطه یا صریح) derler. Eğer mefulî karşımızdaki tarafından bilinen bir mânaya delâlet ediyorsa cümlede, ra (را) eki ile gelir ki buna Türkçede belirtili nesne adı verilir.

Örnek: خانه را خریدم. (Evi satın aldım)

پدرم را دیدم. (Babamı gördüm)

Bu çeşit mefulî karşımızdaki tarafından bilinmeyen herhangi birşeye delâlet ediyorsa ra (را) sız gelir ki buna Türkçe'de belirtisiz nesne denilmektedir.

Örnek: خانه‌ای خریدم (Bir ev aldım)

یک کتاب بیاور (Bir kitap getir)

- b) Mefûl-i bevasita¹ (مفعول بواسطه یا غیر صریح) ismin bir vasıta ihtiyaç göstererek yani başına aşağıda gösterdiğimiz

¹ Türkçedeki tümleç karşılığıdır.

harflerden birinin gelmesi ile ortaya çıkan mefule (cümlede از که kimden, به چه از نeden, بکه) kime, به چه (بچه) neye, از کجا nereye, برای چه ne için, با که kim ile, با چه ne ile ve bunlar gibi sorulara cevap veren kelimelere mefûl-i bevasita (مفعول بواسطه یا غیر صریح) denir. Bu mefûlun işaretleri şunlardır: (به) be با ba در (der) da برای için ve .....

Örnek: آموزگار از حسن راضی است (Öğretmen Hasandan memnundur) بشا این حرف زده شد (Size bu söz söylendi)

33/3. حالتِ ندا (Ünlem durumu).

Kendisinden medet umulan hitap için kullanılır. Nıdanın işareti ismin sonuna gelen bir elif (ا) dir.

Örnek: خدایا (Ey Allah — Allahım)
پروردگارا (Ey Allah — Allahım)
پادشاهها (Ey Padişah!)

33/4. حالتِ اضافه (Tamlama durumu)

(Tamlanan ve tamlayan)¹ dan ortaya çıkan en az iki isme denilir. Farsçada muzaf'ın alâmeti kelimenin sonuna gelen zîr² (kısâ hareketlerden birisidir). İşaretidir.

Örnek: کتابِ حسن (Hasan'ın kitabı)
درختِ سرو (Selvi ağacı)

İzafe 4 türlüdür:

a) اضافه ملکی (mülkiyet tamlaması) Bu gibi izafede tamlama bir mülkiyet mânasını ifade eder.

Örnek: کتابِ حسین (Hüseyin'in kitabı)
لباسِ احمد (Ahmet'in elbisesi)

b) اضافه تخصیصی (Özellik ifade eden tamlama).

Tamlamada müzafın, müzafun ileyh'e bağlılığını gösterir.

Örnek: درِ باغ (Bahçenin kapısı)
زنگِ شتر (Devenin zili)

1 Farsçadaki tamlamada مضاف و مضاف الیه (Müzaf ve Müzafün ileyh) sırası Türkçedeki tamlamanın aksinedir.

2 Şu (-) işaret = tamlama i'si

c) اضافه تشبیهی (Benzetme yoluyla yapılan tamlama).

Bu çeşit tamlamada bir benzetme vardır.

Örnek : چشمِ آهو (Ceylan gözlü)
لبِ لعل¹ (lâla benzer dudak)

d) اضافه بیانی (Beyan eden tamlama). Tamlamada müzafû-nileyh müzâfin nev'ini belirtir.

Örnek: روزِ جمعه (Cuma günü)
درختِ سرو (Selvi ağacı)
انگشترِ طلا (Altın yüzük)

Not: Eğer müzaf ve müzafün ileyh bir tek kavramı ifade ediyorsa müzafın altında olan zîr (ـ) işareti düşer. Ve bazen kelimelerin yazılışları da birleştirilir.

Örnek: صاحبِ دل ← صاحبِ دل (Derviş—gönül sahibi)
پدرِ زن (Evli hanımın babası)
صاحبِ خانه ← صاحبِ خانه (Ev sahibi)

34) اسم تصغیر² (Küçültme ismi). Farsçada bazı ekler vardır ki bunlar ismin sonuna eklendiğinde ismin mânasında küçültme yaparlar.

Bu ekler şunlardır: كـ (ke) چه (çe) ve هـ (he).

Örnek: Küçük adam (مرد + كـ ← مردك)
Küçük kız (دختر + كـ ← دخترك)
Küçük bahçe (باغ + چه ← باغچه)
Küçük kitap (کتاب + چه ← کتابچه)
Küçük oğlan (پسر + هـ ← پسر هـ)
Küçük kız (دختر + هـ ← دختر هـ)

Bu eklerden başka küçültmek için kullanılan bir kaç ek daha vardır ki örnekleri az görüldüğünden burada gösterilmemiştir.

1 Kırmızı dudak.

2 Okunuşu: İsm-i tasgir.

2- SIFAT صفت

- 35- Sıfat: Bir ismi niteleyen kelimeye sıfat denir.
Örnek: مرد دانا (Bilgin adam)
کتاب خوب (Güzel kitap)
- 36- Mevsûf: (موصوف) Nitelenen (Vasıflandırılmış mânasına gelen) kelimeye Farsçada Mevsûf adı verilir. Bu kelime daima sıfat-tan önce gelir. Ve sonu kısa hareketlerden olan kesre ile okunur.
Örnek: پرتقال شیرین (Tatlı portakal)
آسمان آبی (Mavi gök)
- 37- Eğer mevsûfun sonunda elif veya vav (ا - و) harflerinden birisi varsa kesre yerine, izâfet ye'si denilen ye (ی) harfi konulur.
Örnek: پای کوتاه . (Kısa ayak)
روزهای سرد. (Soğuk günler)
موی سیاه (Siyah kıl)
- 38- Bazen Farsçada sıfat mevsûfdan önce gelir. Bu durumda izafet kesresi kullanılmaz.
Örnek: İyi adam (مرد نیک ← نیکمرد)
Kötü ahlâklı (بد اخلاق ← نیکمرد)
- 39- (ی) Vahdet yesi¹—Birlik gösteren ye) Vahdet yesi hem sıfatın hem de mevsufun sonuna eklenebilir.
Örnek: پسر را ستگو (Doğru söyleyen oğlan)→
→ پسر را ستگو (Doğru söyleyen bir oğlan)→
→ پسر را ستگو (Doğru söyleyen bir oğlan).

Da denilebilir.

1 Bakınız 138. maddeye

Günümüz gramercileri bu vahdet veya birlik ye'sini (ى) mevsûfun sonuna eklemeyi daha çok uygun buluyorlar.

- 40- Bir mevsuf için kaç sıfat getirilirse getirilsin bütün sıfatların sonlarında izafet kesresi ve en sonunda atıf vavının yazılması gereklidir.

Örnek: زرگوارِ دانشمند و هنرمند ما . (Sanatkâr, bilgin ve fazıl öğretmenimiz).

- 41- Sıfat her zaman tekil yazılır. Mevsûf çoğul olsa bile sıfat sayı bakımından ona uymaz.

Örnek: پسر در بخوان . (Ders okuyan oğlan)
پسران در بخوان . (Ders okuyan oğlanlar)

- 42- Sıfatlar müfred (Tekil) ve mürekkep (Bileşik) olmak üzere iki kısımda mütala edilir:

a) مفرد (Müfred—tekil) genellikle sıfatlar tekildir.

Örnek: زیبا (Güzel) - بد (Kötü) - خوب (Güzel-iyi)

b) مرکب (Mürekkep—bileşik). Bazen sıfatlar bileşik de olabilir:

خوب رو ← خوب رو (Güzel yüzlü)
دروغ گو ← دروغگو (Yalan söyleyen)

- 43- حالات صفت (Sıfatın durumları):

- 43/1- صفت فاعل (Etken ortaç — Sıfat-ı fâilî). Bu işi yapanı ifade eden kelimelere sıfat-ı fâilî adı verilir.

Örnek: آتش سوزنده (Yakan ateş) - شمشیر برنده (Kesen kılıç)
Buradaki yakan ve kesen sıfatları, bir iş yapma görevinde bulunmaktadırlar. Bundan dolayı onlara صفت فاعل (Sıfat-ı failî-etken ortaç) durumunda olan sıfatlar denir. Sıfat-ı failînin işaretleleri şunlardır:

a) نده (nun, dal ve he) eki. Bu ek müzâri köküne eklenir.

Örnek: kesmek-Kes-Kesen (بریدن ← بر ← برنده)
Vurmak-Vur-Vuran (زدن ← زن ← زننده)

Bu şekilde yapılmış sıfatlar başka bir isimle birleşirlerken ekseriya bu nede (نده) eki sıfatın sonundan kaldırılır.

Örnek: Söyleyen → Söz söyleyen → Söz söyleyen
 (گوینده ← سخن گوینده ← سخن گوی)
 Yakan → Gönül yakan → Gönül yakan
 (سوزنده ← دل سوزنده ← دلسوز.)

b) Elif ve nun (ان) bu ekde muzari kökünün sonuna gelir.

Örnek: Gülmek → Gül → Gülen (خندیدن ← خند ← خندان)
 Sormak → Sor → Soran (پرسیدن ← پرس ← پرسان)
 Gitmek → Git → Giden (رفتن ← رو ← روان)

Bu gibi sıfatlar durum gösterdiklerinden bunlara صفت حالیه (Durum gösteren sıfat, sıfat-i haliye) denilir.

Bu ekle meydana getirilen sıfat-i fâililer tekrarlandığı zaman elif nun (ان) eki birincisinden kaldırılır.

Örnek: Titreye titreye (لرزان لرزان .)
 sora sora (پرسان پرسان .)

c) Elif (ا) eki. Bu ekde müzârî kökünün sonuna getirilir.

. دیدن ← بین ← بینا (görmek→gör→gören)
 . شنیدن ← شنو ← شنوا (işitmek→işit→işiten)

Aşağıda gösterilen ekler bir ismin sonuna ilâve edildiklerinde o ismi صفت فاعلی (Sıfat-i faili — Etken ortağ) durumuna getirirler:

- 1- Ban (بان) Bahçe-ban—Bahçeban (باغ + بان ← باغبان)
 Sınır-ban—Sınırı bekleyen (مرز + بان ← مرزبان)
- 2- Ber (بر) Zahmet-ber—Zahmet çeken (رنج + بر ← رنجبر)
 Yövmiye-ber—Yövmiyeci (مزد + بر ← مزد بر)
- 3- Ör-ur (اور) Zahmet-ör ( )—Zahmetçeken (رنج + وُر ← رنجور)
 Yövmiye-ör (ur)—Yövmiyeci (مزد + وُر ← مزدور)
- 4- Kâr (کار) Zarar-kar — Zarar veren (زیان + کار ← زیانکار)
 İyi-kar — İyilik yapan (نیکو + کار ← نیکوکار)
- 5- Mend (مند) İş-Mend—İş yapan—memur (کار + مند ← کارمند .)
- 6- Ger (گر) Demir-Ger — Demirci (آهن + گر ← آهنگر .)
- 7- Gin (گین) Öfke-Gin — Öfkeli (خشم + گین ← خشمگین .)
- 8- Nak (ناک) Korku-Nak — Korkan (بیم + ناک ← بیمناک .)

- 9- Ver (دانش + ور ← دانشور .) İlim-Ver — Bilgin (ور)¹
 10- Gar (آموز + گار ← آموزگار .) Öğren-gar — Öğretmen (گار)

Ar (ار) eki. Bu ek mutlak mazi fiilinin sonuna gelerek Sıfat-i faili elde edilir.

Örnek: خریدن ← خرید ← خریدار (Satılmak — Satın aldı — Satın alan).

Bazen mürekkep sıfatlarda (Birleşik sıfatlar) Sıfat-i faili olurlar. Bunların yapılaş şeklide şöyledir:

a) İki isimden meydana gelirler.

Örnek: هنر پیشه . (Artist ve tiyatrocü)
 جفا پیشه . (Zûlüm eden)

b) Bir isim ve bir sıfattan meydana gelirler.

Örnek: زاغ چشم (Gözü mavi) mavi gözlü
 گردن کلفت (Kabadayı, haydut ve serseri)

c) Sırasıyla bir ön ek bir isim, veya bir isim bir ön ekden meydana gelirler:

- 1- Akıllı (ب + خرد ← بخرد .)
 2- Akıllı (با + عقل ← با عقل .)
 3- Kaplan gibi (پلنگ + آسا ← پلنگ آسا .)
 4- Şah gibi (Şaha lâyık) (شاه + وار ← شاهوار .)

d) Birleşik sıfatlar bazen bir ism-i meful (Edilgen ortağ) ile diğer bir ismin birleşmesinden meydana gelir.

Örnek: Gönü rahhat (آسوده + خیال ← آسوده خیال .)
 Perişan (آشفته + حال ← آشفته حال .)

e) Bazen de bir isim ve bir ism-i mefuldan teşekkül eder.

Örnek: Dertli (دل + سوخته ← دلسوخته .)

f) Bir zarf ve bir isimden de meydana gelebilir.

Örnek: زود رنج (Çabuk üzülen—alınan)
 دیرجوش (Geç intibak eden)

1 3 ile 9 ayrı ekler olup sadece رنج - گنج - دست kelimeleri ile ur okunur

43/2- . صفت مفعولی (Sifat-i mefuli — edilgen ortaç)

Bir işten etkileneni ifâde eden kelimeye (صفت مفعولی) Sifat-i mefuli veya edilgen ortaç denir. Bunlar aynı zamanda ism-i mefuldürler. Yani mâzi kökünün sonuna hey-i mimi (Telâffüz olunmıyan he (ه)) getirilmesi ile yapırlar.

Örnek: کشتن → کشت + ه → کشته (Öldürmek → öldürdü → öldürmüş) —
دیدن → دید + ه → دیده (Görmek → Gördü → Görmüş)

Bazen de elde edilen bu çeşit sıfat-i mefulî (صفت مفعولی) sonuna olmuş manasına gelen şode (شده) kelimesi eklenir.

Örnek: Öldürülmüş (کشته + شده ← کشته شده)
Görülmüş (دیده + شده ← دیده شده)

Birleşik sıfatlar (صفات مرکب مفعولی .) :

a) Bunlar bir isimle bir ism-i mefulden türerler.

Örnek: El-Pişmiş-El ile pişmiş veya elle hazırlanmış.
دست پخته → پخته + دست - Uyku-Bulanmış-Uykulu
veya mahmur (خواب آلوده → آلوده + خواب) Bazen birleşik mefuli sıfatların sonundaki hey-i mimi (ه = ه) düşer.

Örnek: El ile pişmiş (دست پخت → دست پخته)
uykulu (خواب آلود → خواب آلوده)

b) Failî sıfatların alâmetlerinden olan ar (ار) eki de bileşik mefuliyet sıfatının mânasını ifade eder.

Örnek: Tutkun veya giriftar (گرفته شده → گرفتار¹)
Tarz, âdet veya iş (کرده شده⁴ → کردار³)

44- Mensubiyet ifâde eden sıfat (صفت نسبی): Bir varlığı bir yere veya başka bir şeye mensub eden kelimelere sıfat-i nisbi denir.

Örnek: Şirâzlı (شیرازی) - Sivahlı (سیواسی)

Sıfat-i nisbinin işaretleri şunlardır:

1- Ye (ی) eki ismin sonuna eklenir.

Örnek: İstanbul'lu (استانبولی → ی + استانبولی)

1 Sıfat-ı faili (2) Sıfat-ı mefuli (3) Sıfat-ı faili

4 Sıfat-ı mefulî.

İstisna: مروزی - هروی - رازی

2- İn = iyn (ین) eki, ismin sonuna eklenir.

Örnek: Gümüşe mensup (سیمین → ین + سیم) -
(سنگین → ین + سنگ) Ağır veya taş mensup

3- İne = iyne Yene (ینه) eki, ismin sonuna eklenir.

Örnek: Gümüşe mensup (سیمینه → ینه + سیم) - Yüne
mensup veya Yünlü (یشمینه → ینه + یشم)

4- Gan (گان) eki ismin sonuna eklenir.

Örnek: Tüccar (بازار) → گان + بازار

5- Telâffuz olunmıyan he (ه) eki, hem ismin hem de sayıların sonuna eklenir.

Örnek: İki günlük veya iki güne mensup (دو روزه → ه + دو روز)
Yüze mensup¹ (سده → ه + سد) - Ona mensup
(دهه → ه + ده)

6- Âne (آنه) eki ismin sonuna getirilir.

Örnek: Erkeğe mensup veya erkek için (مردانه → آنه + مرد)
Kadına mensup veya kadına mahsus (زنانه → آنه + زن)

45- Sıfatların dereceleri (درجات صفات).

Sıfatlar dereceleri bakımından üç kısma ayrılırlar:

a) Mutlak sıfat (صفت ساده). Bunlar sıfatların mukayesesiz ve yalın şekilleridir.

Örnek: İyi (خوب) - Kötü (بد) - Güzel (زیبا)

b) Mukayeseli sıfat (صفت تفضیلی). Bu gibi sıfatlar bir mukayese söz konusu olduğu zaman mutlak sıfatın sonuna ter (تر) eki getirilerek yapılan sıfatlardır.

Örnek: Daha güzel (زیباتر → تر + زیبا) - Daha iyi
(خوبتر → تر + خوب)

Sıfatlar mukayese edilirken ez (از), ile ke (که)
ve ta (تا) kelimelerinden birisini alır.

Örnek: (قدس حسن بلند تر از من است) → Hasan'ın boyu benden daha uzundur.

(صلح بهتر از جنگ است) → Barış savaştan daha iyidir.

(بنزدیک من صلح بهتر که جنگ) → Bence barış savaştan daha iyidir.

(بمیری بهتر تا بوطن خیانت کنی) → Ölmek vatana hiyanet etmekten daha iyidir.

¹ Bu kelime İran'da özel bir tören ve bayram anlamında gelmektedir.

- c) Üstünlük sıfatı (صفت عالی) - Bu sıfatlar benzerleri ile mukayese edildiğinde en üstün dereceyi gösteren kelimelerdir. Mutlak sıfatın sonuna terin (ترین) eki getirilerek yapılır.

Örnek: En bilgili (دانا ترین → ترین + دانا)
En beyaz (سفید ترین → ترین + سفید)
En yüksek (بلند ترین → ترین + بلند)

Beh (به), keh (که), meh (مه) ve biş (بیش) kelimeleri hiç bir ek almaksızın mukayeseli sıfat manası ifade eder.

Örnek: İyi → daha iyi → en iyi (بهتر → بهتر → به)
küçük—daha küçük— en küçük (کهتر → کهتر → که)
Büyük—daha büyük—en büyük (مهتر → مهتر → مه)
Çok—daha çok—en çok (بیشتر → بیشتر → بیش)

Bu kelimelerden üstünlük sıfatı yapmak istediğimizde sonlarına yen (ين) eki getiririz.

Örnek: En iyi (بهين), en küçük (كهين) ve en büyük (مهين)

- 46- Beraberlik Sıfatı (صفت متساوی), Farsçada iki sıfatın beraberliği veya eşitliğini gösteren kelimeler üç tanedir:

- a) Çendan¹ (چندان): Benim boyum seninki kadar büyüktür.
(قد من چندان بلند است که قد تو)
b) Hemçend² (همچند): Bu kitap o kitap gibidir.
(این کتاب همچندان کتاب است .)
c) Endaze³ (اندازه): Benim elim Hasan'ın eli kadardır.
(دست من باندازه دست حسن است .)

- 47- Mutlak üstünlük sıfatları (صفات عالی مطلق)

Çok (بسیار), çok (زیاد), iyi = çok (نیک), çok (خیلی) ve . . . . . kelimeleri sıfatların başına geldiğinde onlara aşırılık ve üstünlük manası katarlar.

Örnek: Çok güzel (بسیار خوب)
Çok sıcak (زیاد گرم)
Çok büyük (خیلی بزرگ)
Çok ağır (نیک سنگین)

1 Kadar - Miktar

2 Gibi

3 Miktar.

3 - KİNAYE - کنایه

48- Kinaye; mânası açık olmayan, karine ile anlaşılabilen kelimeye denir. Kinâyeler 5 kısma ayrılır:

1. Zamir (ضمیر)
2. İsm-i işare (اسم اشاره)
3. Mevsul (موصول)
4. Mübhemat (مبهمات)
5. Edevat-ı İstifham (ادوات استفهام)

49- ZAMİR: (ضمیر) ; İsm-in yerini tutan kelimelere denir.

Örnek: Behram, İranlılar İlk Okulu talebesidir; o ikindileri (akşamları) İngilizce kursuna gidiyor.

(بهرام دانش آموز دبستان ایرانیان است . او عصر ها به کلاس انگلیسی میرود .)

Bazan da zamir bir cümlenin yerini tutabilir.

Örnek: Sıhhat en iyi niğmetlerdendir, ve o akıllılar nezdinde âşikârdır (kıymetlidir). (تندرستی بهترین نعمت ها است و آن پیش خردمندان آشکار است)

50- Zamir üç türlüdür: Şahıs zamiri (ضمیر شخصی) - işaret zamiri (ضمیر اشاره) - Müşterek zamir (ضمیر مشترک) .

51- A- Şahıs zamiri (ضمیر شخصی) Şahıs zamirleri ayrı (منفصل) ve bi-tişik (متصل) olmak üzere ikiye ayrılırlar.

1) Münfasıl zamirler:

Tekil (مفرد)	Çoğul (جمع)
Ben (من)	Biz (ما)
Sen (تو)	Siz (شما)
O (او) = (وی)	Onlar (ایشان) = (اوشان)

Bu zamirler, ismin fâiliyet, mefûliyet ve izâfet hallerini alabilirler.

Fâiliyet için örnek: تو آوردی - من گفتم (Ben söyledim) - (Sen getirdin) او خورد (O yedi)

Mefûliyet için örnek : مرآد (Beni vurdu) veya bana vurdu ترا فرستاد (Seni gönderdi) اورا نوشت (Ona yazdı)

İzafet için örnek : قلم تو - کتاب من (Benim kitabım) - دفتر او (Onun defteri)¹

Yukarıda görüldüğü gibi, bu zamirler izâfet halinde iken, mülkiyet de ifade ederler.

2) Muttasıl zamirler: Eğer zamirler tek başlarına bulunmayıp kendilerinden önce gelen kelimelere bitişirlerse bunlara Muttasıl (bitişik) şahıs zamirleri adı verilir. Bunlar üçe ayrılırlar:

a- Bu zamirler fiillerin sonuna bitişirler:

Tekil (مفرد)			Çoğul (جمع)		
Ben	م	mim	Biz	یم	yem
Sen	ی	ye	Siz	ید	yed
O	د - ت	dal-te	Onlar	ند	ned

Örnek: دیدن (Görmek)

Tekil (مفرد)			Çoğul (جمع)			
دید	+	م → دیدم	Gördüm	دید	→ یم → دیدیم	Gördük
دید	+	ی → دیدی	Gördün	دید	→ ید → دیدید	Gördünüz
دید	+	- → دید	Gördü ²	دید	→ ند → دیدند	Gördüler

Bu zamirlere Muttasıl failî zamirler de denir.

b- Bu zamirler, isim, sıfat ve fiilin sonuna eklenirler.

Tekil (مفرد)			Çoğul (جمع)		
1. Şahıs	ام	em	1. Şahıs	ایم	iyim
2. "	ای	îy	2. "	اید	iyd
3. "	است	est	3. "	اند	end

1 Fâiliyet Mefûliyet ve İzafet çoğul zamirler içinde aynen tekil zamirlerde olduğu gibidir.

2 Mazide 3. Tekil şahısta, muttasıl zamir olan dal (د) harfi mazi köküne eklenmez.

Bunlar isim ve sıfatın sonuna gelerek yüklem mânası verirler.
b/1- Sıfat için Örnek ¹دانا (Bilgin)

Tekil (مفرد)		Çoğul (جمع)	
Bilgin	im دانا + ام → دانام	Bilgin	iz دانا + ایم → دانائیم (دانا ایم)
"	sin دانا + ای → دانائی (دانائی)	"	siniz دانا + اید → دانائید (دانا اید)
"	dir دانا + است → داناست	"	ler دانا + اند → دانائید (دانا اند)

b/2 Fiil için Örnek:.

Tekil		Çoğul	
Demiş	im گفته ام → ام + گفته	Demiş	iz گفته ایم → ایم + گفته
"	sin گفته ای → ای + گفته	"	siniz گفته اید → اید + گفته
"	— گفته است → است + گفته	"	ler گفته اند → اند + گفته

c- Bu zamirlerde hem ismin hem de fiilin sonuna eklenirler:

Tekil		Çoğul	
1.	Şahıs م mim	1.	Şahıs مان man
2.	" ت te	2.	" تان tan
3.	" ش şin	3.	" شان şan

c/1- İsim için Örnek:

Tekil		Çoğul	
Kitab	ım (کتاب + م ← کتابم)	Kitab	ımız (کتاب + مان ← کتابمان)
"	ın (کتاب + ت ← کتابت)	"	ınız (کتاب + تان ← کتابتان)
"	ı (کتاب + ش ← کتابش)	"	ları (کتاب + شان ← کتابشان)

c/2- Fiil için örnek:

Tekil		Çoğul	
Bana	dedi (گفتم → م + گفت)	Bize	dedi (گفتان → مان + گفت)
Sana	" (گفتت → ت + گفت)	Size	" (گفتتان → تان + گفت)
Ona	" (گفتش → ش + گفت)	Onlara	" (گفتشان → شان + گفت)

Bunlar ismin sonuna eklendiklerinde mülkiyet ve izâfet ifade ederler.

¹ Bu şahıs zamirleri (هستن - استن) varolmak kökünden türemiş olup yalnız Mazi-i Nakli'nin sonuna gelir. Bunlar hakkında tamamlayıcı bilgileri fiil bahsinde göreceğiz.

Örnek:¹ کتاب من (Benim kitabım)² کتاب من

52. ضمیر اشاره İşâret zamiri. Bir şahsı veya bir varlığı işâret yolu ile ifâde eden kelimeye denir.

İşâret zamiri yakın için این (Bu-Şu), Uzak için آن (o) olmak üzere iki çeşittir.

Örnek: این را آورد (Bunu getirdi)

آن را برد (Onu götürdü)

Bu işâret zamirleri çoğul oldukları vakit insan ve hayvanlarda اینان (Bunlar) ve آنان (Onlar) şeklinde, bunların dışındaki varlıklar için اینها (Bunlar) ve آنها (Onlar) şeklinde kullanılır.

İsim hallerinden olan be (ب)³ harfi bu işaret zamirlerinin başına geldiğinde بدین (bu) ve بدان (o) şekilleri ortaya çıkar.

Örnek: بدان مرد گفتم که بدین جایاید (o adama dedimki buraya gelsin)

53. O mânasına gelen آن (ân) ve او (û) zamirleri:

Eğer zamirin delâlet ettiği isim, insan ile ilgili ise u (او) kelimesi kullanılır.

Örnek: حسن را دیدم و با او گفتم (Hasan'ı gördüm ve ona dedim)
Eğer zamirin delâlet ettiği insandan gayri ile ilgili ise (an) آن kelimesi gelir.

Örnek: قلم را دیدم و آن را خریدم (Kalemi gördüm ve onu satın aldım)

- 54- İn (این) kelimesi روز (gündüz), شب (gece) ve سال (yıl) kelimelerinin başına geldiğinde, işaret zamiri olan İn (این) Em (ام) şeklini alır.

Örnek: امروز → این روز Bugün

امشب → این شب Bugece

امسال → این سال Buyıl

55. Bazan, o anlamda olan آن (ân) zamiri munfasıl (ayrı) şahıs zamirleri ile tamlama teşkil ederse bu durumda an (آن) kelimesi mülkiyet manasını ifade eder.

1 Mülkiyet ifade ediyor.

2 İsim tamlamasıdır (İzafettir)

3 Be (ب) harfi, Fars'çada izafet harflerindedir.

Örnek: آن او – آن تو (Senin malım) – آن من (Benim malım)
(onun malı).

56. ضمير مشترك Müşterek zamir; Telâffuz bakımından ayrı ayrı kelimeler oldukları halde, aynı manayı taşıyan خود¹ (kendi), خویش² (Kendi) ve خویشان³ (Kendi) kelimeleri değişikliğe uğramadan kullanılırlar. Bu yüzden de müşterek zamirler diye isimlendirilmişlerdir.

I. Örnek: من کار خود را کردم (Ben kendi işimi yaptım)
تو با خویش بازی کن (Sen kendin ile oyna)
او به خویشان میگفت (O kendisine söylüyordu)

II. Örnek:

Ben kendim söyledim ما خود گفتیم Biz kendimiz s. dik
Sen kendin söyledin تو خود گفتی Siz kendiniz s. diniz
ایشان خود گفتند Onlar kendileri s. diler

Ekseriya müşterek zamiri olan hod (خود) yukarıda görüldüğü gibi te'kid (pekiştirme) için kullanılır.

- 57 Müşterek zamirlerde de fâiliyet, mefuliyet ve izâfet halleri görülmektedir.

Örnek: تو خود گفتی (Sen kendin dedin) — Failiyet
خود را بزرگ شمار (Kendini büyük sayma) – Mefûliyet
مرد از آندوه ریش خویش میکند (Adam üzüntüden kendi sakalını yoluyor) – İzâfet

58- İSM-İ İŞARE (اسم اشاره)

İsm-i İşarede, İn (این – Bu) ve Ân (آن – O) kelimelerinden meydana gelir. Zamir-i İşâre ile İsm-i işâre arasında kelime bakımından fark yoktur; fakat, bir cümle içinde kullanılışlarına göre, ismin yerinde kullanılıyorsa zamir-i İşâre ve isimden önce gelirse ism-i işâre olurlar.

Zamir-i işâreye örnek : بادوست و دشمن طریق احسان پیش گیر که آن را
مهرو محبت بیفزاید و این را عداوت کم کند .

Dost ve düşman ile iyilik yolunu tut ki dostun (Onun) şefkati fazlalaştırır ve düşmanın (bunun) kinini azaltır. Cümlesinde

1, 2, 3. ün sıra ile telaffuzları: hod, hiş, hişten, dir.

görüldüğü gibi ân (آن) zamiri dostun yerine, in (این) zamiri ise düşmanın yerine gelmektedir.

İsm-i işâreye örnek: بشوی ای خردمند از آن دوست دست .
که بادشمنانت بود هم نشست .

Ey akıllı, düşmanların ile oturan o dosttan elini çek
(Ey akıllı, düşmanların ile oturan dost, düşmanıdır).

59- MEVSUL (موصول)

İki cümleyi veya bir cümlenin iki kısmını birbirine bağlayan kelimeye MEVSUL (موصول)'denir.

Örnek: مردی که آمد (O adam ki geldi) = gelen adam....
آن چه گفتی کردیم (Söylediğini yaptık)

Mevsul'un iki alâmeti vardır.

- 1) که (Ke), insan ve bütün varlıklar için kullanılır.
- 2) چه (Çe), sadece insandan başka varlıklar için kullanılmaktadır. Genellikle mevsuldan önce şu kelimeler gelir:
  - a) Belirsizlik ve Nekere Ye'si (ی) almış olan kelimeler.

Örnek: مردی که آمد (O adam ki geldi)

b- این (in) ve آن (ân) kelimeleri.

Örnek: اینکه (Bu ki) - آنکه (O ki) - آنچه (O şeyki)

c- هر (her) kelimesi.

Örnek: هر که (Her kim) - هرچه (Her ne)

d- Munfasıl (ayrık) şahıs zamirleri.

او که (O ki) - او که (Sen ki) - تو که (Ben ki) - من که (Tekil)

ایشان که (Onlar ki) - شما که (Siz ki) - ما که (Biz ki) - ما که (Çoğul)

Bazan da mevsuldan önce gelen bu çeşit kelimeler cümlede hazf edilir.

Örnek: ای که پنجاه رفت و در خوابی - مگر این چند روزه دریایی

Ey adam elli sene geçti, halâ uykudasın

Meğer bu kalan günlerinde idrakedesin (uyanasmın)

Ey ki (ای که) → ey o adamki (ای آنکه)

60- که (Ke), Üç kısma ayrılır.

1) که موصول (Mevsul Ke'si) bu çeşit ke (که) cümleinin iki kısmını birbirine bağlar.

Örnek: مردی که آمد (O adam ki geldi)

2) که ربط (Rabit Ke'si), iki tam cümleyi birbirine bağlar.

Örnek: آموزگار به دبستان آمد که به کلاس درس برود . (beyan edici ki) Öğretmen okula geldi ki, derse girsin (Öğretmen derse girmek için okula geldi)

3) که استفهام (İstifham Ke'si), soru için kullanılan Ke'dir.

Örnek: (Kim geldi?) - که رفت ؟ (Kim gitti)

61. MÜBHEMAT (مہمات)

Söz içinde herhangi bir varlığı veyahut şeyi kesin olarak değil de, kapalı bir şekilde ifade eden kelimelere Mübhemat ¹ denir.

Bu kelimeler ikiye ayrılırlar.

1) Bir kelimededen meydana gelenler:

هر (Her): - هر که آمد عمارتی نوساخت (Her kim ki geldi, yeni bir bina yaptı.)

کس (Kes): کس به تدبیر سفله ملک نراند (Kes: Kimse kötü fikir (idâre) ile padişahlık yapamadı (memleketi idâre edemedi)

فلان (Filan): فلان کس آمد. (Filan adam geldi)

دیگری (Diğeri): سغنی که دانی دل بیازارد خاموش باش تا دیگری بگوید. (Biliyorsun ki o söz bir gönlü incitecektir, sen sus ki diğeri (başkası) söylesin)

کسانی (Kesâni): کسانی که بدرا پسندیده اند (O kimseler ki kötüyü beğenmişler.)

ندام زخوی چه بد دیده اند. (Bilmiyorum iyilikten ne kötülük görmüşler.)

همه (Heme) همه اورا پسندیده اند (Hepsi onu beğenmişlerdir)

همگان (Hemegan) همگان اورا آفرین گفتند (Hepsi ona âferin dediler)

هیچ (Hiç) به هیچ یارمه خاطر و به هیچ دیار (Hiç) هیچ ve hiç bir diyara verme)

¹ Mubhem (مہم) mânası açık olmayan (belirsiz) ifâdeye denir. Bu kelime Arabça olup çoğulu Mübhemat (مہمات)'tır.

بس (Bes) Çok zaman aç uyudu) بس گر سنه خفت

بروزگار نیکه کسان گفت غم مخورزینهار - بسا کسان که بروز تو آرزو مندانه (besa) بسا

(Sakin, kimselerin iyi zamanlarına kıskanma (üzülme) çok kimseler de senin hayatını özlüyorlar)

بعضی (Ba'zı) بعضی از بازرگانان ورشکست شدند (Ba'zı) بعضی
ettiller)

برخی (Berhi) برخی از مردمان را عقیده این بود (Berhi).
şu idi. (Bazı adamların kanaati

2) İki kelimededen meydana gelenler:

هر کس (Herkes) هر کس چیزی میگوید . (Herkes birşey söylüyor)

هیچیک (Hiçyık) هیچیک از دانش آموزان مردود (Hiçyık) هیچیک
نشندند .
Öğrencilerden hiçbirisi im-
tihanada kalmadı - Öğrenci-
lerden hiçbirisi sınıfta kal-
madı)

هیچکدام (Hiç kodam) هیچیکدام از ساختمانها (Hiç kodam) هیچکدام
خراب نشد
Binalardan herhangi bi-
risi (hiç - biri) bozulmadı
yıkılmadı)

هیچ کس (Hiç kes) هیچ کس صدای او را نشنید. (Hiç kes) هیچ کس
işit-
medi)

62- EDEVAT-İ İSTİFHAM (ادوات استفهام) :

Soruyu ifade eden kelimelere soru (İstifham) edatları denir.

Bu kelimelerde ikiye ayrılırlar.

1) Bir kelimededen meydana gelenler :

که (Ke) Şahıs için ؟ که آمد ؟ (Kim geldi?)

کو (Kû) Mekan için ؟ انوشیروان کو ؟ (Nûşirevan ne-
rede?)

کجا (Koca) Mekan için ؟ کجا بودی ؟ (Nerede idin?)

چه (Çe) Cansızlar " روی میز چه بود ؟ (Masanın üstün-
de ne vardı?)

چون (Çun) Durum " حال شما چون است ؟ (Senin hâlin na-
sıldır? - Nasıl-
sın?)

چند (Çend) Miktar ve ! چند کتاب داری ! (Kaç kitabın
ölçü için vardır?)

کی (Key) Zaman için ؟ کی آمد ؟ کی رفت ؟ (Ne zaman gel-
di? - ne zaman
gitti)

- کدام (Kodam) Tereddüt ” کدام شاگرد غایب بود؟ ” (Hangi öğrenci gelmemiş idi?)
- کدامین (Kadomîn) Tereddüt ” کدامین کتاب بهتر بود؟ ” (Kitabların hangisi daha iyi idi?)
- مگر (yoksa) Olumsuz مگر آدمی نبودى که (yoksa sen insan soru için اسیر دیو ماندی؟ değil mi idin ki dev'e esir oldun)¹
- هیچ (Hiç) ” ” ” هیچ زحمت مادر در (Annenin emeği خاطرت هست؟ hatırında değil midir?)

2) İki kelimededen meydana gelenler:

چگونه (Çegunc-Nasıl) – چرا (Çera-Neye) کیست (Kist-kimdir) کیست (Çera-Neye) – چگونه (Çegunc-Nasıl) چيست (Çist-nedir) gibi kelimelere birleşik soru edâtları denir.

Yukarda bahsettiğimiz Ke (که) ve Çe (چه) kelimelerinin çoğulları Kiyân (کیان) ve Çehâ (چه ها) şeklinde kullanılır.

Örnek: کیان آمدند؟ (Kimler geldiler)

چه ها گذشت؟ (Neler geçti, oldu)

- 63- İsmi Failiyet, Mefuliyet ve İzafet (tamlama) halleri Ke (که) ve Çe (چه) kelimelerinde de kullanılmaktadır.

Örnek:

Failiyet için؟ زد؟ که (Kim vurdu?) چه شد؟ (Ne oldu?)

Mefuliyet için؟ زد؟ که را (Kim vurdu?) چه را شکستی (Neyi kırdın?)

İzafet için؟ کتاب که بود؟ (Kimin kitabı idi)

صدای چه بود؟ (Ne sesi idi?)

1 Meğer aklın yokmu idi, ki nefesine esir oldun.

4. ADED SAYI = عدد

64- Bir şeyin sayısını gösteren kelimeye aded (عدد) denir. Sayılan şeye ise mâdûd (معدود) adı verilir.

Örnek: دو کتاب (İki kitap) - ده قلم (On kalem)

Yukardaki cümlelerde iki ve on kelimeleri aded (عدد), kitap ve kalem kelimeleri ise mâdûd (معدود) olarak bilinmektedirler.

65- Farsçada adedle mâdûd arasında tekil ve çoğul ilişkisi yoktur. Yani aded birden fazla olsa bile, mâdûd çoğul olmaz.

Örnek: سه دفتر (Üç defter) - پنج گنجشک (Beş serçe).

Yukardaki cümlelerde: سه دفترها (Üç defterler) ve پنج گنجشک ها (Beş Serçeler) denilmez. Ancak Farsçada bazı yer adlarında istisnâi olarak mâdûdun çoğul olduğu görülür.

Örnek: دو برادران (İki kardeşler)¹ - چهل دختران (Kırk kızlar)²
هفت تنان (Yedi vücutlar)³

66- Dört türlü adet vardır:

- a) عدد اصلی (Asıl sayı)
- b) عدد ترتیبی (Derece veya sıra sayısı)
- c) عدد کسری (Kesir sayı)
- d) عدد توزیعی (Üleştirme sayı)

67- Asıl sayı (عدد اصلی): Asıl sayıları gösteren kelimelerdir.

Örnek: Bir (یک - Yek) - İki (دو - do) - Üç (سه - se).
Dört (چهار - çahar) - beş (پنج - penc) - altı (شش - şeş)
yedi (هفت - heft) - sekiz (هشت - heşt) - dokuz (نه - nöh)
on (ده - deh)⁴

1-2-3 İran'da yer isimleridirler.

4 Adedlerin rakamla yazılışı soldan sağdır: (۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰)

Onbir (یازده -Yazdeh)-	Onaltı (شانزده -Şanizdeh)
Oniki (دوازده -Devazdeh)	Onyedı (هفده -Hefdeh)
Onüç (سیزده -Sizdeh)	Onsekiz (هیجده -Hicdeh)'
Ondört (چهارده -Cahardeh)	Ondokuz (نوزده -Nuzdeh)
Onbeş (پانزده -Panizdeh)	Yirmi (بیست -Bist)
Otuz (سی -Si)	İkiyüz (دو یست . -Divist)
Kırk (چهل -Çehel)	Üçyüz (سیصد . -Sised)
Elli (پنجاه -Pencah)	Dört yüz (چهار صد . -Çaharsed)
Altmış (شصت -Şest)	Beş yüz (پانصد . -Pansed)
Yetmiş (هفتاد -Heftad)	Altı yüz (ششصد . -Şeşsed)
Seksen (هشتاد -Heştad)	Yedi yüz (هفتصد -Heftsed)
Doksan (نود -Neved)	Sekiz yüz (هشتصد . -Heştsed)
Yüz (صد -Sed)	Dokuz yüz (نهصد . -Nohsed)
	Bin (هزار . -Hezar)

- 68- Farsça'da birden dokuza kadar olan basamağa yekan² (یکان — Birler basamağı) derler.
- 69- Yine ondan doksandokuza kadar olan basamağa dehgan³ (دهگان — Onlar basamağı) adı verilir.
- 70- Yüzden dokuz yüz doksan dokuza kadar olan basamağa sedgan⁴ (صدگان — Yüzler basamağı) derler.
- 71- Onbirden ondokuza kadar olan sayılar söylenirken önce birler sonra onlar basamağı telâffuz edilir. Bu söyleyişte birler basamağındaki sayıların bazılarının ses özellikleri değişir.⁵ Yirmiden sonraki adetlerin telâffuzuna gelince, burada büyük sayı önce, küçük sayı sonra getirilir. Aralarında bir atıf vavı (و) konur.
- Örnek: بیست و یک (yirmibir — Bistoyek — bist ve yek)
 بیست و دو (Yirmiiki — Bistodo — bist ve do)
 سی و چهار (Otuzdört — Sioçahar — Si ve çahar)
- 72- Atıf vavı (و) kullanılmayan sayılarda küçük sayı önce ve büyük sayı sonra gelmektedir.

Örnek: هفت هزار - (Altıyüz) - ششصد (Dört yüz - چهار صد (Yedidibin)

1 Onsekiz sayısına tekabül eden hicdeh (هیجده) kelimesi cim ile yazıldığı halde J (ج) ile telâffuz edilir.

2, 3 ve 4'e sırasıyla Arapça'da آحاد Âhad, عشرات (Eşerat) ve مئات (Maat) derler.

5 Onbirden ondokuza kadar olan örnek yukarıda sırasıyla yazılmıştır.

73- Aslı adetlerin mâdûdu sayıdan sonra gelir.

Örnek: هفت دختر (Yedikız) - هشت کتاب (sekizkitap)

Bazen de şürde vezin icabı mâdûd önce gelebilir.

Örnek: - بسی رنج بردم در این سال سی¹ - عجم زنده کردم بدین پارسی -
(Bu otuz sene içinde çok zahmet çektim böyle Farsça ile
Acemi dirilttim)²

74- Genellikle tartılabilen mâdûdlarda aded ile mâdûd arasına mâdûdu açıklayan bir kelime getirilir.

Örnek: دوخروار گندم (Altıyüz kilo buğday — do harvar
gendüm) چهار مثقال طلا. (Yirmi gram altın — Çahar
misgal 4tila).

Yukarıdaki örneklerde harvâr ve misgal (خروار و مثقال) keli-
meleri mâdûdu açıklayan kelimelerdir.

Fakat günümüz Farsçasında her mâdûdun açıklayıcı özel bir
kelimesi vardır. Bunların en önemlileri şunlardan ibarettir:

74/1. İnsanlar için ten veya nefer (نفر - تن)

Örnek: پنج تن سرباز - (Beş asker) دو نفر آموزگار (İki öğretmen)

74/2. Develer için nefer (نفر)

Örnek: سه نفر شتر (Üç deve)

74/3. Küçük ve büyükbaş hayvanlar için res (رأس - baş)

Örnek: پنج راس گاو. - (beş inek) سه راس اسب

74/4. Tüfek, bıçak ve kılıç için Kabza (قبضه)

Örnek: سه قبضه تفنگ (Üç tüfek)

دو قبضه کارد . (İki bıçak)

یک قبضه شمشیر . (Bir kılıç)

74/5. Top ve tank için errade (عراده)

Örnek: سه عراده توپ آمد . (Üç top geldi)

چهار عراده تانک دیده شد. (Dört tank görüldü)

1 سی سال (Otuz sene) yerine سی سال (yıl otuz) kullanmıştır.

2 İranlılar (3) Her harvâr 300 kilodur (4) Her misgal → 5 Gramdır.

- 74/6. Gemi ve uçak için fervend (فروند)
 Örnek: سه فروند کشتی از اسکله حرکت کرد (Üç gemi iskeleden hareket etti)
 چهار فروند هوا پیمای از فرودگاه پرواز کرد. (Dört uçak hava alanından uçtu)
- 74/7. Yüzük için halka (حلقه)
 Örnek: سه حلقه انگشتر خریدم. (Üç yüzük satın aldım)
- 74/8. Su kanalı (قنات) ve inci için rişte (رشته) kullanılır.
 Örnek: دو رشته قنات کنده شد (İki su kanalı kazıldı)
 سه رشته مروارید خریدم (Üç dizi inci satın aldım)
- 74/9. Fil için zincir (زنجیر)
 Örnek: برای باغ وحش دو زنجیر فیل آوردند (Hayvanat bahçesine iki fil getirdiler)
- 74/10. Eldiven, çorap ve ayakkabı için coft (جفت)
 Örnek: چهار جفت جوراب فروختم (Dört çift çorap sattım)
 سه جفت دستکش خریدم (Üç çift eldiven satın aldım)
- 74/11. Araba Fayton, telefon ve elektrik ile çalşan cihazlar için destegâh (دستگاه) kelimesi getirilir.
 Örnek: دو دستگاه اتومبیل آمد. (İki araba geldi)
 سه دستگاه تلفن نصب شد. (Üç telefon çekildi)
 پنج دستگاه درشکه حرکت کرد. (Beş fayton hareket etti)
 دو دستگاه تلویزیون خریدم. (İki televizyon satın aldım)
- 74/12. Köy için parça (پارچه)
 Örnek: حسن سه پارچه ده دارد. (Hasan'ın üç köyü vardır)
- 74/13. Bina ve ev için bab (باب) denir.
 Örnek: سه باب ساختمان (عمارت) خراب شد (Üç bina yıkıldı)
 دو باب خانه ساخته شد. (İki ev yapıldı)
- 74/14. Halı, yorgan ve yatak için tahta (تخته) kullanılır.
 Örnek: دو تخته فرش (قالی) (İki halı)
 سه تخته لحاف. (Üç yorgan)
 یک تخته تشک. (Bir kat yatak)

74/15. Direk, ağaç ve kereste için esle (اصله) getirilir.

Örnek: دو اصله تیر افتاد . (İki direk yıkıldı)
سه اصله چوب بریده شد (Üç kereste kesildi)
یک اصله درخت خشک شد (Bir ağaç kurudu)

74/16. Aslan, sırtlan, kaplan ve köpek için Kallade (قلاده)

Örnek: یک قلاده شیر کشته شد . (Bir aslan öldürüldü)
دو قلاده ببر زده شد (İki pars, bebir bebr vuruldu)
سه قلاده پلنگ گرفته شد (Üç kaplan yakalandı)
چهار قلاده سگ فروخته شد (Dört köpek satıldı)

74/17. Yemek takımları ve elbise için dest (دست)

Örnek: سه دست استکان خریدم . (Üç takım çay bardağı satın aldım)
یک دست لباس دو ختم (Bir takım elbise diktim)

74/18. Kitap için cild (جلد) denilir.

Örnek: دو جلد کتاب دارم . (İki cild kitabım var)

74/19. Kumaş için gevare (قواره) kullanılır.

Örnek: دو قواره لباس (کت وشلواری) خریدم . (İki takım elbiselik kumaş satın aldım)

74/20. Mendil ve kaşkol için tâge (طاقه) getirilir.

Örnek: یک طاقه دستمال شستم (Bir mendil yıkadım)
دو طاقه شال گردن فروختم . (İki kaşkol sattım)

75- Vasıflandırma veya sıralama adedi (عدد ترتیبی)

Bunlar sıra ve dereceyi ifade ederler.

Örnek: یکم (Birinci — Yekküm) یکم (Birinci — Yekkümin)
نخست (Birinci²)
دوم (İkinci — Dovom) دومین (İkinci — Dovomin)
سوم (Üçüncü — Sevom) سومین (Üçüncü — Sevomin)

Bu sayılar iki şekilde ortaya çıkar.

1 Mendil (دستمال) ve çorap (جوراب) için dücin (دوچین)de kullanılmaktadır.

2 Birinci veya ilk manasını ifade eden Nahost (نخست) kelimesi eski Farsça'dan kalmıştır. Diğer sayılar için buna benzer adetler yoktur.

a) Yukarda görüldüğü gibi asıl adedlerin sonuna ötre¹ harekesi verilir, sonra mim (م) harfi eklenir.

Örnek: $یک \rightarrow یک^{\text{ه}}$ + م $\rightarrow$ یکم (Birinci)

b) Yine yukardaki örnekler gibi asıl adedin sonuna ötre (piş) harekesi verilir. Sonrada min (مین) eklenir.

Örnek: $یک \rightarrow یک^{\text{ه}}$ + مین $\rightarrow$ یکمین (Birinci)

76- Sıra sayı sıfatlarının mâdudu bazen önce, bazende sonra gelir.

Örnek: چهارم شب (Dördüncü gece) شب چهارم (Dördüncü gece)

77-78- Bazen Şiirde vezin gereği ile sıra ve aslı sayı sıfatlarının mâdudunun hasf edildiği görülür.

Örnek : ای که پنجاه رفت و در خوابی - مگر این پنج روزه دریایی

(Ey o adamki elli sene ömründen geçmiş ve hala uykudasın. Meğer bu beş günde anlıyasın ve idrak edesin).

79- KESİR SAYI. عدد کسری

Tam sayının parçalarını göstermeye yarayan sayılara KESİR sayıları (عدد کسری) denir.

Örnek: سه یک (üçte bir) - یاری - نیمه (yarı) - نیم (yarı)

ده یک (onda bir) - چهار یک (dörtte biri)

صد یک (Yüzde bir)

günümüz Farsça'sında سه یک (üçte bir), چهار یک (Dörtte bir) پنج یک (beşte bir) yerine: یک سوم (üçte bir), چهارم (dörtte bir) ve . . . . . denilmektedir.

80- نیم (yarım), نصف (yarım), نیمه (yarım) ve سیم (yarım) gibi sayılara semâi (سمعی - kulak yoluyla öğrenilen) ve دو یک (yarım - $\frac{1}{2}$), یک سوم (üçte bir $\frac{1}{3}$), چهارم (dörtte bir $\frac{1}{4}$) ve . . . . . sayılara kıyasî (قیاسی = Kurallı = Kaideli) sayılar derler.²

1 Si (سی - Otuz) sayısı derecelendirildiği zaman sim (سیم) yani gümüş ile karıştırılmaması için araya bir elif (ا) getirilir. Bu şekilde yazılır: (سی ام) otuzuncu.

2 Unutmamalıyız ki kesir sayıların diğer şekilleri tıpkı yukarıda görüldüğü tertiple ifade edilir: دو چهارم (dörtte iki $\frac{2}{4}$) سه پنجم (beşte üç $\frac{3}{5}$) gibi.

81- ÜLEŞTİRME SAYI (عدد توزیعی)

Madudu eşit parçalarla ifade eden sayılardır.¹

Örnek: چهار چهار (dört dört) سه سه (üç üç) دو دو (iki iki)
bin bin) هزار هزار (yüz yüz) صد صد (on on) ده ده

(Öğrenciler üçer üçer sınıfa girdiler) دانش آموزان سه سه وارد کلاس شدند.
(Binanın kerpiçlerini onar onar gö-türdüler)² آجرهای ساختمان را دهده برداشتند

82- Belirsizlik, manasına gelen چند³ (kaç) kelimesi sonuna bir ye (ی) harfi ilâve edilerek biraz mânasını ifade eder.

Örnek :⁴ خروشی برآورد بیرن چوشیر - ز ترکان بر فتند چندی دلیر

Bijen aslan gibi bağırdı ki Türklerden kaç pehlivan gitti. Sırası gelmişken söyleyelim ki çendin (چندین - bir hayli - bir kaç tane ve çendan چندان - kadar) kelimeleri de belirsiz sayılar sırasındadır.

83- kûsur-end) kelimesi ise üçten dokuz (3-9) kadar belirsiz sayıları ifade eden kelimedir.

Örnek :⁵ (Hasan yirmi küsur sene yaşadı) حسن بیست و اند سال بزیست

84. Miktar manasına gelen (وی) vey sayı ile zikredilirse misil ve defa manasını ifade eder.

Örnek: ده وی - (Beş defa) پنج وی

85. (بار) Bar kelimesi sayı ile söylenirse kere manasına gelir.

Örnek ده بار (on kere).

1 Buraya kadar anlatmış olduğumuz aslı (اصلی), tertibî (ترتیبی) kesrî (کسری) ve tevziî (توزیعی) sayılar Türkçede sayı sıfatları diye adlandırılırlar. Bunlardan aslı adedlere asıl sayı sıfatları, tertibî adedlere sıra sayı sıfatları, kesrî adedlere kesir sayı sıfatları ve tevziî adedlere de üleşirme sayı sıfatları adı verilir.

2 Sayı basamaklarını göstermek için Birler یکان (yekan), onlar دهگان (dehgan), yüzler صدگان (Sedgan) ve binler هزارگان (Hezargan) gibi

3 Buradaki çend (چند) kelimesini daha önce kinaye bölümünde zikrettiğimiz soru edatı olan çend ile karıştırmayınız.

4 Yani bir kaç kişi.

5 Hasan yirminin üstünde yaşadı.

5. FİİL

86- Fiil: Bir işi veya bir oluşu, bir şahsa ve bir zamana bağlı olarak ifade eden kelimelere fiil denir.

Örnek: می روم (gidiyorum)
پخت (pişirdi)
خواهد دید (görecektir)

87- Fiiller mastardan çıkar. Farsça'daki mastarlar ikiye ayrılır:

- a) -den'li (دن) mastarlar: دادن (vermek)
دیدن (görmek)
- b) -ten'li (ت - ن ← تن) mastarlar: گفتن (söylemek)
پختن (pişirmek)

88- Mastarlar yapı bakımından iki türlüdür:

- a) Aslî mastarlar b) câlî (yalancı ve yapma) mastarlar.
- a) Bu çeşit mastarlar, Farsça'da aslen mastar olan kelimelerdir:

دیدن (görmek), رفتن (Gitmek)
شدن (olmak), بودن (var olmak)

- b) Bu çeşit mastarlar ise, aslen mastar olmadıkları halde, Farsça ve Arapça kelimelerin sonuna ye, dal ve nun (یدن → ی - د - ن) eki getirilerek yapılan mastarlardır.

Örnek: Farsça kökten gelenler جنگیدن → یدن + جنگ (savaşmak)
Arapça kökten gelenler طلبیدن → یدن + طلب (istemek)

Bu mastarlar, her kelimededen yapılmayıp meydana gelişleri tamamen semâî (سماعی) 'dir. Ve geleneklere bağlıdır. Meselâ: ders (درس) ve mektub (مکتوب) kelimelerinden dersiden (درسیدن) ve mektubîden (مکتوبیدن) şeklinde mastar teşkil etmek mümkün değildir.

89- Masterlar basit (بسيط) ve mürekkep¹ (مركب) olmak üzere iki kısma ayrılırlar.

a) Basit masterlar: Bunlar, başka bir kelime ile birleşmiş olmayan ve başına herhangi bir ön ek almamış olan masterlardır.

Örnek: دیدن (görmek), شنیدن (işitmek), رفتن (gitmek)

b) Mürekkep masterlar: Bunlar ise, başka bir kelime ile birleşerek yahut başına bir ek alarak meydana gelirler.

Örnek: سخن گفتن (söz söylemek), باز آمدن (geri dönmek)

90- Masterların sonundaki nun (ن) harfini kaldırdığımızda ortaya çıkan kelimeye *mazi kökü* veya *master-ı murahham* (مصدر مرخم) denir.

Örnek: آمدن ← آمد (gelmek → geldi)

رفتن ← رفت (gitmek → gitti)

91- Farsça'da bazı fiiller için iki ayrı master vardır:

خوابیدن - خفتن (uyumak) پزیدن - پختن (pişirmek)
گذاردن - گذاشتن (koymak) نوازیدن - نواختن (okşamak, çalmak²)
گردیدن - گشتن (dolaşmak) گشودن - گشادن (açmak)
جهیدن - جستن (sıçramak) شوفتن - شودن (işitmek)
کوبیدن - کوفتن (dövmek,
vurmak)³ گدازیدن - گداختن (eritmek)
رویدن - روئیدن (süpürmek) رستن - روئیدن (bitmek)⁴
گسلیدن - گسستن (kırmak
koparmak,
yırtmak) تازیدن - تاختن (saldırmak)
بازیدن - باختن (ütlemek) رهیدن - رستن (kurtarmak)
لیسیدن - لشتن (yalamak) (ve... .)

92- İsm-i master مصدر اسم: Mastardan yapılmış bir isim olup, masterın mânasını ifade eder.

Örnek: گردش (gezi), رفتار (davranış), خواهش (rica),

İsm-i master 4 şekilde yapılır:

1 Bileşik.

2 Çalğa çalmak.

3 Kapıyı vurmak gibi.

4 Bitkinin bitmesi.

- a) Şin eki (ش) ile yapılanlar: Muzari kökünün veya emir fiilinin sonuna şin (ش) eki getirilerek yapılırlar.

Örnek: گرد (dön), ده (ver), بخش (bağışla) kelimeleri گشتن (dönmek, dolaşmak), دادن (vermek), بخشیدن (affetmek, bahşış, etmek) mastarlarının muzârî kökleri'dirler. bunların sonlarına şin (ش) harfi eklendiğinde gezme گردش (gezi), دهش (veriş), بخشش (bahşış ve af ediş) gibi ism-i mastarlar meydana gelir.

- b) Elif ve re (ار) harfleriyle yapılanlar: Mastarların mazi köküne (ار) harfleri ek şeklinde getirilerek yapılırlar.

Örnek: رفت (gitti), گفت (söyleyi), کرد (yaptı) kelimeleri رفتن (gitmek), گفتن (söylemek), کردن (yapmak) mastarlarının mazi kökleri'dirler. Bunların sonuna elif ve re harfleri getirildiğinde رفتار (gidiş ve davranış) کردار (söyleyiş ve söz), گفتار (davranış ve yapış) gibi ismi-i mastarlar meydana gelir.

- c) Güzel he¹ (ه) ile yapılanlar: Muzârî kökünün veya emir fiilinin sonuna güzel he (ه) getirilerek yapılırlar.

Örnek: خند (gül), نال (inle), گری (ağla) kelimeleri خندیدن (gülmek), نالیدن (inlemek), گریستن (ağlamak) mastarlarının muzârî kökleri'dirler. Bunların sonuna güzel he (ه) harfi eklendiğinde : خنده (gülüş), ناله (inleyiş), گریه (ağlayış) gibi kelimeler meydana gelir.

- d) Bazan da ye (ی) harfi ism-i meful (edilgen ortağ), isim ve sıfatın sonuna eklenerek ism-i mastar elde edilmiş olur.

Örnek: مرد ← مردی (insanlık) ← خسته ← خستگی² (yorgunluk)
بزرگ ← بزرگی (büyüklük) ← آسوده ← آسودگی

- 93- Sonunda elif (ا) veya vav (و) bulunan kelimelere mastariyet ye'si (ی) getirilmek istendiğinde bu ye'den önce bir diğer ye getirilir.³

Örnek: نیکو ← نیکویی (نیکوئی) - (göz) بینا ← بینائی (بینائی)

1 He-yi mîmî (ه)

2 Giriş'in Ha-yı gayr-ı melfuz bölümünün 3. kısmına bakınız.

3 İki ye (ی) harfi arka arkaya geldiğinde ilk ye'nin noktası yerine bir hemze konur.

94- Bazan da kelimenin sonunda güzel he (ه) bulunmadığı halde mastariyet ye (ی) sinden önce kaf (ك) harfi eklenerek ism-i mastar yapılır.

Örnek: یواش ← یواشکی (yavaşça)
پنهان ← پنهانکی (gizlice)

95- Bazan da mastariyet ye (ی) sinden sonra — geri (گری) eki eklenerek ism-i mastar yapılır.

Örnek: ایرانی ← ایرانیگری. (İranlılık) صوفی ← صوفیگری.

96- Geçişsiz ve geçişli fiiller (افعال لازم و متعدی) :

a) Geçişsiz (لازم) fiil: Farsça'da mef'ule ihtiyacı olmıyan yahut meful almıyan fiillere denir.

Örnek: حسن می نویسد (Ziver gülüyor) ve زیور می خندد (Hasan yazıyor.) gülmek ve yazmak mastarları lâzım fiil olduğundan yukardaki cümlelerde mef'ule (etken ortaca) ihtiyaç kalmıyor.

b) Geçişli (متعدی) fiil: Cümlede sarıh meful¹ alan fiillere müteaddi fiiller denir.

Örnek: حسن احمد را زد (Hasan Ahmed'e vurdu.)
برادر تو کتاب را گرفت (Senin kardeşin kitabı aldı.)

Lâzım fiili müteaddi yapmak için, o fiilin emir veya muzari kökünün sonuna enden (اندن) veya eniden (انیدن) ekleri getirilir.

Örnek: سوختن → Yandırmak (yanmak) سوز + اندن ← سوزاندن.
دویدن → koşturmak (koşmak) دو + انیدن ← دووانیدن.

97- Aşağıda yazılan mastarlar bazan lâzım bazan da müteaddi dirlir:

بریدن (kesmek)	سوحتن (yakmak)	آمیختن (karıştırmak)
افروختن (ateş yakmak)	آموختن (öğrenmek)	خستن (incitmek)
ریختن (dökmek)	گسستن (koparmak)	زادن (doğmak)
اچشودن (açmak, feth etmek)	شکستن (kırmak)	

1 İsm-i meful kısmına bakınız.

- 98- Malûm ve meçhul fiiller معلوم و مجهول Belirli ve belirsiz):
- a) Belirli fiil (فعل معلوم): Cümlede fiilin gösterdiği iş fâil (özne) ile ilgili ise bu fiile belirli veya malûm fiil denir.
 Örnek: بیژن مدادش را شکست (Bijen kalemini kırdı.) Burada kırma işi Bijen tarafından yapılmıştır.
- b) Belirsiz fiil (فعل مجهول): Cümlede fiilin gösterdiği iş meful (tümleç) ile ilgili ise bu fiile belirsiz veya meçhul fiil denir.
 Örnek: درس تمام شد (Ders bitti.)
 سهراب کشته شد (Sührab öldürüldü)
- 99- Meçhul fiil, müteaddi (geçişli) fiillerin ism-i meful (edilgen ortaç)'una olmak (شدن) mastarı eklenerek yapılır.
 Örnek: کشتن - کشته + شدن ← کشته شدن (öldürmek → öldürülmek)
 دیدن - دیده + شدن ← دیده شدن (görmek → görülmek)
- 100- Lâzım fiillerin meçhulleri olmaz çünkü, lâzım fiillerin mef'ule ihtiyaçları yoktur.
- 101- Cümlede işi yapana fâil (فاعل) veya özne denir.
 Bunun diğer bir adı da müsnedü'n-ileyh (مسند الیه) tir çünkü, işin yapılışı ona bağlıdır.
 Örnek: حسن مداد را خرید (Hasan Kurşun kalemi satın aldı)
 Burada Hasan, fail veya müsnedü'n-ileyhtir.
- 102- Fâil canlı bir varlık olduğu zaman, fiil ile fâil arasında tekil-lik ve çoğulluk bakımından uygunluk aranır.
 Örnek: حسین رفت (Hüseyin gitti.)
 علی و حسین آمدند. (Ali ve Hüseyin geldiler.)
 Ali ve Hüseyin gitti (علی و حسین رفت) şeklinde söylenemez.
- 103- Fâil ism-i cem (اسم جمع) veya cansız bir varlık olduğu zaman tekil-lik ve çoğulluk bakımından fiil ile aralarında uygunluk bulunması zorunlu değildir.
 Örnek: امروز دودسته سرباز وارد شد (Bugün iki takım asker girdi.)
 امروز دودسته سرباز وارد شدند. (Bugün iki grup asker girdiler.)
 قلم ها شکست. (Kalemler kırıldı.)
 قلم ها شکستند (Kalemler kırıldılar.)

104- Fiilin şahısları ve zamanları:

Her fiilin üçü tekil, üçü çoğul olmak üzere altı şahsı vardır. Şahıs ekleri şunlardır:

Tekil			Çoğul		
1.	Şahıs	: م (mim)	1.	şahıs	: یم (yem)
2.	"	: ی (ye)	2.	"	: ید (yed)
3.	"	: د، ت (dal,te)	3.	"	: ند (ned)

105- Fiil çekimi üç zamanda yapılır:

A- گذشته یا ماضی (Geçmiş zaman)

B- حال یا مضارع (Şimdiki zaman)

C- آینده یا مستقبل (Gelecek zaman)

A-) گذشته یا ماضی (Geçmiş zaman): Aslında mazinin çeşitli durumları vardır. Burada dört durumu anlatacağız:

a) ماضی مطلق (-dili geçmiş zaman)¹

b) ماضی استمراری (dili geçmişin devamlılığı - istimrarisi)²

c) ماضی نقلی (-miş'li geçmiş zaman)³

d) ماضی بعید (miş'li geçmiş zamanın hikayesi)

a) ماضی مطلق (-di'li geçmiş zaman)'ın yapılışı:

Mastarın sonundan nun (ن) harfi kaldırılarak mazi kökü elde edilir ve sonuna şahıs ekleri getirilir.

Örnek: دیدن ← دید (görmek → gördü)

Tekil		Çoğul	
1.	دیدم (gördüm) ← دید + م	1.	دیدیم (gördük) ← دید + یم
2.	دیددی (gördün) ← دید + ی	2.	دیددiniz (gördünüz) ← دید + ید
3.	دید + 4 ← دید	3.	دیدند (gördüler) ← دید + ند

b) ماضی استمراری (dili geçmişin istimrarisi). Bu çekim şekli, mutlak mazinin önüne mi (می)⁵ eki getirilerek elde edilir.

1 Geçmiş zaman.

2 İstimrarî mazi Türkçe'de, geniş zamanda devamlılık manası ifade eder.

3 Duyulan geçmiş zaman

4 Mazi üçüncü tekil şahıs'ta fiilin sonunda; -denli mastarlarda dal (د) ve -ten'li mastarlarda te (ت) bulunduğundan, çekim sırasında yeniden dal ve te şahıs zamirleri eklenmez.

5 Eski metinlerde mi (می) yerine hemî (هی) kelimesinin kullanıldığı görülmektedir.

Örnek	Tekil	Çoğul
1.	دیدم ← می دیدم (görüyordum)	دیدیم ← می دیدیم (görüyorduk)
2.	دیدیدی ← می دیدیدی (görüyordun)	دیدید ← می دیدید (görüyordunuz)
3.	دید ← می دید (görüyordu)	دیدند ← می دیدند (görüyorlardı)

Bazan istimrarî mazinin sonuna ya-yı istimrarî denilen ye (ی) harfi getirilir. Bu durumda başa getirilen mi (می) eki atılır¹.

Tekil	Çoğul
1. دیدم ← می دیدم (görüyordum)	دیدیم ← می دیدیم (görüyorduk)
2. دیدیدی ← می دیدیدی (görüyordun)	دیدید ← می دیدید (görüyordunuz)
3. دید ← می دید (görüyordu)	دیدند ← می دیدند (görüyorlardı)

c) ماضی نقلی (-miş'li geçmiş zaman)'ın yapılışı: Önce mastarın ism-i meful (edilgen ortaç)'unu elde ederiz. Sonra da buna هستن یا استن (var olmak) mastarının hafifletilmiş olan.

Tekil	Çoğul
1. ام (em)	ایم (îm)
2. ای (î)	اید (îd)
3. است (est)	اند (end) ²

eklerini ilâve ederek nakli maziye meydana getirmiş oluyoruz.

Örnek: دیدن ← دیده (görmek—görmüş)

Tekil	Çoğul
1. دیدم ← می دیدم (görmüşüm)	دیدیم ← می دیدیم (görmüşüz)
2. دیدیدی ← می دیدیدی (görmüşsün)	دیدید ← می دیدید (görmüşsünüz)
3. دید ← می دید (görmüş)	دیدند ← می دیدند (görmüşler)

d) ماضی بعید (-miş'li geçmiş zaman hikâyesi)'nin yapılışı:

Geçmiş zamanın bu şeklini teşkil etmek için istediğimiz mastarın ism-i mefulü alınır, buna var olmak anlamına gelen *bûden* (بودن - imek) mastarının -di'li geçmiş zamanının çekimini sırasıyla ekleriz.

Örnek: دیدن → دیده (Görmek—görmüş)

1 Bu çekimde görülen altı şahıstan yalnız 1. ve 6. şahıs daha fazla kullanılmaktadır.

2 Türkçe'de bu gibi eklere cevher fiili veya *i-mek* fiilleri de denilir.

Tekil

Çoğul

1. دیدم ← دیده بودم (görmüştüm)	1. دیدیم ← دیده بودیم (görmüştük)
2. دیدی ← دیده بودی (görmüştün)	2. دیدید ← دیده بودید (görmüştünüz)
3. دید ← دیده بود (görmüştü)	3. دیدند ← دیده بودند (görmüşlerdi)

B) حال یا مضارع (Geniş veya şimdiki zaman): Farsça'da muzarı (مضارع) veya hâl (حال) ikiye ayrılır:

B/a) Muzâri-i ihbarî (مضارع اخباری)

B/b) Muzâri-i iltizamî (مضارع التزامی)

B/a) Muzari-i ihbarî (مضارع اخباری) dediğimiz fiil Türkçe'deki geniş ve şimdiki zamanı içine alır. Muzarinin çekimi için önce mastarın muzâri kökünü bulmamız gerekir¹

Muzâri kökünü elde etme yolunu bu bölümün sonunda ayrıca anlatacağız.

Muzari-i ihbarînin çekimi: Muzari-i ihbarî çekimi yukarıda ifade ettiğimiz gibi hem geniş zamanı hem de şimdiki zamanı ihtiva ettiğinden bu iki halin çekimini ayrı ayrı veriyoruz: Meselâ, geniş zaman için vermek manâsına gelen دادن (دادن) mastarının muzari kökü olan deh (ده) kelimesini alıp bunun sonuna şahıs eklerini getirerek çekim yapıyoruz.

Tekil

Çoğul

1. ده ← م دهم (veririm)	1. ده ← یم دهم (veririz)
2. ده ← ی دهی (verirsin)	2. ده ← ید دهید (verirsiniz)
3. ده ← د ² دهد (verir)	3. ده ← ند دهند (verirler)

Yukardaki geniş zaman çekimi önüne mî (می) eki ilâve ederek şimdiki zamanı meydana getirmiş oluruz.

Örnek: دادن ← ده (vermek → ver):

Tekil

Çoğul

1. می ← م دهم (veriyorum)	1. می ← یم دهم (veriyoruz)
2. می ← ی دهی (veriyorsun)	2. می ← ید دهید (veriyorsunuz)
3. می ← د دهد (veriyor)	3. می ← ند دهند (veriyorlar)

¹ Muzari kökü aynı zamanda emr-i hazırdr. Yalnız emr-i hazırın başına be (ب) harfi ilâve edilir.

² Muzari 3. tekil şahısta dal (د) harfi eklenmektedir.

Bazan da استمرار (devamlılık) manâsını ifâde eden mî (ى) ekinin yerine hemî (همى)¹ ekinin geldiği görülür.

(Örnek:

Tekil	Çoğul
1. همى دهم ← همى + دهم (veriyorum)	1. همى دهم ← همى + دهم (veriyoruz)
2. همى دهى ← همى + دهى (veriyorsun)	2. همى دهيد ← همى + دهيد (veriyorsunuz)
3. همى دهد ← همى + دهد (veriyor)	3. همى دهند ← همى + دهند (veriyorlar)

B/b) Dilek ve istek (مضارع التزائم - Muzari-i iltizamî) : Bu çekimi elde etmek için, muzârî kökünün başına be (ب) harfi, sonuna da şahıs ekleri getirilir.

Yine A bölümündeki örneğe uygun olarak dâden (دادن - vermek) mastarının muzârî kökü olan deh (ده) şeklini ele alalım.

Örnek:

Tekil	Çoğul
1. ب ده + م ← بدهم (vereyim)	1. ب ده + يم ← بدهيم (verelim)
2. ب ده + ى ← بدهى (veresin)	2. ب ده + يد ← بدهيد (veresiniz)
3. ب ده + د ← بدهد (vere)	3. ب ده + ند ← بدهند (vereler)

C- آينده يا مستقبل (gelecek zaman): Gelecek zamanın bir tek çekim şekli vardır. Bu çekimi yapmak için istemek manasına gelen hâsten (خواستن) mastarının geniş zaman çekiminden sonra, istediğimiz mastarın mazî kökünü (veya murahham mastarını = hafif mastarını) getiririz.

Örnek : Önce hâsten (خواستن) mastarının muzârî kökünün hâh (خواه) olduğunu bilmeliyiz. Sonra bu köke şahıs ekleri ilâve ederek geniş zamanı elde edelim:

Tekil	Çoğul
1. خواه + م ← خواهم (istiyorum)	1. خواه + يم ← خواهيم (istiyoruz)
2. خواه + ى ← خواهى (istiyorsun)	2. خواه + يد ← خواهيد (istiyorsunuz)
3. خواه + د ← خواهد (istiyor)	3. خواه + ند ← خواهند (istiyorlar)

Bu çekimin sonuna istediğimiz mastarın mazî kökünü ekliye-yelim. Yine önceki örneklere uygun olması için dâden (دادن)

¹ İstimerarî mazî kısmına bakınız.

mastarının mazi kökünü ele alalım. Biliyoruz ki bu mastarın mazi kökü dâd (داد) 'dır.

Örnek :

Tekil	Çoğul
1. داد ← خواهم (vereceğim)	1. خواهيم ← داد ← خواهيم داد. (vereceğiz)
2. خواهی ← خواهی داد. (vereceksin)	2. خواهيد ← داد ← خواهيد داد. (vereceksiniz)
3. خواهد ← خواهی داد. (verecek)	3. خواهند ← داد ← خواهند داد. (verecekler)

Bazan şürde vezin zarureti sebebiyle ikinci kısım önce gelebilir.

Örnek: خواهم داد ← داد خواهم (istiyeyeğim)

زهرجای کوته کنم دست دیو — که من بود خواهم¹ جهان را خدیو.

(Her yerden devin elini kesiyorum zira ben dünyaya kral olacağım)

106- Olumsuz fiil (فعل ننی): Bir fiili olumsuz yapmak için o fiilin başına nun (ن) harfi getirilir²

Örnek:

- a) Mazi için داد ← ندادم (verdim → vermedim)
b) Muzari için دهم ← ندهم (vereyim → vermiyeyim)
c) İstikbal için خواهم داد ← نخواهم داد (vereceğim → vermiyeceğim)

107- Mürekkebe mastarların olumlu ve olumsuz çekimleri yukarıda gördüğümüz basit mastarlardaki çekimler gibidir. Meselâ söz söylemek (سخن گفتن) birleşik mastarının çekimi şu şekildedir:

Mazî (گذشته یا ماضی)

Olumlu	Olumsuz
1. سخن گفتم (söz söyledim)	سخن نگفتم (söz söylemedim)
2. سخن گفتی (" söyledi)	سخن نگفتی (" söylemedin)
3. سخن گفت (" söyledi)	سخن نگفت (" söylemedi)
4. سخن گفتیم (" söyledik)	سخن نگفتیم (" söylemedik)
5. سخن گفتید (" söylediniz)	سخن نگفتید (" söylemediniz)
6. سخن گفتند (" söylediler)	سخن نگفتند (" söylemediler)

1 Ashında bu fiil خواهم بود şeklinde olacaktır.

2 ismi olumsuz yapmak için, başına nâ (نا) ve bî (بی) edatları getirilir. örnek: müsâid → namusâid (با انصاف ← بی انصاف) ve insafî → insafsîz (مساعد ← نامساعد)

Muzari (حال یا مضارع)

Olumlu

Olumsuz

1. سخن گویم (söz söylerim)	سخن نگویم (söz söylemem)
2. سخن گوئی (" söylersin)	سخن نگوئی (" söylemezsin)
3. سخن گوید (" söyler	سخن نگوید (" söylemez)
4. سخن گوئیم (" söyleriz)	سخن نگوئیم (" söylemeyiz)
5. سخن گوئید (" söylersiniz)	سخن نگوئید (" söylemezsiniz)
6. سخن گویند (" söylerler)	سخن نگویند (" söylemezler)

İstikbal (آینده - مستقبل)

1. سخن خواهم گفت (söz söyleyiceğim)	سخن نخواهم گفت (söz söylemeyeceğim)
2. سخن خواهی گفت (" söyleyeceksin)	سخن نخواهی گفت (" söylemeyeceksin)
3. سخن خواهد گفت (" söyleyecek)	سخن نخواهد گفت (" söylemeyecek)
4. سخن خواهیم گفت (" söyleyeceğiz)	سخن نخواهیم گفت (" söylemeyeceğiz)
5. سخن خواهید گفت (" söyleyeceksiniz)	سخن نخواهید گفت (" söylemeyeceksiniz)
6. سخن خواهند گفت (" söyleyecekler)	سخن نخواهند گفت (" söylemeyecekler)

108- Emir fiili (فعل امر): Farsça'da emir fiili yalnız ikinci tekil ve ikinci çoğul şahıslar için yapılır.

- a) İkinci tekil şahıs için; emir yapmak istediğimiz mastarın muzari kökünün başına te'kid veya süs be (ب) si dediğimiz harf getirilir. Diğer örneklere uygun olarak daden (دادن) mastarının emrini yapalım:

. (vermek → ver) دادن ← ده — ب + ده ← بده .

- b) İkinci çoğul şahıs için aynı işlem yapılır. Fakat fiilin sonuna ikinci çoğul şahıs eki getirilir.

Örnek: (vermek → veriniz)¹ دادن ← ده — ب + ده + ید ← بدهید .

109- Mastarın muzari kökü aynı zamanda emir fiilinin de köküdür. Şu farkla ki, çekimli emirde bu kökün başına be (ب) getirilir.

Örnek: (göl) خند . (işit) شنو , (söyle) گوی , (git) رو ; (işitmek) شنیدن , (söylemek) گفتن , (gitmek) رفتن , (gülmek) خندیدن mastarlarının muzâri kökleri veya emir fiillerinin köküdür. Bunlara Farsça'da emr-i hâzır (امر حاضر) da denir.

1 Türkçe'de "verin" şeklinde de kullanılmaktadır.

GELMEK MASTARININ ÇEKİMİ

اسم مفعول	امر حاضر	مصدر	مصدر مرخم	اسم فاعل
آمده	آی	آمدن	آمد	آینده
(بعید)	(نقلی)		(استمرای)	(مطلق)
آمده بودم	آمده ام		می آمدم	۱ آمدم
آمده بودی	آمده ای		» آمدی	۲ آمدی
آمده بود	آمده است		» آمد	۳ آمد
آمده بودیم	آمده ایم		» آمدیم	۴ آمدیم
آمده بودید	آمده اید		» آمدید	۵ آمدید
آمده بودند	آمده اند		» آمدند	۶ آمدند

ماضی

الترای

- بیایم
- بیائی
- بیایند
- بیائیم
- بیائید
- بیائید

اخباری

- می آیم
- » آئی (آئی)
- » آید
- » آئیم (آئیم)
- » آید (آید)
- » آیند

- ۱ آیم
- ۲ آئی
- ۳ آید
- ۴ آئیم
- ۵ آید
- ۶ آیند

مضارع

- ۱ خواهم آمد
- ۲ خواهی »
- ۳ خواهد »
- ۴ خواهیم »
- ۵ خواهید »
- ۶ خواهند »

مستقبل

- ۱ بیهای
- ۲ بییائید

امر

- ۱ آیاد

دعا

GİTMEK MASTARININ ÇEKİMİ

اسم مفعول	امر حاضر	مصدر	مصدر مرخم	اسم فاعل	
رفته	رو	رفتن	رفت	رونده	ماضی
بعید	نقل		استمراری	مطلق	
رفته بودم	رفته ام		می رفتم	۱ رفته	
رفته بودی	رفته ای		» رفتی	۲ رفته	
رفته بود	رفته است		» رفت	۳ رفته	
رفته بودیم	رفته ایم		» رفتیم	۴ رفته	
رفته بودید	رفته اید		» رفتید	۵ رفته	
رفته بودند	رفته اند		» رفتند	۶ رفته	
الترای			خیاری		
بروم		می روم	روم	۱ روم	مضاری
بروی		» روی	روی	۲ روی	
برود		» رود	رود	۳ روی	
برویم		» رویم	رویم	۴ روی	
بروید		» روید	روید	۵ روی	
بروند		» روند	روند	۶ روی	
مستقبل					
				خواهم رفت	۱
				» خواهی	۲
				» خواهد	۳
				» خواهیم	۴
				» خواهید	۵
				» خواهند	۶
امر					
				برو	۱
				بروید	۲
دعا					
				رواد (1)	۱

I kullanılmamıştır.

GERİ DÖNMEK MASTARININ ÇEKİMİ

اسم مفعول	امر حضر	مصدر	مصدر مرخم	اسم فاعل
باز گشته	باز گرد	بازگشتن	باز گشت	باز گردنده
بعید	نقلی		استمراری	مطلق
باز گشته بودم	باز گشته ام		باز می گشتم	۱ بازگشتم
باز گشته بودی	باز گشته ای		باز می گشتی	۲ بازگشتی
باز گشته بود	باز گشته است		باز می گشت	۳ بازگشت
باز گشته بودیم	باز گشته ایم		باز می گشتیم	۴ بازگشتیم
باز گشته بودید	باز گشته اید		باز می گشتید	۵ بازگشتید
باز گشته بودند	باز گشته اند		باز می گشتند	۶ بازگشتند

ماضی

الترای	اخباری	
باز بگردم	باز می گردم	۱ باز گردم
باز بگردی	باز می گردی	۲ باز گردی
باز بگردد	باز می گردد	۳ باز گردد
باز بگردیم	باز می گردیم	۴ باز گردیم
باز بگردید	باز می گردید	۵ باز گردید
باز بگردند	باز می گردند	۶ باز گردند

مضارع

(خواهم باز گشت)	۱ باز خواهم گشت	
(خواهی » »)	۲ باز خواهی گشت	
(خواهد » »)	۳ باز خواهد گشت	مستقبل
(خواهیم » »)	۴ باز خواهیم گشت	
(خواهید » »)	۵ باز خواهید گشت	
(خواهند » »)	۶ باز خواهند گشت	

باز بگرد	۱	امر
باز بگردید	۲	

باز گرداد (1)	۱	دعا
---------------	---	-----

1 kullanılmaz.

BAĞIRMAK MASTARININ ÇEKİMİ

اسم فاعل	مصدر مرخم	مصدر	امر حاضر	اسم مفعول
فرياد كنده	فرياد كرد	فرياد كردن	فرياد كن	فرياد كرده
مطلق	استمراری		نقلی	بعید
۱ فرياد كردم	فرياد می كردم		فرياد كرده ام	فرياد كرده بودم
۲ فرياد كردی	فرياد می كردی		فرياد كرده ای	فرياد كرده بودی
۳ فرياد كرد	فرياد می كرد		فرياد كرده است	فرياد كرده بود
۴ فرياد كردیم	فرياد می كردیم		فرياد كرده ایم	فرياد كرده بودیم
۵ فرياد كردید	فرياد می كردید		فرياد كرده اید	فرياد كرده بودید
۶ فرياد كردند	فرياد می كردند		فرياد كرده اند	فرياد كرده بودند

ماضی

الترای	اخباری
فرياد بكنم	فرياد می كنم
فرياد بكنی	فرياد می كنی
فرياد بكند	فرياد می كند
فرياد بكنيم	فرياد می كنيم
فرياد بكنيد	فرياد می كنيد
فرياد بكنند	فرياد می كنند

مضارع

۱ فرياد خواهم كرد	(خواهم فرياد كرد)
۲ فرياد خواهی كرد	(خواهی » »)
۳ فرياد خواهد كرد	(خواهد » »)
۴ فرياد خواهيم كرد	(خواهيم » »)
۵ فرياد خواهيد كرد	(خواهيد » »)
۶ فرياد خواهند كرد	(خواهند » »)

مستقبل

۱ فرياد بكن	امر
۲ فرياد بكنيد	

۱ فرياد كنند	دعا
--------------	-----

- 110- Emrin olumsuzu (فعل نهی): Farsça'da emir fiilinin olumsuzuna nehy (نهی) denir. Nehy yapmak için emr-i hâzırın başındaki be (ب) harfi kaldırılır ve yerine mim (م) harfi getirilir.

Örnek: بده ← ده + م — مده (verme),
بگو ← گوی + م — مگوی (söyleme).

- 111- Duâ fiili (فعل دعا): Duâ fiili sâdece üçüncü tekil şahıs için kullanılır. Duâ fiili elde etmek için emr-i hâzırın sonuna elif ve dal (اد) harfleri eklenir.

Örnek: mastar emr-i hazır

(yapmak)	کردن	(yap)	کن → (کن + اد)
			خداوند بشما عمر دراز عطا کناد

(Tanrı size uzun ömür versin).

- 112- Başında hemze veya medli elif (آ) bulunan fiillere be (ب), nun (ن) ve mim (م) ekleri getirildiği zaman, adı geçen eklerle hemze (ا) veya medli elif (ا)'in aralarına bir ye (ی) harfi girer ve yazılıştta elifin üzerindeki med düşer.

Örnek: (iç), 1 آزاد (incit), آور (getir)

آشام	(iç)	بیاشام	(iç)
آشام + ب		آزار	(incit)
آزار + ب		بیاور	(getir)
آشام + ن		نیاشام	(içme)
آزار + ن		نیازار	(incitme)
آشام + م		میاشام	(içme)
آزار + م		میازار	(incitme)
آشام + م		میاور	(getirme)

- 113- Yardımcı ve nâkıs fiillerden olan² استن یا هستن (var olmak) mastarının sadece üçüncü tekil şahsı çekimlidir. Bunların olumsuzları ise nist (نیست) şeklindedir.

1 Bu araya giren ye (ی) harfinin görevi, okunuşta yumuşaklık ve kolaylık sağlamak olup başka bir fonksiyonu yoktur.

2 Nâkıs fiiller hakkında ilerde bilgi verilecektir.

114- اسم فاعل (ism-i fâil — etken ortaç): İsim bahsinde söylediğimiz gibi, ism-i fâil üç şekilde yapılır:

- Emr-i hâzırın sonuna elif (ا) getirilerek yapılır:
رفتن ← رو - رو + ا ← روا (gitmek → giden ve uygun)
- Emr-i hâzırın sonuna elif ve nun (ان) getirerek:
رفتن ← رو - رو + ان ← روان (gitmek — giden ve akan)
- Emr-i hâzırın sonuna nun, dal ve güzel he (ن + د + ه) eklenerek yapılır. رونه ← رو + نده (gitmek → giden)

115- اسم مفعول (İsm-i meful — edilgen ortaç): Yine isim bahsinde söylediğimiz gibi ism-i mefulü istenilen mastarın mâzi kökünün sonuna güzel he (o) eklenerek yapılır.

Örnek:

Mastar	Mazi kökü
(vermek) دادن	داد (ver) - (vermiş) داده
(gitmek) رفتن	رفت (git) - (gitmiş) رفته

116- Elif, vav ve ye (ا - و - ی) harfleri ile biten kelimelere -dır (-tır) mânasında olan est (است) yardımcı fiili geldiğinde, est (است) fiilinin elifi düşer.

Örnek: زیبا + است → زیباست (güzel— güzeldir)
نیکو + است → نیکوست (iyi — iyidir)
یکی + است → یکیست (biri — birdir, eştir)

117- Yardımcı fiiller (افعال معین): Farsça'da dört tane yardımcı fiil vardır.

- var olmak (هستن - استن)
- ” ” (بودن)
- olmak (شدن)
- istemek (خواستن)

Yukarıda gördüğümüz dört mastardan üçü normal çekime girmektedir. a maddesinde görülen esten (استن) mastarının sadece mazi üçüncü tekil şahısı kullanılmaktadır: olumlu. است (est -dır)

olumsuz. نیست (nist-değildir)

Hesten (هستن - var olmak) mastarının ise sadece mutlak mazi çekimi kullanılmaktadır.

Örnek: هستن (hesten-; var olmak)

Mutlak mazi çekimi

Tekil	Çoğul
1. هست + م ← هستم (varım)	1. هست + یم ← هستیم (varız)
2. هست + ی ← هستی (varsın)	2. هست + ید ← هستید (varsınız)
3. هست + — ← هست (vardır)	3. هست + ند ← هستند (vardırlar)

118- افعال (Fiilin durumları): Fiil mâna bakımından altı kısma ayrılır, bu kısımlara vech (وجه -şekil) denir:

a) وجه اخباری (vech-i ihbarî — haber verme durumu): İşin kesinlikle haber veren ve bildiren fiilin şekline vech-i ihbarî denir.

Örnek: خواهد آمد (gelecek) می روم (gidiyorum)

b) وجه شرطی (vech-i şartî): Bir işi şarta bağlı olarak bildiren fiile denir.

Örnek: اگر بروم (gidersem)

اگر بخورم (yersen)

c) وجه امری (Vech-i emrî): İşin yapılışını emirle anlatan fiile denir.

Örnek: برو (git), بیا (gel)

d) وجه التزامی (Vech-i iltizamî): fiilin yapılışını şüphe veya tereddüt ile ifade eder.

Örnek:

شاید که تاکنون رسیده باشد. (Belki de şimdiye kadar ulaşmıştır)

شاید که نامه ای بنویسم. (Belki de bir mektup yazarım)

e) وجه وصفی (Vech-i vasfî): Bunlar görünüşte sıfat olup, mana bakımından fiildirler. Birleşik cümlelerde, yan cümlelerin yüklemi durumunda olan fiiller vech-i vasfî şeklinde kullanılırlar.

Örnek:

← آموزگار درس را تمام کرد ، کلاه خود را برداشت و از کلاس بیرون رفت. ←

Öğretmen dersi bitirdi, şapkasını aldı Sınıftan çıktı.

← آموزگار درس را تمام کرده ، کلاه خود را برداشته و از کلاس بیرون رفت

Öğretmen dersi bitirip, kendi şapkasını alıp, sınıfı terketti.²

1 Vech (وجه) durum (tarz) mânasındadır bu kelimenin çoğulu vücuh (وجوه) olur.

2 Altı çizilen fiiller vech-i vasfîdirler.

Farsça'da bir cümle içinde birbirini takib eden birkaç fiil varsa, bunlardan yalnız sonuncusu çekimli halde kullanılır. Diğerleri ise vech-i vasfî şeklinde getirilir. Örnek:

Örnek:

← اسب را سوار شدم و بگردش رفتم (Ata bindim ve geziye gittim)
 . اسب را سوار شده و بگردش رفتم . (Ata binip geziye gittim)

f) (Vech-i mastarî): İsim şeklinde kullanılmış olan fiillere vech-i mastarî denir.

Örnek: ..... → باید رفتن (gitmek gerekir)

..... → شاید گفتن (söylemek gerekmez)

görüldüğü gibi bu durumlarda fiiller mastar şeklinde kullanılmıştır. Fakat günümüz Farsçasında mastarın kendi değil de mazi kökü olan murahham mastar (مصدر مرخم) kullanılmaktadır.

Örnek : باید گفتن → باید گفت (Söylemek gerekir.)

(gitmemek gerekir) → شاید رفتن

خواستن (gerekmek) بایستن (Lâyık olmak) شایستن (istemek) توانستن (muktedir olmak) رستن (kurtulmak) یارستن (muktedir olmak) Mastarlarından sonra gelen fiiller mâzi kökü veya murahham mastar şeklinde kullanılmadır.

119, افعال ، ناقص (Nâkis fiiller): Farsça'da Nakis fiil diye isimlendirilen kelimeler şunlardır:

سزیدن (lâyık olmak) شایستن (Lâyık olmak) بایستن (Gerekmek)¹
 Bu fiillerin yalnız üçüncü tekil şahısları çekimli olarak kullanılmaktadır.

Örnek:

Mastar	Mutlak mazi	İstimerari mâzi
(Gerekmek) بایستن	بایست (Gerekti)	می بایست (Gerekirdi) (gerekiyordu)
(lâyık olmak) ² شایستن	شایست (lâyıkdi)	می شایست (lâyık olurdu)

1 Bu mastarın çekimli şekli kullanılmayıp, sadece ism-i fâili (seza سزا) ve sıfat olan sezar (سزوار) şekli kullanılır.

2 Bu fiil de gerekmek fiili gibi, iki mâzi ve iki muzârî halleri için çekilmektedir. Yalnız bu fiilin mutlak mâzi, istimerarî mazi ve şimdiki zaman halleri çok nadir olarak kullanılır.

Muzari geniş zaman

Muzari şimdiki zaman

باید (Gerekir)	می باید (Gerekıyor)
شاید (lâyık olur) ¹	می شاید (lâyık oluyor)

Bu çekimlerle bir çok cümleler, yapabiliriz. Ancak yukardaki nâkis fiiller ekseriya cümlenin veyahut başka fiillerin önüne getirilir.

- . مدرسه بایست بروم . (Okula gitmem gerekti)
- . به خانه می بایست بروم . (Eve gitmem gerekirdi)
- . بسینما باید بروم . (Sinemaya gitmem gerekirdi)
- . ببازار می باید بروم . (Çarşıya gitmem gerekıyor)
- . شاید باستانبول بروم . (Belki İstanbul'a giderim)

120- توانستن (İktidar fiili)² Bir fiilin iktidar şeklini elde etmek için te-vânisten (توانستن) mastarının istenilen zamanına şahıs ekleri geti-rilir. Sonunada ifâde etmek istediğimiz fiilin mâzi kökünü ilâve ederiz. Meselâ, gitmek mânasında olan reftن (رفتن) mastarı-nın yeterlik şeklini sırasıyla bütün zamanlarda birinci tekil şah-sına çekelim:

(Muzarî kök توان) - (yeterlik) توانستن) - (mâzi kök توانست)

Mutlak mâzi: رفت توانستم — Gidebildim

İstirârî mazi: رفت می توانستم — Gidebiliyordum, gidebilirdim)

Nakli mâzi: رفت ام توانسته — Gidebilmişim

Mazi-i baid³ رفت توانسته بودم — Gidebilmiştim

Muzari (geniş zaman): رفت توانم — Gidebilirim

” (şimdiki zaman): رفت می توانم — Gidebiliyorum

” İltizami⁴: رفت بتوانم — Gidebilsem

İstikbâl (gelecek zaman) رفت خواهم توانست — Gidebileceğim

Emîr⁵: رفت بتوان — Gidebil

Duâ⁶: رفت تواناد — İnşallah gidebilesin (gitmen mümkün olsun)

1 Bu fiil “belki” mânasında tereddüt için de kullanılır.

2 İktidar ile yeterlik aynı mânadadır.

3 -miş’li geçmiş zamanın hikâyesi, veya uzak mâzi.

4 Dilek - istek.

5, 6 Yeterlik fiilinin emîr ve duâ şekli nâdiren kullanılır.

İsm-i fâil (etken ortaç) → تواننده

İsm-i meful (edilgen ortaç) → توانسته

- 121- بودن — باشیدن (var olmak manasına gelen *bûden* ve *bâşîden* mastarları): Var olmak mânasına gelen bu iki nâkıs fiil eski Farsça'da, özellikle, H. VII. ve H. VIII. yüzyıllarda kullanılmışlardır. Sonradan باشیدن (*bâşîden*) mastarı, بودن (*bûden*) mastarıyla birleşmiş olup, günümüz Farsça'sında sadece (*bûden*) mastarı kullanılmaktadır.

(Muzari kök) باش ← بودن (var olmak) → بود (mazi kök)

Mutlak mazi: بودم — شاگرد بودم Talebe idim.

İstimrarî mazi: در خواب می بودم — Uyuyordum, uykuda idim...

Nakli mazi: در بازار بوده ام — Pazardaymışım.

Mazi-i haîd¹: بوده بود

Muzârî (geniş zaman): اگر در خانه باشم — Eğer evde isem.

Muzârî (Şimdiki zaman): من هر روز در خانه می باشم — Ben her gün evde oluyorum.

Muzari-i iltizâmi: اگر در خانه باشم — Eğer evde olursam.

İstikbal : من در بازار خواهم بود — Ben pazarda olacağım.

Emir : در مدرسه باش — Okulda ol.

Duâ : زنده باد — Çok yaşa

İsm-i meful (Edilgen ortaç): بوده — imiş

” fâil (Etken ortaç): باشنده — olan.

Bu mastarın eski 3. şahıs mazi kökü olan بود (*bued*) günümüz Farsça'sında da kullanılmaktadır.

Örnek: توانا بود هر که دانا بود (Bilgili olan muktedir olur.)

- 122- Yeterlik ve nâkıs fiillerin olumsuz şekli aynen diğer fiiller gibi başına ن (nun) harfi getirilerek yapılır:

Olumlu بودم (*budem*) → olumsuz نبودم (*ne budem*)

” توانم (*muktedirim*) → نتوانم (*muktedir değilim*)

- 123- افعال تام ، قیاسی و سماعی (Tam, kıyâsî ve semâî fiiller):

a) Tam Fiiller (افعال تام): Çekim sırasında mastarında bulunan aslı harfleri değişmiyen fiillere tam fiiller denir.

1 Bu çekimde nâdiren kullanılır. Türkçede karşılığı yoktur.

Örnek: خواندن (Okumak) بافتن (Dokumak)
شکافتن (Yırtmak) افکندن (Atmak)

b) Kıyâsî fiiller (افعال قیاسی): Muzâri kökü (emr-i hazır) kurallara uygun olarak değişen fiillere kıyâsî fiiller denir.

Örnek: سوختن (yanmak) دوختن (dikmek) اندوختن (tasaruf etmek)

c) Semaî fiiller (افعال صماعی): Muzarı kökü (emr-i hazır) kurallara uygun olmayan fiillere denir.

Örnek: رفتن (gitmek) زادن (doğmak) کردن (yapmak)

124- افعال باقاعده و بی قاعده (Kaideli ve kaidersiz fiiller): Ayrıca fiiller, kaideli ve kaidersiz olmak üzere iki kısma ayrılırlar:

a) Kaideli fiiller (افعال باقاعده): 123. maddenin a ve b bölümünde anlattığımız tam fiiller ve kıyasî fiiller bu guruba girerler.

b) Kaidersiz fiiller (افعال بی قاعده): 123. maddenin c bölümünde anlattığımız semaî fiiller bu guruba girerler.

125- Farsça'da bütün mastarlarda, mastariyet eklerinden önce aşağıda sıralıyacağımız 11 harften biri mutlaka bulunur. Bu harfler, muzari kökünde (emr-i hazır) ve türemişlerinde (müştaklarında) değişirler.

Değişen bu 11 harfi kolaylıkla hatırlamayı sağlamak için şu cümle içinde gösterelim:

زمین خوش فارس — zemin-e hoş-e Fars (Fars'ın güzel yeri) Şimdi de mastariyet ekini kaldırdıktan sonra bu değişikliklerin nasıl olduğunu görelim:

126- ze (ز): Bu harf kendi halinde kalır.

Örnek: زدن ← زن — زن (vurmak → vur)

127- Mim (م): Bu harf atılır.

Örnek: آمدن ← آ¹ — بیا . (gelmek → gel)

Mastariyet alâmetinden önce ze (ز) ve mim (م) harfleri bulunan mastarlar sadece yukarıda gösterdiğimiz vurmak (زدن) ve gelmek (آمدن) mastarlarıdır.

1 Sonu elif (ا) ile biten muzâri köklerinde çekimi sırasında kök ile şahıs ekleri arasında bir ye (ی) harfi girer.

128- Ye (ی): Bu harf düşer.

	Emir	Mâzi kökü	mastar
Örnek:	بتاب	تاب	تاییدن (Parlamak — parla)
	پپاش	پاش	پاشیدن (Serpme — serp)
	بدم	دم	دمیدن (Üfleme — üfle)
	برس	رس	رسیدن (Yetişme — yetiş)
	بخر	خر	خریدن (Satın almak — Satın al)
	بدو	دو	دویدن (kaçmak — kaç)
İstisnalar:			
	بیافرین	آفرین	آفریدن (Yaratmak — yarat)
	بگزین	گزین	گزیدن (Seçme — Seç)
	بین	بین	دیدن (Görme — gör)
	بشنو	شنو	شنیدن (İşitmek — işit)
	بچین	چین	چیدن (Koparmak — kopar) (dizmek — diz)

129- Nun (ن): Bu harf de kendi halinde kalır.

Örnek:	بکن	کن	کندن (Kazmak — kaz)
	بیاکن	آکن	آکندن (doldurmak — doldur)
	بخوان	خوان	خواندن (Okumak — oku)
	بمان	مان	ماندن (Kalmak — kal)
	برهان	رهان	رهاندن (Kurtarmak — kurtar)
	بران	ران	راندن (Sürmek — sür)

130- Hı (خ): Bu harf (ze) harfine döner.

Örnek:	بینداز	انداز	انداختن (Atmak — at)
	بیندوز	اندوز	اندوختن (Tasarruf etmek — tasarruf et)
	بینگیز	انگیز	انگیختن (Tahrik etmek — tahrik et)
	به یز	بیز	بیختن (elemek — ele)
İstisnalar:			
	بشناس	شناس	شناختن (Tanımak — tanı)
	بفروش	فروش	فروختن (Satmak — sat)
	بگسل	گسل	گسیختن (Yırtılmak — yırtıl)
	بپز	پز	پیختن (pişirmek — pişir)

Pişirmek (پختن — pohten) mastarında her ne kadar hı (خ) harfinin ze (ز) harfine değiştiği görülürse de, kelimenin aslında bir değişiklik olduğundan kaidesiz sayıyoruz.

131- Vav (و): Bu harf elif (ا)'e dönüşür, sonra da genellikle ye (ی) harfi getirilir.

Örnek:	بسی	سای	سودن	(Sürtmek — sürt) (ovmak — ov)
	بستای	ستای	ستودن	(övmek — öv)
	پیما	پیمای	پیمودن	(yol almak — yol al)
	بیندای	اندای	اندودن	(sıvamak — sıva)

İstisnalar:

باش	باش	بودن	(var olmak — var ol)
غنو	غنو	غنودن	(uyumak — uyu)
درو	درو	دروندن	(Biçmek — biç)
شنو	شنو	شنودن	(işitmek — işit)

132- Şin (ش):

a) Bu harf elif (ا)'ten sonra gelirse re (ر) harfine dönüşür.

Örnek:	بینگار	انگار	انگاشتن	(zan etmek — zan et)
	بگار	گار	گگاشتن	(görevlendirmek — görevlendir)
	بگذار	گذار	گذاشتن	(koymak — koy)
	پندار	پندار	پنداشتن	(düşürmek — düşür)
	بدار	دار	داشتن	(malik olmak — malik ol)

Günümüz Farsça'sında “mâlik olmak” (داشتن) mastarının emr-i hâzırı olan dar (دار) kelimesi yerine daşte baş (داشته باش) kullanılmaktadır.

b) şin (şin) harfi eliften sonra gelmezse değişme, belirli bir kurala bağlı değildir.

Örnek:	بریس	ریس	ریشتن	(eğirmek — eğir)
	بنویس	نویس	نوشتن	(yazmak — yaz)
	یشو	شو	شدن	(olmak — ol)
	بکش	کش	کشتن	(öldürmek — öldür)
	بهل	هل	هشتن	(koymak — koy)
	بگرد .	گرد	گشتن	(bırakmak — bırak)
				(dönmek — dön)

133- Fe (ف): Bu harf be (ب) harfine dönüşür.

Örnek:	بیاب	یاب	یافتن	(bulmak — bul)
	بفریب	فریب	فریفتن	(aldatmak — aldat)
	بروب	روب	روفتن	(süpürmek — süpür)
	شتاب	شتاب	شتافتن	(acele etmek — acele et)
	بتاب	تاب	تافتن	(parlamak — parla)
	بکوب	کوب	کوفتن	(vurmak — vur)

İstisnalar:

	بیالفت	آلفت	آلفتن	(sinirlenmek — sinirlen)
	پیذیر	پذیر	پذیرفتن	(kabul etmek — kabul et)
	بشکاف	شکاف	شکافتن	(yırtmak — yırt, yarmak-yar)
	بگوی	گوی	گفتن	(söylemek — söyle)
	بگیر	گیر	گرفتن	(almak — al, tutmak tut.)
	برو	رو	رفتن	(gitmek — git)
	بسنب	سنب	سفتن	(delmek — del)
	بیاف	یاف	یافتن	(dokumak — doku)
	بکاو	کاو	کافتن	(yırtmak — yırt)
	بخفت	خفت	خفتن	(uyumak — uyu)

134- Elif (ا): Bu harf daima düşer:

Örnek:	بایست	ایست	ایستادن	(ayakta kalmak — ayakta kal)
	بیفت	افت	افتادن	(düşmek — düş)
	بفرست	فرست	فرستادن	(göndermek — gönder)
	بنه	نه	نهادن	(koymak — koy)

İstisnalar:

	بده	ده	دادن	(vermek — ver)
	بستان	ستان	ستادن	(almak — al)
	بزا	زا	زادن	(doğmak — doğ)

135- Re (ر): Bu harf kendi halinde kalır, bazen de re (ر) harfinden önce bir elif (ا) getirilir.

Örnek:	بیاور	آور	آوردن	(getirmek — getir)
	بگستر	گستر	گسترده	(yaymak — yay)

بشمار	شمار	شمردن	(saymak — say)
بیازار	آزار	آزردن	(incitmek — incit)
بسپار	سپار	سپردن	(ısmarlamak — ismarla)
بخور	خور	خوردن	(yemek — ye)

İstisnalar:

بمیر	میر	مردن	(ölmek — öl)
بکن	کن	کردن	(yapmak — yap)
بر	بر	بردن	(götürmek — götür)

136- Sin (س):

- a) Eğer sin (س) den önceki harf, piş (ötre) harekesi olursa, sin harfi vav (و)'a dönüşür bazan da sinden sonra ye (ی) harfi eklenir.

Örnek:

بجوی	جوی	جستن	(aramak — ara)
¹ بروی	روی	رستن	(bitmek — bit)
بشوی	شوی	شستن	(yıkamak — yıka)

- b) Eğer sinden önceki harf piş (ötre)'li değilse aşağıda göstereceğimiz dört örnekte güzel he (ه) harfine dönüşür ve sekiz örnekte tamamen düşer.

4' Örnek:

بکاه	کاه	کاستن	(eksiltmek — eksilt)
بخواه	خواه	خواستن	(istemek — iste)
بره	ره	رستن	(kurtarmak — kurtar)
بچه	چه	چستن	(sıçramak — sıçra)

8' Örnek:

بزی	زی	زیستن	(yaşamak — yaşa)
بدان	دان	دانستن	(bilmek — bil)
بپیرای	پیرای	پیراستن	(süslemek — süsle)
بگری	گری	گریستن	(ağlamak — ağla)
بیاری	آرای	آراستن	(süslemek — süsle)
بمان	مان	مانستن	(benzemek — benze)
بتوان	توان	توانستن	(muktedir olmak — muktedir ol)
بیار	یار	یارستن	(muktedir olmak — muktedir ol)

1 Bâzı şâirler, şürde be-rûy (بروی) yerine be rost (برست) kelimesini kural dışı olarak kullanmışlardır.

Kalmak (ماندن) ve benzemek (مانستن) mastarlarının muzari kökleri telâffuzda aynı oldukları halde, mâna bakımından farklıdır.

Örnek: -Burada kalınız اینجا بمانید .
[(Babanıza benzeyiniz)]
-Babanız gibi olunuz. بیدرتان بمانید .

Aşağıdaki mastarlarda, mastariyet eklerinden önce sin (س) harfi bulunmasına rağmen belirli bir kuralları yoktur:

شکستن ← شکن — بشکن	(kırmak → kır)
نشستن ← نشین — بنشین	(oturmak → otur)
گسستن ← گسل — بگسل	(koparmak → kopar)
خاستن ← خیز — بخیز	(kalkmak → kalk)
خستن ← خست — بخست	(incitmek → incit)
	(yaralamak → yarala)
بستن ← بند — ببند	(bağlamak → bağla)

137- Malik olmak (داشتن) ve var olmak (بودن) mastarlarının birbirlerine dönüşmesi: Yükleme malik olmak (داشتن) fiili olan bir cümlenin yüklemine var olmak mânasında olan esten (استن) ve hûden (بودن) fiilleriyle değiştirmek mümkündür. Bu değişiklik yapılırken, mâlik olmak (داشتن) fiilinin fâilinin sonuna ra (را) eki getirilerek gayr-ı sarîh meful (nesne) haline getirilir.

Örnek: پادشاهی سه پسر داشت ← پادشاهی را سه پسر بود .
Bir padişahın üç oğlu vardı.
آموزگار دو فرزند دارد ← آموزگار را دو فرزند بود .
Öğretmenin iki çocuğu var.

Bunun aksine, yükleme esten (استن) veya buden (بودن) olan bir cümlenin yüklemine daşten (داشتن) mastarının çekimli bir fiili ile değiştirebiliriz.

Örnek: عالم را عجایب بسیار است ← عالم عجایب بسیار دارد .
Dünyanın çok acaplıkları vardır.
پدر را بر فرزند حق بسیار است ← پدر بر فرزند حق بسیار دارد .
Babanın oğlunda çok emeği vardır.
دانشگاه استانبول را ده دانشکده بود ← دانشگاه استانبول ده دانشکده داشت .
İstanbul Üniversitesi'nin on fakültesi vardı.

138- Ye (ی) harfinin çeşitleri: Farsça'da kullanılan ye'leri sırasıyla gösterelim.

- a) Vahdet (وحدت -birlik) ye'si: کتابی (bir kitap)
 مردی (bir adam)
 حسن مردی را دید . (Hasan bir adamı gördü)
- b) Liyâkat (لیاقت) ye'si: دیدنی (görmeğe değer)
 شنیدنی (işitmeğe değer)
 این حکایت شنیدنی است . (Bu hikâye işitilmeğe değer).
 این منظره دیدنی است . (Bu manzara görülmeğe değer)
- c) Nisbet (نسبت) ye'si: تهرانی (Tahran'lı)
 آنکارائی (Ankara'lı)
 احمد آنکارائی است (Ahmet Ankara'lıdır)
 بهرام تهرانی است . (Behram Tahran'lıdır)
- d) Mastariyet (مصدری) ye'si: بزرگی (büyüklük)
 کوچکی (küçüklük)
 حسادت از کوچکی است . (Kıskançlık küçüklüktür)
- e) İstimrârî (استمرار) ye'si: گفتمی (söylüyordum)
 کردندى (yapıyorlardı)
 پادشاهی را در شکارگاه صیدی کباب کردندى .
 (Bir padişaha, av yerinde bir av kebabı yapıyorlardı)
- f) Zamir (ضمیر) ye'si: گفتمی (söyledin)
 دیدى (gördün)
 حسن را دیدى (Hasan'ı gördün)
 او را گفتمی (Ona söyledin)
- g) Şart (شرط) ye'si: اگر گفتمی (Eğer söylesen)
 اگر رفتندى (Eğer giderlerse)
 گر آنها که میگفتمی کردمى — نکو سیرت و پادشاه بودى!
 (Eğer söylediğin şeyleri yapsaydım, iyi huylu ve padişah olurum)
- h) Nekre (نکره — belirsizlik) ye'si: گنجشکائی (O serçeler)
 در خهائى (O ağaçlar)

گنجشکائی که در هوا پرواز میکردند (Havada uçan serçeler)
در ختمائی که در باغ بریده شدند (Bahçede kesilen ağaçlar)

I) İzâfet ye'si (یای اضافه):

Sonu elif (ا) ve vav (و) ile biten isim ve sıfatları tamlama haline soktuğumuz zaman, bu elif ve vavdan sonra bir ye (ی) harfi getirilir ve kesreyi ye'nin altına koyarız. Bu ye'ye izâfet ye'si denir.

Örnek: Yunan bilgini (دانا یونان → دانا یونان)
Zehra'nın kâkülü (گیسوی زهرا → گیسو زهرا)

6 - قيد (ZARF)

139- Sıfatın, fiilin ve zarfın başına gelerek onların manalarında değişik-
lik yapan kelimelere kayd (قيد) veya zarf denir.

- Örnek: 1) بهرام بسیار زیرک است (Behram çok zekidir)
2) رڪسانه راست ميگويد (Reksâne doğru söylüyor)
3) حسين كارش را خيلى عاقلانه انجام داد Hüseyin işini çok akıllıca
yaptı

Besyar (بسیار), rast (راست) ve heyli (خیلی) kelimeleri sıfat, fiil ve zarfın önüne gelerek onların manalarında değişiklikler yapmışlar-
dır.

140- Zarf iki türdür:

a) قيد مختص (Özel Zarf) Daima zarf olarak kullanılan kelimelerdir.

Örnek: هنوز (halâ), هرگز (asla) ve خيلى (çok)

b) قيد مشترك (Müşterek zarf): Hem isim, hem sıfat hem de zarf olarak kullanılan kelimelerdir.

Örnek: زشت (çirkin) نيك (iyi) بد (kötü), خوب (iyi)

141- اقسام قيود (Zarfların türleri): Zarflar, mânâ bakımından birçok kı-
sımlara ayrılırlar. En meşhurları şunlardan ibarettir:

a) قيدهای زمانى (Zaman zarfları):

Farsça asıllı zaman zarfları:

دیر (devamlı) همیشه, ناگهان (ansızın), گاهی (bazen), پیوسته (daima), زود (ça-
buk), اکتون (şu anda), بار (yine), دردم (hemen), امشب (bu gece), بامداد (sabahleyin), امروز (bugün), O zaman, و انگهی (zaman zaman), پس فردا (öbür gün), ناگاه (ansızın), شبانه (geceleyin), ایدون (şimdi), همنه (hemen), هیچگاه (hiç bir zaman), گاهگاهی (bazı zamanlar), هنوز (hâlâ)

Arapça asıllı zaman zarfları:

اتفاقاً (tesadüfen), أحياناً (muhtemelen), عمالتاً (şimdilik),
الساعة (hemen), فوراً (derhal), عنقریب (hemen) الآن (şu anda),
مادام (madem), دائماً (daima) v. s.

b) قیدهای مکانی (yer zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

پس (arka), پیش (ön), نزدیک (yakın), برابر (beraber), سچ (sol),
دور (dış), بیرون (iç), درون (üst), زیر (alt), زیر (sağ), راست
(uzak), اینجا (burada), آنجا (orada), کجا (nerede), هرجا (her
yerde) تنها (yalnız), روبرو (karşı karşıya), کناره (kenar),
گرداگرد (çevre), ایدر (burada).

Arapça asıllı olanlar:

يسار (sağ), يمين (iç), داخل (iç), خارج (dış), تحت (alt), فوق (üst),
(sol), قدام (ön), سلف (arka),

c) قیدهای مقدار (Miktar zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

چند (kaç), چندان (o kadar), اندک (az), اندکی (biraz), کم (az),
کمی (biraz), کمتر (daha az), بسیار (çok), بیش (çok), همه (bü-
tün), لختی (bir miktar), بعضی (bazı)¹, برخی (bazı), بس (çok),
خیلی (çok) فراوان (çok).

Arapça asıllı olanlar:

تقریباً (yaklaşık olarak), قليلاً (biraz), لا اقل (en az), كلاً (ta-
mamen),

d) قیدهای تأکید (Te'kid zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

بلکه (şüphesiz), بی گمان (evet), آری (evet), بل (herhalde),
(nedensiz), بی چون و چرا (itirazsız, konuşmadan) بی گفتگو (belki).

Arapça asıllı olanlar:

لا جرم (gerçekten), واقعا (elbette), حتماً (muhakkak),
(çaresiz).

e) قیدهای ترتیب (Tertip zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

فوج فوج (gurup gurup), دسته دسته (son), سرانجام (ilk baş),
(gurup gurup), دوباره (tekrar).

1 Bu zarf Türkçede belirsizlik zarfı olarak kullanılır.

Arapça asıllı olanlar:

اولاً (birinci olarak), ثانياً (ikinci olarak) v. s.

f) قیدهای نفی (Olumsuz zarflar):

Farsça asıllı olanlar:

نه (hayır), هیچ (hiç), خیر (hayır) هرگز (asla)

Arapça asıllı olanlar:

اصلاً (asla), ابداً (katiyyen), مطلقاً (asla), حاشاً (katiyyen)

g) قیدهای چگونگی (Nasıllık zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

بخوبی (iyi), بد (kötü), درست (doğru), آهسته (yavaş), شادان (neşeli), خندان (gülerek), پیاده (yaya), سواره (süvari), (inleyerek), نالان (inleyerek).

h) قیدهای استثناء (İstisna zarfları):

مگر (meğher), مگر که (meğher ki), جز (-den başka)

Arapça asıllı olanlar:

الا (meğher), غیر (-den başka)

i) قیدهای استفهام (Soru zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

تاچند (ne kadar), تاکی؟ (ne zamana kadar), کی؟ (ne zaman), چرا؟ (neden), مگر (meğher), آیا! (acaba?), برای چه؟ (ne için), کدام؟ (hangisi), چسان (ne gibi).

1) قیدهای شک و تردید. (Tereddüt zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

شاید (şâyet), مگر (meğher), گویا (sanki, güya), گوئی (dersin).

j) قیدهای شرط (Şart zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

هرگاه (her zaman), اگرچه (gerçi), اگر (eğer)

k) قیدهای علت (Sebep zarfları):

بجهت این (bu sebeple), زیرا (zira), چرا (neden), بجهت دلیل (ne sebeple), از برای آن (bunun için), از برای آن (o sebeple), (onun için),

l) قیدهای سوگند (yemin zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

بجدا (Allah için), ... بجان (..... başı için)

m) قیدهای تمنا (Temenni zarfları)!

Farsça asıllı olanlar:

کاش (keşke), کاشکی (keşke), ای کاش (keşke)

n) قیدهای تشبیه (Benzetme zarfları):

Farsça asıllı olanlar:

همانا (hemen hemen), چنین (چون این) (böylece), چون آن (چون آن)
(öylece) اینگونه (böyle)

142- Sıfatın sonuna âne (آنه) eki getirilerek zarf yapılır.

Örnek: عاقل + آنه → عاقلانه (akıllı — akıllıca)
جاهل + آنه → جاهلانه (cahil — cahilce)

143- Yukarda söylediklerimiz dışında tek başına bir zarf görevi taşıyan cümleler de vardır.

Örnek: تادل دوستان بدست آری — بوستان پدر فروخته به
(Dostların gönlünü kazanmak için babanın bahçesini satmak iyidir)

Burada birinci mısra tamamıyla bir zarf halini almıştır.

7- حروف اضافه (İZÂFET HARFLERİ)

144- İki kelime arasında ilgi kuran ve ikinci kelime ile birinci kelimeyi mânâ bakımından tamamlayan kelimelere izâfet harfleri denir.

Örnek: حسن از تهران به آنکارا آمد (Hasan Tahran'dan Ankara'ya geldi.)
ما برای وطن خود کاری کنیم (Biz, kendi vatanımız için çalışıyoruz.)

Yukarıdaki örneklerde birinci cümlede ez (از), be (به) ve ikinci cümlede ise berayi (برای) kelimeleri, izâfet harfleridirler.¹

145- İzâfet harfleri ساده (basit) ve مرکب (bileşik) olmak üzere ikiye ayrılırlar:

a) Basit (ساده) olanlar: از (ez, ismin - den hali), برای (için) (ب), به (be - ismin - e hali), با (ba, ismin ile hali), بر (ber - üst), نزد (nezd, yan), میان (miyan — ara), اندر (ender-iç), پیش (piş, ön), تا (ta, $\frac{a}{e}$ kadar), جلو (celo, ön), هر (behr, için) روی (ruy, yüz), بی (bî, olumsuzluk eki), زیر (zîr, alt), سوی (sûy, taraf)

b) Bileşik (مرکب) olanlar: از برای (ez beray, için), از پی (ez pey, peşinden), در باب (der bab, hakkında), از روی (ez rûy, yüzünden), در باره (der bare, hakkında)²

برگی از درخت مو : از (Üzüm ağacından bir yaprak)
برای خدا : (Allah için)
بنام خدا : (Allah'ın adına)
با : (Anne ile gittik)
با مادر رفتیم

¹ İzâfet harfleri gramerimiz de kelime olarak kabul edilmektedir.

² Sade olanlardan ez (از), be (به), der (در) Türkçe'de isim halleri ekleri olarak karışımıza çıkarlar.

حسن در خانه است :	در	(Hasan evde'dir)
بر پشت اسب نشست :	بر	(Atın sırtına bindi.)
میان باغ بود :	میان	(Bahçenin arası idi.)
دیدم که نجواب اندر :	اندر	(Gördüm ki uykuda idi.)
پیش از ما مردمانی بودند :	پیش	(Bizden önce de insan vardı)
نزد حسن رفتیم :	نزد	(Hasan'ın yanına gittik.)
نزدیک شو :	نزدیک	(Yakına gel.)
از این جا تا بازار :	تا	(Buradan pazara kadar.)
جلوی خود را نگاه کن. :	جلو	(Kendi önüne bak.)
بهر او اینکار را کردم. :	بهر	(Onun için bu işi yaptım.)
روی میز بود :	روی	(Masanın üstünde idi.)

146- پیش (piş — ön), رو (rû, yüz), زیر (zîr — alt) ve جلو (celo, ön) kelimeleri cümlede izâfet (tamlama) durumunda iseler harf olarak kabul edilirler. İzâfet (tamlama) durumları yoksa zarf olurlar.

Örnek: کتاب من پیش شماست (Benim kitabım sizin yanınızdadır.)

چراغ را پیش بیاور. (Lâmbayı öne getir.)

Yukardaki örneklerden birincisinde پیش (piş-ön) kelimesi izâfet durumundan izâfet harfi (حرف اضافه), ikinci cümlede ise izâfet durumunda olmadığı için zarftır.

147- İzâfet harflerinden özellikle ب (be), از (ez), با (ba), بر (ber) ve در (der) harflerinin çeşitli mânaları vardır.

a) قید ب (zarf)	için :	نجانہ رقم (Eve gittim.)
سوگند (yemin)	” :	نجد اقسام (Allah'a yemin ederim)
تشبیه (benzetme)	” :	بما نند او (Onun gibi)
همراهی (arkadaşlık)	” :	بهمراه ما آمد (Bizimle beraber geldi)
سببیت (sebeb)	” :	بجرم خیانت بکفر رسید (Hiyânetten cezalandırıldı)
سوی (taraf)	” :	بسوی اورفت (Onun tarafına gitti.)
یاری (yardım)	” :	بیاری خدا (Allahın yardımıyla.)
بیان نوع (tür gösterme)	” :	کسیکه بدی کند (Kötü insanı yiğit sayma)
برای (için)	” :	بمردش مگیر (Onu görmek için gittim)

Bazen de tekit için fiillerin başına gelir:

برو (git), بگو (söyle), بخور (ye) gibi

b) بیان جنس : از (cins gösterme) için:
(Altından bir saat.) ساعتی از طلا.

تبعیض (Ayrıdetme) için:

یکی از شاگردان را برگزید. (Öğrencilerden birisini seçti.)

ابتداء (başlangıç) için : از تبریز بطهران آمدم (Tebriz'den Tahran'a geldim.)

مالکیت (mülkiyyet) ” : این کتاب از من است (Bu kitap benimdir.)

برتری (Üstünlük) ” : بهرام از حسن درسخوان است (Behram Hasan'dan çalışkandır.)

c) همراهی (Arkadaşlık) ” : احمد با من بکلاس درس آمد (Ahmed benimle sınıfa geldi.)

سوی (taraf) ” : با خانه آمد (سوی خانه آمد:)

استعانت (yardım) ” : با یاری خدا (evelâllah!)

مقابله (karşılık) ” : با وجود شما من چکاره ام (Siz olduktan sonra ben neyim?)

d) بر :

بلندی (yükseklik) ” : کلاه خود را بر سر گذاشت (Şapkasını başına koydu)

توالی (devamlılık) ” : پدر بر پدر عالمند (Soydan bilgindirler.)

e) در :

ظرفیت (zarf)¹ ” : در ایران از او نامدار تر نبود (İran'da ondan ünlü adam yok idi)

سوی (taraf) ” : در من نگر نیست (Bana baktı.)

نزدیکی (yakınlık) ” : در پیش او بود (Onun önünde idi.)

کثرت (Çokluk) ” : باغ در باغ (Bir baştan bir başa bahçe)

148- در (der), بر (ber) ve اندر (ender) gibi harfler, kelimelerin başında bitişik olarak gelirlirse izafet² harflerinden sayılmazlar.

Örnek: در رفتن (Kaçmak, fihar etmek)

در آمدن (İçeri girmek, görünmek)

بر خاستن (Ayağa kalkmak)

اندر شدن (İçeriye girmek)

1 Buradaki zarf قید (zarf) anlamındaki zarf değildir.

2 Bu izâfet tamlama mânasında kullanılmaz.

8- حروف ربط BAĞ HARFLERİ RABİT EDATLARI

149- İki kelime ve iki cümleyi birbirine bağlayan kelimelere rabıt (ربط) veya bağ harfleri denir.

150- Bağ kelimeleri basit (ساده) ve bileşik (مركب) olmak üzere ikiye ayrılırlar.

a) Basit (ساده) bağlar:

که (ke — rabıt ki'si), یا (ya — ya), نه (ne — hayır) مگر (meğer, meger), شاید (şayed, şayet) ¹باری (bari, herhalde), اگر (eger, eğer), پس (pes-sonra), خواه (hah — ister), چون (çun gibi), تا (ta — ta), هم (hem, dahi), چه (çe — ne), نیز (niz — dahi)

b) Bileşik (مركب) bağlar:

چندانکه (çendan ke — o kadar ki), همینکه (hemin ke, — ir — mez)² همانکه — همان که (heman ke — o ki), چونکه (çün ke, çünkü), زیرا که (zira ke) (her çend ke, her nekadar ki), هر چند — هر ne kadar), با اینکه (bâ in ke—bununla beraber)³ (vektiki → vaktaki),

151- حرف تا (Ta harfi): تا (ta) harfi, bazen bağlaç, bazen de izâfet harfi olarak karşımıza çıkar.

152- تا (ta) kelimesi, son veya nihâyet mânası ifâde ettiği zaman izâfet kelimesi hükmündedir: از روزگار پیغمبر تا زمان ما
(Peygamberin devrinden bizim zamanımıza kadar)

153- تا (ta) kelimesi aşağıdaki manâları ifâde ettiği takdirde rabıt veya bağ kelimesidir.

1 Bu kelime "kısaca, özet olarak" anlamına gelir.

2 Bu kelimenin kullanılışı şöyledir: (Akşam yemeğini yer yemez uyudu)

3 Diğer (ke)'ler de bunun gibi birleştirilebilir

(Ders çalışmazsan muvaffak olmazsın.)
تا درس نخوانی کامیاب نشوی : için (şart) شرط

(Kapıdan girer girmez kitabını aldı.)
تا از در رسید کتابش را برداشت : ” (hemen) بمحض اینکه

(Bu işin sonunun nasıl olduğunu göreyim.)
تابه بینیم سرانجام اینکار چه میشود : ” (son) عاقبت

نام نیک رفتگان ضایع مکن - تا بماند نام نیکت برقرار . için (sebeb) سبب
Geçmişlerin iyi isimlerini berbâd etme, ki, senin de iyi ismin berbâd olmasın (kalmasin).

عمر گرانمایه در این صرف شد - تا چه خورم صیف و چه پوشم شتا : için (ki) که
(Değerli ömür, yazın ne yiyeyim, kışın ne giyeyim gamıyla har-candı.)

(yüz yıl yaşa.) تا صد سال بزی : için (devam) استمرار

154- که (ke) kelimesi aşağıdaki manâlarda kullanılır:

در عرض سال بکوش که در امتحان قبول شوی : manâsında (sebeb) سبب .
(Sene boyu çalış ki imtihanı kazanasın)

شنیدم که در وقت نزع روان - به هرمز چنین گفت : (açıklama manasında) تفسیر .
نوشیروان

(Nûşirevan öleceği zaman Hürmüz'e şöyle söylediğini işittim.)
Oturmuştuk, ansızın (Oturmuştuk, ansızın) manâsında: دزد آمد که دزد آمد
(ansızın) ناگهان

بنده گنهکار چه کند که توبه نکند : manâsında (eğer) اگر
(Günahkâr köle, tövbe etmesin de ne yapsın.)

گفت که خدا پدر شما را بیامرزد . : manâsında (duâ) دعا
(Allah, babanı bağışlasın! dedi.)

نه صدر جهان است که خورشید جهان است : manâsında (belki) بلکه
(Dünyanın başı değil, belki güneşidir.)

155- چه (çe) kelimesi aşağıdaki manâlarda kullanılır:

ای فرزند هنرآموز چه هنرمند هر جا رود قدر بیند و در : manâsında (zira) زیرا
صدر نشیند

(Ey oğul ilim tahsil et, zira, bilgili kişi nereye gitse hürmet görür ve baş köşeye oturur.)

چو آهنگ رفتن کندجان پاک - چه بر تخت مردن : manâsında (aynılık) برابری
چه بر روی خاک

(Temiz can bedenden ayrılmak istediğinde, taht üzerinde ölmekle toprak üzerinde ölmek arasında hiç bir fark yoktur.)

(Ha Ali Hoca, ha Hoca Ali.) چه علی استاد چه استاد علی .

156- چه (çe) kelimesi soru edâtı (ادوات استفهام) mevsul (موصول) zarf (قید) ve bağlaç (ربط) görevinde kullanılır.

Örnek-Soru: چه میگوئی؟ (Ne söylüyorsun?)
چه آوردی؟ (Ne getirdin?)

Mevsul: من آنچه شرط دوستی است بجای آوردم .
(Ben, dostluk şartını yerine getirdim.)

Zarf: هواچه خوش است (Hava ne kadar güzeldir.)

Bağ (rabıt):

هیچ رنجی از حسد بزرگتر نیست چه مرد حسود پیوسته از شادی مردم غمناک است
(Hiçbir keder kıskançlıktan büyük değildir çünkü; kıskanç insan, halkın mutluluğundan dâima rahatsız olur.)

157- چه (çe) kelimesi vav (و) ile yazıldığı zaman چون (çun) kelimesinin hafifletilmiş (muhaffefi) olup, "vaktaki zaman" manâsında kullanılır. Bu manâyı ifâde etmediği zaman vav (و) sız yazılır.

Örnek: چو آهنگ رفتن کند جان پاک - چه بر تخت مردن چه بر روی خاک.
(Temiz can bedenden ayrılmak istediği zaman, taht üzerinde ölmekle, toprak üzerinde ölmek arasında hiçbir fark yoktur.)

158- واو عطف (Atif vavı): Atif vavı dediğimiz vav (و) harfi, ibarede aynen yazılır fakat telâffuzda "o" şeklinde söylenir.

Örnek: کتاب و دفتر و قلم را برداشتم .
(Kitap, defter ve kalem aldım.)

Yukardaki cümlelerin telâffuzu:

Kitabo deftero kalem ra berdaştam. Yani:
Kitab ve defter ve kalem ra berdaştam.

9 - اصوات (ÜNLEMLER)

159- تحسین (Beğenme), تعجب (hayret), افسوس (yazık), ندا (ünlem), تنبيه (uyarma), تحذیر (sakinma veya korunma) ve bu gibi durumlarda kullanılan kelimelere ünlemler (اصوات) denilir.

Örnek: به به چه شاگرد در سخوانی است → (ne güzel-beh-beh)
(ne güzel, ne kadar çalışkan talebedir.)
آفرین که در امتحانات قبول شدی. → آفرین (âferin)
(İmtihanları kazandın, aferin.)

160- Başlıca ünlemler şunlardır:

a) تحسین (beğenme) için kullanılanlar:

Farsça asıllı olanlar:

آفرین (aferin), به به (ne güzel), زهی (ne hoş)

Arapça asıllı olanlar:

ماشاءالله (ne kadar güzel), جندا, (güzel - iyi), مرحبا (aferin), احسن (mâşaallah)

b) تعجب (hayret) için olanlar:

Farsça asıllı olanlar:

acaba (acaba), شگفتا (iyi, güzel), خنک (çok iyi), خوشا (hayret sesi), وه

Arapça asıllı olanlar:

عجبا (acaba), سبحانالله (hayret ünlemi — Allah temizdir.)

c) افسوس (yazık ve esflenme) için:

Farsça asıllı olanlar:

حیف (ha-yıf, zulüm), آخ (ah), آه (ah), تفر (tüh, yazıklar olsun), وای (vay)

d) ندا (ünlem) için:

Farsça asıllı olanlar:

ای (ey), ایا (ey)

e) تنبيه (uyarma) için:

Farsça asıllı olanlar:

هان (ey), ها (ha), نگر (bak), هي (hey), خاموش (sus)

Arapça asıllı olanlar:

هلا (ey)

f) تحذير (Korunma ve sakınma) için:

Farsça asıllı olanlar:

زینهار (zinhâr, sakın), مبادا (sakın), پرهیز (uzaklaşma)

161- Farsça'da hayvanları veya tabiatı takliden bazı sesler kullanılmaktadır ki, bunlara "Ses taklidi kelimeler" diyoruz:

1. Köpek havlaması	ءوءو (vu vu)
2. " "	واق واق (vak vak)
3. Kedi miyavlaması	ميو ميو (miyo miyo)
4. Yaprak hışırtısı	خش خش (hış hış)
5. Tavuk ve horozu kovmak	كيش كيش (kiş kiş)
6. Serçe ve benzeri kuşların sesi	جيك جيك (cik cik)
7. Böcek sesi	جير جير (cîr cîr)
8. Ninni sesi	لاى لاي (lay lay)
9. Madeni para sesi	جړنگ جړنگ (ciring ciring)
10. Saat zilinin sesi	دنگ دنگ (ding ding)
11. Çivi ve kapıya vurma sesi	تق تق (tık tık)

- تشکیل جمله -

- CÜMLE KURULUŞU -

162- Cümle (جمله), kelimelerden meydana gelir. Bu kelimeleri; isim, sıfat, kinâye, adet, fiil, kayd veya zarf, huruf-ı izâfe, huruf-ı rabt ve esvât (ünlemler) olmak üzere dokuz bölümde görmüştük.

163- Cümleler, kuruluş, mâna veya hüküm bakımından ikiye ayrılırlar.

a) Cümlelerin kelimelerini tanımak ve onların dokuz kelime gurubundan hangi birine ait olduğunu belirtmek, birinci bölümü yani "Kuruluş bölümü"nü teşkil eder ki buna Farsça'da تجزیه (tecziye) denir.

b) Cümledeki kelimelerin birbiriyle olan ilgisini tanımak ikinci bölümü teşkil eder ki buna Farsça'da ترکیب (terkib) denir.

Örnek: أحمد بیا زار رفت (Ahmed pazara gitti.)

Yukardaki cümleyi a bölümüne göre tecziye edelim:

Özel isim: احمد İsim, ذات (zat), مشتق (müştak? معرفه (marife), بسیط (basit), مفرد (müfred) tir.

(ب به) : İzafet harflerinden (ismin-e hali)'dir.

بازار : İsim (عام ، ذات ، جامد ، معرفه ، بسیط ، مفرد) 'dir.

رفت : Fiil (mutlak mazi 3. tekil şahıs-مطلق ماضی) dir.

Aynı cümleyi 2. bölümde yani ترکیب bölümüne göre inceliyelim:

احمد : fâil (فاعل) veya müsnedü'n ileyh (مسندالية) -özne.

بازار : Meful (مفعول) veya müsned (مسند) tümleç

رفت : fiil (فعل) veya rabita (رابطه) -yüklemdir.

Yukarda yaptığımız iki işleme (تجزیه و ترکیب) Türkçe'de cümle tahlili denir.

164- عبارت (ibâre): Anlam bakımından birbirleriyle ilgili cümle gurubuna ibâre (عبارت) denir.

165- Farsça'da cümlelerin aslî öğeleri fâil (veya müsnedü'n ileyh - مستدالیه) meful (veya müsned - مستند) ve fiil (veya rabita - رابطه) olmak üzere 3 tanedir.

a) Bir cümlede birden fazla müsnedü'n — ileyh görülebilir:
پدر وما در بفرزندان خود ککک می کنند .
(anne ve baba kendi evlatlarına yardım ediyorlar)

Yukardaki cümlede anne ve baba müsnedün — ileyh (özne)dirler.

Müsnedü'n — ileyh, *İsim, zamir, aded ve mastar* olabilir:

حسن آماده رفتن است (Hasan gitmeye hazırdır.)

O gitti.) اورفت .

سه از یکان است . (Üç rakamı birler hanesinden'dir)

دروغ گفتن گناه است . (Yalan söylemek günahdır.)

Müsnedü'n — ileyh, bazan da ism-i mastar şeklinde görülür:

ورزش موجب سلامتی است . (Sihhatın sebebi spordur.)

Fiil hiçbir zaman müsnedü'n-ileyh olamaz.

b) Bir cümlede birden fazla müsned de görülebilir:

انسان هر işte muktedir ve bilgindir.) (İnsan her işte muktedir ve bilgindir.)

Yukardaki cümlede muktedir ve bilgin müsneddir. Müsned, isim, sıfat, kinâye ve mastar olabilir:

دانش گنجی است . (İlim bir hazinedir.)

حسن عالم است . (Hasan âlimdir.)

راه راست این است . (Doğru yol budur.)

چاره کم خوردن است . (Çare, az yemektir.)

c) Mâna bakımından müsnedi, müsnedün — ileyhe isnad eden kelimeye rabita veya yüklem denir:

علی داناست . (Ali bilgindir.)

Yukardaki cümlede است (est) kelimesi rabita veya yüklemidir.

166- متمم (Mütemmim): Müsned ve müsnedin'n-ileyh'in mânasını tamamlayan kelimeye denir:

کشور ایران آباد است . (İran memleketi mamurdur.)

Yukardaki cümlede ایران kelimesi کشور (memleket) kelimesini tamamlıyor.

167- Eğer, müsned veya müsnedü'n-ileyh, muzaf (tamlanan) ve mevsuf olurlarsa, cümlenin sıfat veya muzafü'n-ileyh (tamlayan) i mütemmim olur:

Müsnedü'n-ileyh:¹ باغ شهرما سبز است (Bizim şehrin bahçesi yeşildir)
پیراهن سفید زود چرک میشود (Beyaz gömlek çabuk kirlenir.)
Müsned: فریدون سرکار است (Feridun iş başındadır)
هوشنگ روی زرد داشت . (Hüşeng'in yüzü sarı idi.)

168- Bazan müsnedü'n ileyh, bazan müsned bazan da her ikisi mütemmim olabilir. Sırasıyla örneklerini görelim:

- 1) دولت ایران نیرومند است . (İran devleti muktedir'dir)
- 2) حافظ شاعر شیرین سخن بود. (Hafız, tatlı sözlü şair idi)
- 3) آموزگار ما مرد خنده روئی است. (Bizim öğretmenimiz gülürlüdür.)

169- جمله معترضه (Cümle-i mu'tariza): Bir cümle veya ibârenin arasında gelip, o cümle ve ibâre ile ilgisi bulunmayan cümleye denir.

Örnek:

اگر خواهی بر دلت جراحی نرسد « که به هیچ مرهم به نشود» بانادان مناظره مکن .
(Gönlünde -ki hiçbir ilaçla iyileşmez- bir yara olmasını istemiyorsan cahil ile konuşma.)

170- Cümleler, کامل (kâmil), ناقص (nakıs) ve مکمل (mükemmel) olmak üzere üçe ayrılırlar:

- a) Anlam birliğine sahip cümleye kâmil cümle denir:
علم برای خدمت به بشر است . (İlim, insanlığa hizmet içindir.)
- b) Manası diğer bir cümle ile tamamlanan cümleye denir:
O cahilden uzaklaş... (O cahilden uzaklaş...) cümlesi nakıstır .
- c) Nâkıs cümleyi tamamlayan cümleye mükemmel cümle denir.
Kendini âlim zanneden o cahilden uzaklaş. (Kendini âlim zanneden o cahilden uzaklaş.)

171- Bir müsnedün-ileyh, bir müsned ve bir rabıtadan türemiş olan cümleye basit (ساده) cümle denir:

İlkokul açıktır. (İlkokul açıktır.)

¹ Müsned ve müsnedü'n-ileyhin birden fazla mütemmimi olabilir.

172- Cümleler diğer bir ayırıma göre dörde ayrılırlar:

- a) جمله خبری (Haber cümlesi): هوا گرم است . (Hava sıcaktır.)
b) جمله استفهائی (Soru cümlesi) : کی آمدی ؟ (Ne zaman geldin?)
d) جمله امری (Emir cümlesi) : برو مدرسه برو (Okula git.)
d) جمله شرطی (Şart cümlesi) : اگر درس نچوانی (Eğer ders çalışırsan موفق می شوی . muvaffak olursun)

173- تجزیه و ترکیب (Tahlil): Bir ibârede cümlelerin sayısı o ibaredeki fiillerin sayısına bağlıdır.

Meselâ, Sâdî'nin bu hikâyesinde:

هرگز از دور زمان ننالیده بودم و روی از گردش آسمان درهم نکشیده مگر وقتیکه پیام برهنه مانده بود و استطاعت پا پوشی نداشتم . بجامع کوفه در آمدم دلتننگ یکی را دیدم که پای نداشت . سپاس نعمت حق بچای آوردم و بر بن کفشی صبر کردم

Asla zamanın geçişinden şikâyet etmemiş ve günün seyrinden yüzümü buruşturmamıştım. Bir gün ayağım çıplak kalmıştı ve ayakkabı alacak gücüm yoktu. Sıkıntılı olarak Kûfe camiine girdim, ayağı olmayan bir adam gördüm. O zaman tanrıya şükredip ve ayakkabısızlığa sabrettim.

Bu ibârede görüldüğü gibi dokuz fiil vardır.

174- Fiiller bazen cümlede alâmetler ve belirtilere göre düşürülürler:

« فرهاد را گفتم که : تو از ایرج بزرگتری یانه ؟ گفت : آری »

(Ferhad'a, İrec'ten büyük olup olmadığını sordum. Evet dedi.) Yukardaki ibârede beş cümle vardır. Zira آری (hayır) ve آری (evet) kelimelerinden sonra; fiil, öndeki cümlelerin belirtisiyle düşmüştür.

175- Şimdi de aşağıdaki cümlelerin tahlilini yapalım:

فرزند بد کار به انگشت ششم ماند. اگر ببردش ، رنج برند و اگر نگاهش دارند زشت باشد.

(Hayırsız evlat altıncı parmağa benzer. Eğer keserlerse acır; eğer bırakılırlarsa çirkin gözüktür.)

Yukardaki ibârede bulunan beş fiil, beş cümleyi ifâde eder. Bir cümle veya ibâreyi tahlil etmek için, o cümle veya ibareyi aşağıda olduğu gibi iki kısma (tecziye ve terkip) ayırırız.

- a) Tecziye bölümünde, sırasıyla yazdığımız bu kelime ve harflerin, daha önce görmüş olduğumuz dokuz kelime gurubundan hangisine ait olduğunu belirtiriz.
b) Terkip bölümünde ise, bu kelime ve harflerin birlikte, cümle içindeki fonksiyonlarını birbirleriyle olan ilgilerini belirtiriz.

ترکیب	تجزیه	کلمه ها و حرفها
فاعل (مستدالیه)	اسم (عام - ذات - جامد - معرفه - بسیط - مفرد) صفت (صفت مرکب) حروف اضافه	فرزند بد کار به (ب)
(مفعول بو اسطه یا غیر صریح) فعل (رابطه)	اسم (عام - ذات - جامد - معرفه - بسیط - مفرد) عدد (عدد وصفی) فعل (مضارع - سوم شخص مفرد - لازم) حرف ربط (ربط بزندش با رنج برند)	انگشت ششم ما ند اگر
فاعل (مستدالیه) مفعول صریح (بیواسطه) فعل و فاعل فاعل	فعل (مضارع - سوم شخص جمع - متعدی) کنایه (ضمیر شخصی - سوم شخص جمع) کنایه (ضمیر متصل به جای انگشت) فعل (مرکب - مضارع سوم شخص جمع - متعدی) کنایه (ضمیر شخصی - سوم شخص جمع) حرف ربط («نگاهدارند» را به «زشت باشد» ربط میدهد) حرف ربط (ربط نگاهدارند با زشت باشد)	برند ند ش رنج برند ند و اگر
فعل و فاعل فاعل مفعول صریح (بیواسطه) فعل (رابطه)	فعل (مرکب - مضارع سوم شخص جمع - متعدی) کنایه (ضمیر متصل - سوم شخص جمع) کنایه (ضمیر متصل - سوم شخص مفرد) صفت (صفت مطلق) فعل (مضارع - سوم شخص مفرد از مصدر بودن)	نگاهدارند ند ش زشت باشد

Yani:

Keli- meler	TAHLİL	
	Tecziye	Terkip
فرزند	İsim (âm — zat — câmid — marife — basit — müfred)	Özne
بدکار	Sıfat (Birleşik sıfat)	
ب (به)	Harf-ı izâfe	
انگشت	İsim (âm — zat — câmid — mârife — basit — müfred)	Dolaylı tümleş
ششم	Aded (derece sıfatı)	
مانند	Fiil (muzârî — 3. tekil şahıs — lâzım)	Yüklem
اگر	Bağ (Keserlerse'yi "acı"ya bağlar.)	
ببرند	Fiil (muzârî — 3. çoğul şahıs — müte- âddi geçişli)	Özne
ند	Kinâye (3. çoğul şahıs zamiri)	
ش	Kinâye (bitişik zamir — انگشت yerine)	Türkçe
رنج برند	Fiil (bileşik — muzârî 3. çoğul şahıs — müteaddi)	Özne ve yüklem
ند	Kinâye (3. çoğul şahıs zamiri)	Özne
و	Bağ (زشت باشد، ؟ «نگاه دارند»)	
اگر	Bağ (" " 'e bağlyor)	
نگاهدارند	Fiil (bileşik — muzârî 3. çoğul şahıs — müteaddi)	Özne ve yüklem
ند	Kinâye (3. çoğul bitişik şahıs zamiri)	Özne
ش	Kinâye (3. tekil bitişik şahıs zamiri)	Türkçe
زشت	un yerine.)	
باشد	Sıfat (sıfat-ı mutlak)	
	Fiil (muzârî 3. tekil şahıs. masta- rından)	Yüklem

Okuduğumuz konuları, aşağıdaki tabloda şematik olarak gördükten sonra tahlile başlayabiliriz:

اقسام کلمه	
۱ — اسم	(عام - خاص) - (ذات - معنی) - (جامد - مشتق) - (معرفة - نكرة) (بسيط - مرکب) - (مفرد - جمع) اسم جمع - حالات اسم : مترادف - متشابه - متضاد - اسم فاعل اسم مفعول { بیواسطه (صریح) { بواسطه (غیر صریح) حالات اضافه : (ملکی - تخصیصی - تشبیهی - بیانی) - اسم تصغیر .
۲ — صفت :	صفت — موصوف — صفت فاعلی — صفت مفعولی — صفت ساده صفت مرکب — صفت متساوی صفت نسبی : (مطلق - تفضیلی - عالی) .
۳ — کنایه :	ضمیر — اسم اشاره — موصول — مبهات — ادوات استفهام ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ شخصی { متصل . نزدیک اشاره { منفصل و که وجه مشترک دور
۴ — عدد :	عدد — معدود — عدد اصلی — عدد ترتیبی — عدد کسری — عدد توزیعی .
۵ — فعل :	گذشته یا ماضی — حال یا مضارع — آینده یا مستقبل ↓ ↓ ↓ مطلق - استمراری - نقلی - بعید - اخباری - التزامی . . . . . فعل امر - فعل دعا - فعل لازم - فعل متعدی - فعل معلوم - فعل مجهول .
۶ — قید :	مختص - مشترک - زمانی - مکانی - مقدار - تاکید - ترتیب - نفی . . . . .
۷ - حروف اضافه :	ساده — مرکب .
۸ - حروف ربط	بسيط — مرکب .
۹ - اصوات :	تحسین — تنبیه — تعجب — افسوس — ندا .

F	T
ٲ	Â
ٲ	Maddeli elif
	Şapkalı elif
آب	Su
آباد	Mamur
آباد بودن	Mamur olmak
آبان	H. Ş. yılının 8. ayı
آرو	Haysiyet
آبله	Çiçek
آبی	Mavi
آتش	Ateş
آحاد	Birler (hanesi)
آخ	Ah
آخِر	Son-Başka
آدم	İnsan
آذر	H. Ş. yılının 9. ayı
آراسن	Süslemek
آرام	Yavaş
آرزو	Arzu
آری	Evet
آزاد	Hür, serbest
آزار	Eziyet
آزردن	Eziyet etmek
آسان	Kolay
آسایش	Rahatlık, huzur
آسمان	Gök
آسوده	Rahat
آسوده خیال	Rahat fikirli, Gönlü rahat
آش	Çorba
آشامیدن	İçmek
آشپز	Aşçı
آشفتن	Karışmak, Kızmak
آشفتنه	Perişan
آشکار	Aşikâr
آغاز	Başlangıç
آفتاب	Güneş ışığı

F	T
آفریدن	yaratmak
آفرین	Yarat, Ne güzel
آکندن	Doldurmak
آگاه	Haberdar, Bilen
آلفتن	Sinirlenmek
آماده	Hazır
آمدن	Gelmek
آمرزیدن	Affetmek
آموختن	Öğrenmek
آموز	Öğren
آموزگار	Öğretmen
آمیختن	Karıştırmak
آن	Kısa zaman, O (zamir)
آنان	Onlar
آنجا	Orada
آنچه	O şey ki
آنکارا	Ankara
آنکارائی	Ankaralı
آنکه	O ki
آنها	Onlar
آوردن	Getirmek
آه	Ah
آهسته	Yavaş
آهن	Demir
آهنگ	Kast, Niyet
آهنگر	Demirci
آیا	Acaba
آینده	Gelecek
آینه	Ayna
الف	Elif
ا	Alfabenin birinci harfi
ابتداء	Başlangıç
ابتدائی	İlk-İlksel
ابد	Daimi
ابدأ	Katiyen, Ebediyyen
ابر	Bulut
أبرو	Kaş
أبن	Oğul

F	T	F	T
ابن سینا	İbn-i sina	استخوان	Kemik
اتفاق	İttifak, Birleşme	استراحت	Dinlenmek
اتفاقاً	Tesadufen	استطاعت	Güç, imkan
اتمام	Bitirmek	استفهام	Soru
اتومبیل	Araba	استقبال	Gelecek zaman
اجاره	Kira	استکان	Çay bardağı
اجازه	İzin	استمرار	Devam
احترام	Saygı	استن	Var olmak
احترام گذاشتن	Saygı göstermek	اسفند	H. Ş. yılının 12. ayı
احسان	İyilik	اسکله	İskele
احسن	Aferin	اسم	İsim
احمد	En beyenilmiş Ahmet (isim)	اسم اشاره	İşaret ismi
احمق	Ahmak	اسم جمع	Çoğul ismi
احوال	Haller, Durumlar	اسم فاعل	Etken ortağ
احولپرسي کردن	Hal sormak	اسم مفعول	Edilgen ortağ
احیاناً	Muhtemilen	اسیر	Esir
اخبار	Haberler	اشکک	Göz yaşı
اختلاف	İhtilaf	اصل	Asıl
اخلاق	Ahlak	اصلاً	Asla
اداره	Daire, Büro	اصوات	Ünlemler
ادب	Edeb	اصله	Ağaçlar sayısında adedile madud arasında gelir.
آدبیات	Edebiyat	اضافه	Fazla, Artma, Tamlama
ادوات	Edatlar	اطاق	Oda
اذیت	Eziyet	اطفال	Çocuklar
اذیت کردن	İncitmek, Eziyet etmek	اعداد	Sayılar
اردی ههشت	H. Ş. yılının 2. ayı	اعلی	Daha yüce
ارزان	Ucuz	افتادن	Düşmek
از	Den (ek)	افروختن	Yakmak
از چه	Neden	افزودن	Fazlalaştırmak
از کجا	Nereden	افسوس	Yazık
از که	Kimden	افشاندن	Serpemek
اسب	At	افعال	Fiiller
اسبی	Bir at	افکنندن	Atmak
است	Dır, Dir, Dür.	اقبال	Kabul etmek, Talih
استاد	Ustad, Proffesör	اقسام	Türler, Çeşitler.
استانبول	Istanbul	اکرام	Hürmet etmek, Saygı göstermek.
استانبولی	Istanbullu	آکنون	Şimdi, Şu'anda.
استثناء	İstisna		

F	T
الآن	Ancak, Meğer
الآن	Şimdi, Şu'anda.
البيته	Elbette
الساعة	Şimdi, Hemen
الفباء	Alfabe
الهي	Allahım
الهيئات	Îlâhiyat
امتحان	İmtihan
امر	Emir
امروز	Bugün
امسال	Bu sene
امشب	Bu gece
امكان	İmkan
اميد	Ümit
ان	Çoğul eki
اندازه	Ölçü, Endaze
اندك	Az
اندكى	Biraz
اندوختن	Biriktirmek, Tasarruf etmek.
اندودن	Üstünü örtmek, Sıvamak
اندوه	Sıkıntı
اندیشه	Endişe, Korku, Düşünce
اندیشیدن	Endişelenmek, Düşünmek.
انسان	İnsan
انصاف	İnsaf
انعام	Bahşiş
آنقدر	O kadar
انگاشتن	Zannetmek, Tasavvur etmek.
انگشت	Parmak
انگشتر	Yüzük
انگلیسی	İngilizce, İngiltereli.
انگیزه	Yerinden oynatmak, tahrik etmek, koparmak.
او	Sebep
اوشان	O (3. şahıs işareti)
او صاف	Onlar (3. şahıs zamiri)
	Vasıflar

F	T
اول	Birinci
اولا	Evvelâ
اهورامزدا	İyilik tanrısı
ای	Ey
ایا	Ey
ایران	İran
ایرانی	İranlı
ایدر	Burada
ایدون	Şimdi
ایرج	Feridunun-oğlu İrec (isim)
ایستادن	Durmak
ایشان	Onlar (3. şahıs zamiri)
ای کاش	Keşke
این	Bu
اینان	Bunlar
اینجا	Burada
اینگونه	Böylece
اینها	Bunlar

ب — Be

ب	be
ب	Farsçanın 2. Harfi.
با	İle-İzafet harflerinden
باب	Kapı
بابا	Peder, Baba
باچه	Ne ile
باختن	Yanılmak, kaybetmek.
بار	Yine, yük
باریدن	Yağmak
باز	Açık
باز آمدن	Geri dönmek
بازار	Pazar
بازدید	Ziyaretin iadesi.
بازرگان	Tüccar
بازیدن	Ütülemek
بازی	Oyun
بازی کردن	Oynamak
باش	Ol
باشیدن (بودن)	Var olmak

F	T	F	T
باعقل	Akıllı	برادر	Birader, Erkek kardeş.
باغ	Bahçe	بران	Sür
باغات	Bahçeler	برای	için
باغبان	Bahçıvan	برای چه	Ne için
باغچه	Küçük bahçe	بر خاستن	Kalkmak
باغ و حش	Hayvanat bahçesi.	برخی	Bazı
باقن	Dokumak	بر داشتن	Almak, kaldırmak.
با قاعده	Kaideli	بر دن	Götürmek
با که	Kim ile	بر س	Yetiş
بالا	Üst	بر ف	Kar
بالیدن	İftihar etmek	برقرار	Tesbit
بامداد	Sabahleyin	برگ	Yaprak
بانگ	Ses	برنده	Keskin
بانو	Bayan, Hanım	برهان	Kurtar
باید	Gerekir	بر هنه	Çıplak
بایستن	Gerekmek	بریدن	Kesmek
بپر	Pars	بزرگ	Büyük
بپاش	Serp	بزرگوار	Büyük
بپسهای	Yol al	بزرگی	Büyüklük
بت	Put	بزودی	Hemen
بتخانه	Put evi	بس	Yeter, Kâfi
بچه - بچه	Neye, çocuk	بسا	Çok
بچین	Kopar	بستن	Bağlamak
بخدا	Allah için	بسته	Bağlı, Bağlanmış
بخرد	Akıllı	بسیار	Çok
بخش	Parça, bölge, bölüm.	بسیط	Basit, Düz
بخشش	Bahşiş	بعد	Sonra
بخشیدن	Bağışlamak	بعضا	Bazen, Arasına
بد	Kötü	بعید	Uzak
بدان	Bil	بکجا	Nereye
بدرو	Biç	بکن	Kaz
بدکار	Kötü işler yapan	بگزین	Seç
بدم	Üfle	بلکه	Belki
بدن	Vücut	بلند	Uzun
بدو	Kaç	بلی	Evet
بدین جا	Buraya	بمان	Kal
بر	Üst	نپده	Köle
برابر	Beraber	بودن	Var olmak (imek fiili)

F	T
بوستان	Bostan, Bahçe
بوسیدن	Öpmek
به	İyi, Ayva
به به	Ne güzel
بہتر	Daha iyi
بہترین	En iyi
بہر	İçin
ہرام	İsim, Merrih, Mars
بہرہ	Hisse
ہمن	H. Ş. yılının 11. ayı
ہین	En iyi
بیازار	İncit
بیاشام	İç
بیاکن	Doldur
بیانی	Beyaneden
بیاور	Getir
بی چون و چرا	Nedensiz, Denmeksizin
بیختن	Elemek
بیدار	Uyanık
بیدار شدن	Uyanmak
بیرون	Dışarı
بیثرن	Özel isim
بیست	Yirmi
بیش	Fazla
بی قاعدہ	Kaidesiz
بی گفتگو	İtirazsız
بی گمان	Şüphesiz
بیم	Korku
بیمناک	Korkulu
بین	Gör
بینا	Gören
بینائی	Göz
بینداز	At
بیندای	Sıva
بیندوز	Tasarruf et
بینگار	Zannet
بینی	Burun

F	T
پ	P
پ	Farsçanın 3. harfi
پا	Ayak
پاپوش	Bir çeşit terlik papuç.
پاداش	Ödül
پادشاہ	Padişah
پارچہ	Parça, kısım, kumaş
پارہ	Parça, yırtık
پاسخ	Cevap
پاشیدن	Serpmek.
پاک	Temiz
پاک کردن	Temizlemek
پاکت	Zarf
پاکنویس	Temize çekilen yazı
پاتردہ	Onbeş
پانصد	Beşyüz
پایان	Son.
پختن	Pişirmek
پخش	Yayma
پخش کردن	Yaymak, Dağıtmak
پدر	Baba
پدر بزرگ	Dede
پدر زن	Kayın peder
پذیرفتن	Kabul etmek
پر	Dolu
پرتقال	Portakal
پرداختن	Ödemek
پردہ	Perde
پرسان	Soran
پرستیدن	Tapmak
پر سیدن	Sormak
پرواز	Uçuş
پرواز کرن	Uçmak
پروردگار	Tanrı
پرہیز	Perhiz
پریشان	Perişan
پس	Öyleyse
پس	Arka, neticeten

F	T
پسر	Oğlan, oğul
پس فردا	Öbürgün, Yarından sonra
پسندیدن	Beğenmek
پشت	Arka
پشم	Yün
پشمینه	Yüne mensup, yünlü
پلنگ	Kaplan
پلنگ آسا	Kaplan gibi
پنج	Beş
پنجاه	Elli
پنجشنبه	Haftanın 6. günü
پنجمین	Beşinci
	Perşembe
	Beşinci
پنج یک	Beşte bir
پنداشتن	Düşünmek, tasavvur etmek
پنهان	Gizli
پنهانگی	Gizlice
پوشیدن	Giymek
پهنا	Genişlik-en
پی	İz-Arka
پیاده	Yaya
پیراستن	Süslemek
پیراهن	Gömlek
پیش	Ön-ileri
پیغمبر	Peygamber
پیمودن	Yol almak-ölçmek
پیوسته	Daima
T	T
ت	Farsçanın 4. Harfi
تا	Bağ, İzafet-harfi, Kadar
تاب	Tahammül, Bükme
تابان	Parlak
تاییدن	Parlamak
تابستان	Yaz
تاچند	Ne kadar
تاختن	Saldırmak, Kızmak

F	T
تاریک	Karanlık
تازیدن	Saldırmak
تاک	Ne zamana kadar
تاکید	Kuvvetlendirme
تام	Tam
تانک	Tank
تبعیض	Ayrırtetme
تجزیه	Tahlil
تحت	Alt
تخذیر	Sakınma
تحسین	Methetmek, Takdir etme.
تحلیل	Çözümleme
تختخواب	Karyola
تخته	Tahta
تخصیص	Ayırma
تدبیر	İdarecilik
تدریس	Ders verme
تر	Yaş, taze, ıslak (Derece eki)
ترتیب	Tertip, sıra
ترتیبی	Sıralama, Derecelendirme
تردید	Tereddüt, Şüphe
ترس	Korku
ترکان	Türkler
ترکیب	Terkip, şekil, Tahlil.
تشبیه	Benzetme
تشبیهی	Benzetme
تشدید	Sertleştirme
	Bir harfi çift okumak için üzerine konulan şu işaret (")
تشک	Yatak
تشکر	Teşekkür
تشنه	Susuz, susamış
تصادف	Tesadüf
تصغیر	Küçültme
تعجب	Hayret
تعطیل	Tatil

F	T
تفضیلی	Mukayeseli
تفنگ	Tüfek
تفو	Yazıklar olsun
تق تق	Çivi ve kapıya vurma sesi
تقریباً	Yaklaşık olarak, Tahminen
تلفظ	Telaffuz, Bir harf veya kelimeyi söyleme.
تلفن	Telefon
تلویزیون	Televizyon
تمام کردن	Bitirmek
تمنا	Temenni
تن	Beden
تنبیه	Uyarma, Cezalandırma.
تندرستی	Sıhhat
تنها	Yalnız
تو	Sen
توان	Kuvvet
توانا	Güçlü
توانستن	Muktedir olmak, yapabilmek
توانگر	Zengin
تواننده	Muktedir olan
توبه	Tövbe
توپ	Top
توزینغی	Üleştirme, Eşit bölme: 2. 2 - 3.3-5.5 gibi
تهران	Tahran
تیر	Direk
تیر	H. Ş. Yılıının 4. ayı

ث	S
ث	Farsçanın 5. harfi
ثابت	Sabit, duran
ثانی	İkinci
ثانیاً	İkinci olarak
ثروت	Zenginlik
ثمر	Meyve

F	T
(ج) چیم	C
ج	Farsçanın 6. harfi
جا	Yer
جام	Cam
جامد	Camit-Katı.
جامع	Etraflı-Mükemmel
جان	Ruh-gönül
جاهل	Cahil
جاهلانہ	Cahilâne
جراحت	Yara
جرم	Suç-cürüm
جرنگ	Madeni para sesi
جز	Hariç-Müstesna
جز	Parça-Kesim
جستن	Aramak
جستن	Sıçramak, Atlamak
جشن	Şenlik, Bayram
جشن گرفتن	Kutlamak
جفاپیشه	Zulüm eden
جفت	Çift
جلد	Cilt
جلو	Ön-İleri
جمع	Çoğul-Toplama
جمع کردن	Toplamak
جمعه	Haftanın 7. günü tatil.
جمله	Cümle
جنگ	Savaş
جنگجو	Savaşçı
جنگیدن	Savaşmak
جوان	Genç
جوانمرد	Genç adam (yiğit)
جوراب	Çorap
جهان	Cihan, Âlem
جهت	Cihet Taraf-yön Sebep.
جهیدن	Sıçramak
چیر چیر	Böcek sesi
چیک چیک	Serçe ve benzeri kuşların sesi

F	T
چ	Ç
	- Ç -
چ	Farsçanın 7. harfi Çevik, çabuk
چاره	Çare
چپ	Sol
چرا	Neden, Niye, Niçin
چراغ	Lamba
چرک	Kirlenmiş
چسان	Nasıl, Ne gibi
چشم	Göz
چشم آهو	Ceylan gözlü
چقدر	Ne kadar, kaç
چگونگی	Nitelik
چگونه	Nasıl, nebiçim
چنان	Şöyle, onun gibi
چنانچه	Eğer
چنانکه	Şöyleki
چند	Kaç
چندان	O kadar, miktar
چنین	Bu şekilde Böyle
چوب	Ağaç, sopa
چون	Nasıl, çünkü
چون و چرا	Nasıl ve Neden
چه ؟	Ne ?
چهار	Dört
چهارده	Ondört
چهارشنبه	Haftanın 5. günü
چهاصد	Dört yüz
چهاریک	Dörttebir
چهل	Kırk
چیدن	Koparmak
چیز	Şey
ح	H
	- H -
ح	Farsçanın 8. harfi
حاشا	Katiyen, Sakın.

F	T
حافظ	İrânın Tanınmış Şairi, Hafız, Ezberebilen
حال	Hal-Şimdi Keyfiyet
حالات	Haller-(Durumlar)
حاليه	Durum Keyfiyet
حبذا	Ne mutlu ne kadar güzel
حتماً	Muhakkak
حرکت کردن	Hareket etmek
حروف اضافه	İzafet-Harfleri
حسادت	Kıskançlık
حسد	Kıskançlık
حسن	Hasan
حسود	Kıskanç
حسین	Hüseyin
حق	Hak, hakikat Emek
حکایت	Hikaye
حلقه	Halka
خ	Ḫ
	-H-
خ	Farsçanın 9. harfi
خارج	Dış
خاستن	Kalkmak
خاص	Has, Özel
خاطر	Hatır, gönül Fikir.
خاموش	Sessiz, sönmüş
خانه	Ev
خدا	Tanrı
خدا حافظ	Allaha ısmarladık.
خدا حافظی کردن	Veda etmek Allaha ısmarladık demek
خداوند	Tanrı
خدمت	Hizmet
خدیو	Sultan Sulta, Hıdır
خر	Eşek
خراب	Bozuk
خراب شدن	Bozulmak
خرداد	H. Ş. yılının 3. ayı

F	T
خرد	Akıl
خردمند	Akıllı
خروار	3 yüz kilo
خروش	Bağırma
خریدار	Satın alıcı
خریدن	Satın almak
خستگی	Yorgunluk
خستن	İncitmek
خسته	Yorgun
خش خش	Hışkırdama, yaprak hışkırtısı
خشک	Kuru
خشک کردن	Kurutmak
خشم	Öfke
خشمگین	Öfkeli
خفتن	Uyumak
خلف	Arka
خندان	Gülen, şen
خنده	Gülme, Gülüş
خنه رو	Güler yüzlü
خندیدن	Gülmek
خنک	İyi güzel
خواب	Uyku
خواب آلوده	Uykulu
خوابیدن	Uyumak
خواستن	İstemek
خواندن	Okumak
خواهر	Kızkardeş
خواهش	Rica
خوب	İyi
خوبرو	Güzel yüzlü
خود	Kendi
خوردن	Yemek
خورشید	Güneş
خوش	Güzel
خوشا	Ne güzel, Çok iyi
خوشی	Kendi
خوشتن	Kendi
خیال	Hayal

F	T
خیانت	Hiyanet
خیر	Hayır
خیلی	Çok, fazla
دال (د)	D
-D-	
د	Farsçanın 10. harfi
داخل	İç
داد	Adalet, Verdi
دادن	Vermek
داشتن	Malik olmak
دانا	Bilgin
دانستن	Bilmek
دانش	Bilgi
دانش آموز	Öğrenci
دانشجو	Fakülte Öğrencisi
دانشکده	Fakülte
دانشگاه	Üniversite
دانشمند	Alim, Bilgin
دانشور	Bilgin
دام	Devamlı
دبستان	İlk Okul
دختر	Kız
در	Kapı, ismin de hali
در آمد	Gelir
در آوردن	Soyunmak, Çıkarmak
درخت	Ağaç
درختی	Bir ağaç
درد	Gam-Acı
دردم	Hemen
دزد	Hırsız
درس	Ders
در سخوان	Çalışkan, Ders okuyan
در شکه	Faytun
درنده	Yırtıcı
در نده خوی	Yırtıcı huylu
درودن	Biçmek
دروغ	Yalan
دروغگو	Yalan söylemek, Yalancı

F	T
درون	İç
درهم کشیدن	Buruşturmak
دریافتن	Anlamak, İdrak etmek
دریدن	Yırtmak
دست	El-takım
دست پخته	Elile pişmiş
دستکش	Eldiven
دستگاه	Takım, Cihaz, Tezgah.
دستمال	Mendil
دسته	Gurup
دسته دسته	Gurup, Gurup
دشمن	Düşman
دعا	Dua
دفتر	Defter
دل	Gönül
دلتننگ	Sıkıntılı
دلسوخته	Yüreği Yanık, dertli
دلسوز	Gönül yakan, Acıyan
دلیر	Pehlivan, Yiğit
دلیل	Sebep, Delil
دم	Nefes
دمیدن	Üflemek
دنگ دنگ	Saat ziline sesi.
دو	İki
دوازده	Oniki
دواندن	Koşturmak
دوانیدن	Koşturmak
دوباره	Tekrar
دوختن	Dikmek
دودو	İki, İki.
دور	Devir, Dönme
دور	Uzak
دوست	Dost
دوستان	Arkadaşlar
دوست داشتن	Sevmek
دوشنبه	Haftanın 3. günü
دولت	Devlet
دوم	İkinci

F	T
دومین	İkinci
دویدن	Kaçmak
دویست	İki yüz
ده	On
ده	Yer, Köy
دهات	Köyler
دهش	Veri, ihsan verme
دهکده	Köy
دهگان	Onlar
ده یک	Onda bir,
دی	H. Ş. Yılıının 10. ayı.
دیار	Diyar.
دیدن	Görmek
دیده	Göz
دیر	Geç
دیگری	Diğeri, Başkası
دیوار	Duvar
ذال (ذ)	Z
	-Z-
ذ	Farsçanın 11. Harfi
ذات	Zat-Asıl, Cevher
ذوق	Zevk
ر	R
	-R-
ر	Alfabenin 12. harfi.
را	İsmin İ hali Tümleç işa- reti
رابطه	Bağ
راحت	Rahat
رأس	Baş
راست	Sağ, Doğru, Düz
راستگو	Doğru söyleyen
راضی	Memnun, Razi
رانند	Sürmek, Kovmak
راه راست	Doğru yol
ربودن	Kapmak
رسن	Kurtulmak

F	T
رستن	Bitmek
رسیدن	Yetişmek
رشكك	Haset
رفتار	Davranış
رفتگان	Geçmişler, Gidenler (ölenler)
رفتن	Gitmek
رفتن	Süpürmek
ركسانه	Kız ismi
رنج	Zahmet, İstırap
رنجبر	Zahmet çeken, işçi
رنج بردن	Zahmet etmek
رنجور	Hasta, Rahatsız
رو	Üst, yüz
روا	Giden, Münasip
روان	Giden
روبرو	Karşı, karşıya
رود	Nehir
روز	Gündüz
روزگار	Zaman, Asır, Dünya
روشن	Aydın
روشن کردن	Aydınlatmak
روی	Yüz, üst
روئیدن	Bitmek
رهاندن	Bırakmak, Kurtarmak
رهیدن	Kurtarmak
ریختن	Dökmek
ریشتن	Eğirmek
ز	Z

-Z-

ز	Alfabenin 13. harfi.
زادن	Doğmak
زائیدن	Doğmak
زاغ چشم	Mavi gözlü
زانو	Diz
زبان	Dil, Lisan
زبر	Üst, kısa hareketlerin birisi.

F	T
زخم	Yara
زدن	Vurmak
زر	Altın
زرد	Sarı
زرنگك	Çevik, Becerikli, Açık göz
زشت	Çirkin
زمان	Zaman, Vakit
زمستان	Kış
زمین	Yer
زن	Kadın, Vurmak mastarının müzarî kökü
زنانه	Kadına mensup, kadına ait
زن پدر	Üveyanne
زنچیر	Zincir
زندگی	Dirilik
زندگی کردن	Yaşamak
زنده کردن	Diriltmek
زنگك	Zil
زنگك زدن	Zilçalmak
زود	Çabuk
زود رنج	Alınan
زیاد	Çok
زیان	Zarar
زیانکار	Zarar veren
زیبا	Güzel
زیر	Alt
زیرك	Zeki, Akıllı
زیستن	Yaşamak
زیهار	Sakin
زیور	İsim, Süs

ژ J

-J-

ژ	Alfabenin 14. harfi
ژنده	Eski, Yırtık

F	T
سین (س)	S
	-S-
س	Alfabenin 15. harfi
ساختمان	Bina
ساختن	Yapmak
ساده	Basit, Düz, Mutlak
ساعت	Saat
سال	Yıl
سالم	Sağlam
سایه	Gölge
سبب	Sebepl
سبحان	Temiz, Tenzih, Tanrı
سبحان الله	Hayret ünlemi (Tanrı temizdir)
سبز	Yeşil
سبک	Metod, Tarz
سپاس	Şükür
سپاه	Ordu
سپردن	Teslim etmek, Bırakmak
سپس	Sonra
ستادن	Almak
ستاره	Yıldız
ستودن	Methetmek
صبح	Sabah
سخت	Zor, Güç
سخن	Söz, Lâf
سخن دان	Edip, Bilici
سخن گو	Sözlü, söz söyleyen, Konuşmak
سد	Baraj
سده	Yüzyıl, Bayram.
سر	Baş
سر	Sır
سر اسر	Baştanbaşa
سر آغاز	Başlangıç
سر انجام	Son, Nihayet
سر ایدار	Kapıcı
سر باز	Asker

F	T
سرد	Soğuk
سرد کردن	Soğutmak
سرزمین	Ülke, Arazi
سرو	Selvi
سرودن	Şiir söylemek
سزا	Mükafat, ceza
سزاوار	Lâyık
سزیدن	Lâyık olmak
سست	Gevşek
سعادت	Mutluluk
سفتن	Delmek
سفر	Yolculuk
سفید	Beyaz
سفید رود	Nehir ismi
سفید کردن	Beyazlaştırmak
سکک	Köpek
سلام کردن	Selâmlamak
سماهی	Kulak yoluyla İşitilen
سن	Yaş
سنگک	Taş
سنگین	Taşa mensup ağır zor
سو	Taraf, ışık
سوار	Binici
سوار شدن	Binmek
سواره	Suvari, Ath
سوختن	Yanmak
سودن	Sürtmek
سوز	(Ek) Yakan
سوزاندن	Yandırmak, Yakmak
سوگند	Yemin
سوم	Üçüncü
سوی	Taraf
سه	Üç
سهراب	İsim
سه سه	Üçer, Üçer
سه شنبه	Haftanın 4. günü (Salı)
سی	Otuz
سیر	Sarmısak

F	T
سیر	Tok
سیرت	Huy-İç sıfat, Tabiat
سیزده	Onüç
سید	Üç yüz
سیم	Gümüş
سیم	Üçüncü
سینما	Sinema
سیمین	Gümüşten, Gümüşe mensup
سیمینه	Gümüşe mensup
سینه	Göğüs
سیواس	Türkiye'de bir Şehir
سیواسی	Sivash
سیه	Siyah

(ش) شین

Ş

—Ş—

ش	Alfabenin 16. harfi.
ش	Tekil üçüncü şahıs bileşik zamir eki.
شاخ	Boynuz
شاخه	Dal-Budak
شاد	Sevinçli
شادان	Neşeli, Sevinçli
شادی	Neşelik, Sevinç
شاعر	Şair
شاگرد	Talebe, çırak
شال	Kuşak, Şal
شال گردن	Kaşkol
شازده	Onaltı
شاه	Padişah, Kıral
شاهانه	Kırala mensup Şaha lâyük
شاهوار	Şaha lâyük
شاید	Belki-Şayet lâyük olur
شایستن	Yakışmak
شایسته	Layık
شب	Gece
شبانه	Geceleyin Geceye ait
شتا	Kış

F	T
شتاب	Acele
شتاقتن	Acele etmek
شتر	Deve
شتر بان	Deveci
شخص	İnsan-Kişi
شخصی	Şahsi-Hususi
شدن	Olmak
شده	Şedde-teşdit
شرط	Şart
شرع	Şeriat
شرف	Şeref
شرکت	Şirket-Ortaklık
شرم	Utanc
شرمسار	Utanan
شرمنده	Mahcup-Utanan
شروع	Başlama
شروع کردن	Başlamak
شریک	Ortak
شستن	Yıkamak
شش	Altı
ششصد	Altıyüz
ششم	Altıncı
شصت	Altmış
شعر	Şiir
شغل	İş-Meslek
شفاهی	Sözlü
شفقت	Şefkat
شک	Şüphe
شکار	Av-Avcılık
شکارگاه	Av yeri,
شکافتن	Yırtmak, Yarmak-Sök- mek
شکایت	Şikayet
شکر	Toz şeker
شکر	Şükür
شکر کردن	Şükür etmek
شکستن	Kırmak
شکسته دل	Kırılmış, Gönül

F	T
شکوفه	Meyve, Ağacının, Çiçeği
شگفتا	Hayret
شلوار	Pantolon
شما	Siz, 3. ayrı zamir
شمردن	Saymak
شمشیر	Kılıç
شناختن	Tanımak
شنبه	Haftanın 1. günü
شنفتن	İşitmek
شنوا	İşiten
شنودن	İşitmek
شنیدن	İşitmek, Duymak
شهر	Şehir
شهریور	H. Ş. yılının 6. ayı
شیر	Süt
شیر	Aslan
شیر	Musluk
شیراز	Iranda bir şehir
شیرازی	Şirazlı
شیرین	Tatlı
شیشه	Cam-Şişe
(ص) صاد	Şad

-S-	
ص	Alfabenin 17. harfi
صابر	Sabırlı
صاحب	Sahip, Malik
صاحبخانه	Ev sahibi
صاحبدل	Derviş, Arif
صاف	Halis, Temiz
صبح	Sabah
صبر	Sabır
صحبت	Sohbet, Konuşma
صد	Yüz
صدا	Ses
صدا کردن	Çağırarak
صدر	Baş, Göğüs, Yüce
صدگان	Yüzler
صدیک	Yüzdebir

F	T
صریح	Açık, sarıh
صف	Sıra, kuyruk
صفات	Sıfatlâr
صفت	Sıfat
صفت فاعلی	Etken, Ortaç
صفت مفعولی	Edilgen, Ortaç
صفحه	Sayfa
صلح	Barış, Sulh
صورت	Yüz, Şekil
صوفی	Sofu, Derviş
صوفیگری	Sofuluk
صید	Av
صیف	Yaz, Mevsimi

(ض) ضاد	Zad
-Z-	
ض	Alfabenin 18. harfi
ضد	Zıt, Karşıt
ضرر	Zarar, Ziyan
ضروری	Zorunlu, Zaruri
ضعف	Zâf, Zayıflık
ضمانت	Tazmin, Kefil olmak
ضمناً	Zimnen, Dolayısıyla
ضمیر	Zamir İnsanın iç yüzü

ط - طا	Ta
--------	----

-T-	
ط	Alfabenin 19. harfi.
طائفه	Kabile, Bölük
طاقت	Kuvvet
طاقه	Takım, Bir parça
طب	Tıp, Doktorluk
طبقه	Kat, Derece, Tabaka, Sınıf
طرف	Yön, Taraf
طریق	Yol, Cadde, Metot.
طفل	Çocuk
طلا	Altın
طلب	Dileme, İsteme

F	T
طالبین	Talepetmek
طمع	Aç gözlülük
طول	Boy, Uzunluk
ظ - ظا	Za
-Z-	
ظ	Alfabenin 20. harfi
ظالم	Zülümnden
ظاهر	Açık, Belli
ظرف	Kap, kılıf Mahfaza
ظفر	Zafer
ظن	Zan, Şüphe
ظهر	Arka
ظهر	Öğle
ع عین	Ayn
-A-	
ع	Alfabenin 21. harfi.
عابد	İbadeteden
عادت	Ahşkanlık, Adet.
عادل	Adil, Adaletli
عادل بودن	Adaletli olmak
عاشق	Âşık
عافیت	Sıhat, Afiyet
عافیت	Son, Akıbet
عاقل	Akıllı, Uslu
عاقلا نه	Akıllica
عالم	Dünya
عالم	Bilgin
عالی	Yüce, Üstün
عام	Kamu, Umuma ait
عبادت	İbadet
عبارت	İbaret
عجالتاً	Şimdilik
عجایب	Acayip
عجبا	Acaba, Hayret
عجم	Arap olmıyanlar İrani halar
عداوت	Düşmanlık
عدد	Adet, Sayı

F	T
عدل	Adalet
عرا ده	Ağır silâh, Takımı
عرض	Sunma.
عرض	Genişlik, en
عرض	Namus, İrz
عرعر	Anırma
عرق	Ter, Rakı
عرق	Damar, Kök
عروس	Gelin
عریضه	Dilekçe
عزت	İzzet, İtibar
عسکر	Asker
عسل	Bal
عشر	Ondabir
عشرات	Onlar
عصب	Sinir
عصر	İkinci, Devre Asır
عصیان	İsyan, Ayaklanma
عطا	Bahşış, Bağış
عطف	Atf. Yönelme Bağ
عقل	Akıl
عقیده	İnanç, Kani
عکس	Zıt, Fotoğraf
علاج	Çare, İlaç
علت	İlgi, Bağ ilişik, Sebep,
	Hastalık
علم	İlim, Bilgi
علم	Bayrak, İşaret,
علی	H. Z. Ali Yüce, Yücelik
عمارت	Bina, Umran
عمد	Kast, Niyet
عمر	Ömür, Yaş Hayat
عمل	İş, Amel
عمو	Amca
عمه	Hala
حنان	Dizgin
عنقریب	Hemen, Pek yakında
عوض	Karşılık, Bedel

F	T	F	T
ع و عو	Köpek havlaması Ov, ov.	فراموش	Unutma,
عهد	Söz verme, Yemin.	فراوان	Çok
عهده	Sorumluluk, Söz verme	فراهم	Hazır
عيان	Belli, Açık	فرزند	Evlât
عيب	Noksan, Ayıp	فرستادن	Göndermek
عيد	Bayram	فرسودن	Yorulmak
عيش	Zevk ve Sefa Eylence	فرض	Farz
عين	Göz, Aynı	فرق	Fark, imtiyaz
غ غين	Gayn.	فرماندار	Kaymakam, Vali
	-G-	فرمودن	Buyurmak
غ	Alfabenin 22. harfi	فروختن	Satmak
غايب	Bulunmayan Hazır olma- yan	فروردين	H. S. Yılıının ilk ayı
غايب بودن	Bulunmamak	فروش	Satış
غافل	Habersiz	فروند	Tane, Takım, Adet
غالب	Üstüngelen Galip	فرودگاه	Hava alanı
غالباً	Ekseriya	فرهاد	Ferhat, Özel İsim
غرض	Maksat, Niyet	فرهنگ	Eğitim, Maarif, Kültür
غروب	Güneş batması	فريب	Aldatma
غريب	Yabancı, Acayip	فريدون	Özel isim
غزل	Gazel	فريفتن	Aldatmak
غضب	Öfke	فزون	Çok, ziyade
غم	Gam, Keder	فصل	Ayırma, mevsim
غمناك	Üzüntülü Kederli	فعل	Fiil
غنودن	Uyumak	فعلماً	Şimdilik
غير	Den başka, Öbürü, Diğeri	فوج فوج	Gurup, Gurup
	F	فوراً	Derhal
	-F-	فوق	Üst
ف	Alfabenin 23. harfi	فيل	Fil
فارس	İranda bir bölge	ق قاف	Gaf
فاسد	Bozuk, Çürük		-G-
فاش	Açık, İfşa	ق	Alfabenin 24. harfi
فاضل	Faziletli, Bilgin	قاچ	Dilim
فاعليت	Özne durumu	قادر	Güçlü
فايده	Fayda, yarar	قاعده	Kanun, Kural, Kaide
فداكار	Fedakâr	قالی	Halı
فرار	Firar, Kaçma	قانون	Kanun
		قبضه	Silah, takımı, Sap.
		قبل	Ön, Geçen

F	T
قبول	Kabul
قبول شدن	Kabul olmak, Kazanmak
قد	Boy
قدام	Ön
قدر	Kader
قدرت	Kudret
قرآن	Kur'an
قرض	Borç
قريب	Yakın
قريه	Köy
قسم	Yemin
قسم	Kısım, Bölüm
قشنگ	Güzel
قصد	Niyet, Kast
قصه	Hikaye, Kıssa
قصيده	Kaside
قطره	Damla
قطع	Kesme, Kesin
قطعه	Parça, Kıt'a
قلاده	Zincir, Gerdanlık
قلب	Kalp, Yürek
قلم	Kalem
قليل	Az
قليلاً	Biraz
قر	Ay, İsim
قنات	Yeraltındaki Örtülü su
قواره	Boy, Biçim Bir elbiselik kumaş
قوت	Kuvvet güç
قياسی	Kıyasen, Kuralı
قيد	Zarf, Bağ
قيود	Kayıtlar Zarflar
ك كاف	Kaf.

-K-

ك	Alfabenin 25. harfi
ك	Küçültme eki
كار	İş
كارد	Bıçak

F	T
كارکردن	Çalışmak
كارمند	Memur, İş Sahibi
كاروان	Kervan
كاروانسرا	Kervansaray
كاستن	Eksiltmek
كاش	Keşke
كاشكى	Keşke
كاغذ	Kağıt
كامل	Noksansız
كامياب	Muvaffak, Bahtiyar
كافتن	Yırtmak
كباب	Kebap
كت	Ceket
كتاب	Kitap
كجا	Nerede
كدام	Hangi
كدامين	Hangibirisi
كردار	Tarz, Adet
كردن	Yapmak
كس	Kimse
كسان	Kimseler
كسر	Noksan, Kırmak
كسرى	Kesre Ait
كشاورز	Çiftçi
كشتن	Öldürmek
كشته	Öldürmüş
كشته شده	Öldürülmüş
كشتى	Vapur, Gemi
كشف	Keşif, Bulmak
كشور	Memleket
كشیدن	Çekmek
كل	Bütün
كللاً	Tamamen
كلاس	Sınıf
كلاه	Şapka
كم	Az
كتر	Daha az
كمك	Yardım

F	T	F	T
کک کردن	Yardım etmek	گدازیدن	Eritmek
کی	Biraz	گذاردن	Koymak
کنار	Yan, Sahil	گذاشتن	Koymak
کناره	Kenar	گذشته	Geçmiş
کنایه	Kinaye	گران	Pahalı
کندن	Kazmak	گرامیابه	Kıymetli
کو	Hani, Nerede	گرد	Toz
کوبیدن	Vurmak, Dövmek	گرد	Yuvarlak
کوتاه	Kısa	گرد	Pehlivan, Cesur
کوتاه کردن	Kesmek, Kısaltmak	گرداگرد	Çevre
کوچک	Küçük	گردش	Gezi
کوچکی	Küçüklük	گردش رفتن	Geziye çıkmak
کودک	Çocuk	گردن	Boyun
کودکستان	Ana Okulu	گردن کلفت	Kabadayı, serseri
کوروش	İranın 2500 sene önceki şehin şahı	گردیدن	Dolaşmak, Dönmek
کوشیدن	Çalışmak	گرسنه	Aç
کوفتن	Dövmek	گرفتار	Tutkun, Giriftar, Meşgul
کوفه	Kûfe, (Irakta bir Şehir)	گرم	Sıcak
کوه	Dağ	گرم کردن	Isıtmak
که	Bağ, Ki	گریستن	Ağlamak
که	Küçük, Alçak	گریه	Ağlayış, Ağlama
کی	Nezaman	گزیدن	Seçmek
کی	Ki	گستردن	Yaymak
کیان	Kimler	گسلیدن	Kırmak
کیش کیش	Tavukları, ve Horozları Kovmak.	گشادن	Açmak
		گشتن	Dolaşmak
		گشودن	Açmak
		گفتار	Söz, Konuşma..
		گفتن	Söylemek
		گماشتن	Görevlendirmek
		گناه	Suç
		گنج	Hazine
		گنجشک	Serçe
		گمکار	Suçlu
		گوش	Kulak
		گوش کردن	Dinlemek
		گویا	Sanki
		گیسو.	Zülûf, Kahkül, saç

-G-

گک	Alfabenin 26. harfi
گاو	İnek, Sığır
گاه	Zaman, vakit
گاهگاه	Zaman zaman, Bazan
گاهگاهی	Bir zamanlar, Bazı zamanlar.
گاهی	Bazan
گداختن	Eritmek

F	T
ل لام	Lam.
ل	Alfabenin 27. harfi
لا اقل	Enaz, Hiç olmasa
لاجرم	Çaresiz
لازم	Gerekli
لاى لای	Ninni sesi
لب	Dudak
لباس	Elbise
لب لعل	Kırmızı dudak, Yakut dudak
لخاف	Yorgan
لخت	Çıplak
لخت	Parça
لختی	Bir miktar
لذت	Lezzet
لرز	Titreme
لرزان	Titreyen
لرزاندن	Sarsmak, Titretmek
لسان	Dil, Lisan
لشتن	Yalamak
لشکر	Ordu
لشکر گاه	Ordugâh
لطف	Lütüf
لغت	Lügat, Kelime
لقب	Lâkap, Ünvan
لیاقت	Liyaket, Yeterlik
لیسیدن	Yalamak

م میم Mim.

م	Alfabenin 28. harfi
م	Zamir, bitişik zamirlerden
ما	Biz, Ayrı zamirlerden
مآت	Yüzler
مادام	Madem, Devam eden
مادر	Anne
ماشالله	Mâşallah
ماضی	Geçmiş
ماضی نقلی	Mişli Geçmiş zaman.

F	T
مالیدن	Sıvamak
ماندن	Kalmak
مانستن	Benzemek
ماه	Ay
ماهرخ	Ay yüzlü
مبادا	Sakın, olmaya ki
مبهیات	Belirsizler, Belirsiz edatlar.
مترادف	Eş anlamlı, Anlamdaş
متساوی	Beraber
متشابه	Benzer
متصل	Bitişik
متضاد	Karşıt anlamlı
متعدی	Geçişli, Tecavüz eden.
متمم	Tamamlayan
مئقال	4,75 gram ağırlığa denk
مجهول	Belirsiz, Bilinmeyen
محبت	Sevgi, Muhabbet
مختص	Öz, Tam, Mahsus, Özel
مداد	Kurşun Kalem
مدرسه	Okul
مرتب	Tertipli
مرحبا	İyi, Merhaba, Aferin
مرخم	Kesmek, Mazi-Kökü
مرد	Adam
مرداد	H. Ş. yılının 5. ayı
مردانه	Erkeye mensup, Erkekçe, Mertce
مردم	Halk
مردن	Ölmek
مردود	Koğulmuş, Sınıfta kalmış.
مرز	Sınır, Hudut
مرزبان	Sınırı bekleyen, Hudut memuru
مرکب	Binilecek
مرکب	Mürekkep, Bitişik
مروارید	İnci
مريض	Hasta

F	T	F	T
مريض شدن	Hasta olmak	مليون	Milyon
مزد	Ücret, karşılık, yevmiye	من	Ben, zamir
مزدبر	Ücret alan	منزل	Ev
مزدور	İşçi ücretli	منظره	Manzara
مستقبل	Gelecek	منفصل	Ayrı
مسند	Dayanak	مو	Üzüm ağacı
مسنداليه	Meful, Tümleç, Özne, Fail	موصوف	Mevsuf Nitelenmiş
مسواك	Diş fırçası	موصول	Mevsul, Bitişik
مسواك کردن	Dişi fırçalamak	موفق	Muvaffak, başarılı
مشترك	Müşterek, Ortak	مه	Sis
مشتق	Müştak, Bir Kelimededen türemiş.	مه	Büyük, ay
مصدر	Mastar, Kaynak	مهتاب	Ay ışığı
مصرف	Harcama	مهر	Mühür
مضارع	Hal, Geniş zaman, Şimdiki zaman.	مهر	H. S. yılının 7. ayı, Nikâh
مضاف	Tamlanan	مہین	En büyük
مضاف اليه	Tamlayan	ميان	Ara
مطلب	Konu, maksad.	ميز	Masa
مطلق	Mutlak, Şartsız	ميوميو	Kedi Miyavlaması
مطلقا	Asla	ميوه	Meyva
مترضه	Karşıt olan, Zıt olan, Konu dışı bir cümle.	ن نون	Nun
معدود	Sayılan, sayılı az		-N-
معرفه	Marife, tanınmış	ن	Alfabenin 29. harfi
معروف	Bilinen	نا	İsmi olumsuz yapan ek
معلوم	Belirli bilinen	نادان	Cahil
معنى	mâna	ناقص	Noksan, Eksik
معين	Yardımcı	ناگاه	Ansızın, Birden
معين	Belirli, malûm	ناگهان	Ansızın
مفرد	Müfret, tek tekil	زالان	İnleyen
مفعول	Yapılmış iş	ناه	İnleyiş, İnleme
مقدار	Miktar	نالیدن	İnlemek
مکمل	Mükemmel, tam	نام	İsim, Ad
مگر	Meğer, Yoksa	نامه	Mektup
ملک	Melek	نان	Ekmek
ملک	Memleket, Yer, Ev	نخست	Evvelâ, ilk Baş
ملک	Mülkiyet	ندا	Ünlem, Çağırma
		نزديک	Yakın
		نزع	Can çekişmek
		نسبت	Nisbet, ilgi, Akrabalık

F	T	F	T
نسبی	Nispi,	نیکوئی	İyilik
نشستن	Oturmak	نیم	Yarım
نصف	Yarım	نیمه	Yarım
نصفه	Yarı	و واو	Vav
	Nimet, İyilik	و	Alfabenin 30. Harfi
نفر	Kişi, fert	و	Ve, Veya
نفی	Olumsuzluk, İnkâr	واقع	Olan, Olmuş
نقره	Gümüş	واقماً	Gerçekten
نکره	Belirsiz, Kaba adam	واق واق	Köpek havlaması
نکو	Güzel	والا	Yüksek, Yüce
نگاه	Bakış	والاحضرت	Ekselâns, Prens hazretleri
نگاه هداشتن	Saklamak, Korumak, Muhafaza etmek	وانگهی	O zaman, Hele
نگاه کردن	Bakmak	و جوه	Şekiller, Durumlar
نگریستن	Bakmak	وجه	Durum, Şekil
نمودن	Göstermek, Yapmak	وحدت	Birlik
نواختن	Çalmak, okşamak	ورزش	Spor
نوازیدن	Çalışmak, Okşamak	ورشکست	İflas eden
نود	Doksan	وزیر	Vezir, Bakan, Vekil
نور	Işık	وطن	Vatan
نوزده	Ondokuz	وی	O-Zamir
نوشتن	Yazmak		
نوشتیدن	İçmek	ه	H
نوشتیروان	Adaletli, Sasani, Padişahi Nuşirvan	ه - ه	Alfabenin 31. harfi.
نویسنده	Yazar	ها	Çoğul eki
نه	Dokuz	هان	Ey ünlem
نهادن	Koymak	هرآینه	Herhalde
نهان	Gizli	هرجا	Heryer
نهصد	Dokuzyüz	هرکه	Her kimse
نهی	Emrin olumsuzu.	هرگز	Asla, Hiç bir zaman
نیاز	İhtiyaç	هرمز	Özel isim
نیرومند	Muktedir Güçlü	هزار	Bin
نیست	Değildir, Yok	هزار هزار	Biner, Biner
نیک	Güzel, İyi	هست	Var
نیکو	İyi	هستن	Varolmak
نیکوکار	İyilik yapan, İyilik sever	هستی	Varlık
		هشت	Sekiz

F	T	F	T
هشتاد	Seksen	هیچگاه	Hiç bir zaman
هشتصد	Sekizyüz		
هشتن	Bırakmak, Koymak	ی	Y
هفت	Yedi	ی	Alfabenin 32. harfi
هفتاد	Yetmiş	یا	Ey, Ünlem
هفده	Onyedi	یاد	Hafıza, Hatırlama
هفتصد	Yediyüz	یاد دادن	Öğretmek
هلا	Ey, Hey, Ünlem	یار	Dost, Arkadaş
هم	De, Dahi	یارستن	Muktedir olmak
همانا	Hemen hemen	یارا	Kuvvet, Kudret
همچنان	Öylece	یاری	Yardım
همچند	Gibi	یازده	Onbir
همراه	Yoldaş, Yol arkadaşı	یافتن	Bulmak
همگان	Herkes, Umum	یسار	Sol
همه	Bütün Herkes, hep	یک	Bir
هنر پدیشه	Devamlı, Daima	یکان	Birler evi
همیشه	Artist, Sanatkâr	یکبارہ	Birden bire
هنر مند	Sanatkâr, Hünnerli	یکدوم	Yarım, ikide bir
هنوز	Hâlâ	یکسوم	Üçte bir
هوا	Hava	یکشنبه	Haftanın 2. günü
هوا پیمای	Uçak	یکم	Birinci
هوشنگ	Özel isim	یکمین	Birinci
هی	Hey, Ünlem	یمین	Sağ.
هیجده	Onsekiz	یواش	Yavaş
هیچ	Hiç	یواشکی	Yavaşça

BİBLİYOGRAFYA

A- Gramer Kitapları:

- 1- Abdülazîm Karîb, *Destûr-ı Zebân-ı Fârsi* Tahran 1327 H.Ş.
- 2- Dr. Muhammed Cevad Meşkûr, *Destûr-nâme* (Der Sarf Ve Nahv-ı Zebân-ı Fârsî) Tahran 1338 H. Ş.
- 3- Ahmed Şükrü, *Mi'yâr-ı Kavâid-i Fârsi* İstanbul 1318 H.K.
- 4- Ahmed Rasim, *Yeni Usul Sarf-ı Fârsi* İstanbul 1327 H. K.
- 5- Dr. Ebulkâsım İctihâdi-Mehmed Maksudoğlu, *Farsça Dilbilgisi*, Ankara 1963
- 6- Ahmed Ateş-Tahsin Yazıcı, *Farsça Dilbilgisi* (İmamHatip Okulları Ders kitapları I-II M. E. B. Yay.) İstanbul 1969
- 7- Ahmed Ateş - Abdülvahâb Terzî, *Farsça Grameri* M. E. B. Yay. İstanbul 1971.
- 8- Yakub Kenan Necef Zâde, *Türklere Farsça Öğretimi* İstanbul 1963

B - Sözlükler:

- 1- Dr. Ali Ekber Nefîsî, *Ferheng-i Nefisi* Tahran 1343 H. Ş.
- 2- Hasan Amîd, *Ferheng-i Amid*, Tahran 1337 H. Ş.
- 3- Dr. Muhammed Muîn, *Ferheng-i Fârsi* Tahran 1342 H. Ş.
- 4- İbrahim Olgun - Cemşîd Dırâhşan *Farsça-Türkçe Sözlük* Ankara 1967

Fiyatı: 20.— TL.